

MARAŞ HAZİNELERİ

1

Cemal Nar

YAYNEVİ

İthaf:

Kitaplarını tanıtmaya çalıştığımız Sümbülzade Vehbi Efendi, Bahçeci Hoca, Ömer Kaya, Bedreddin Karahan ve Mehmet Adil Alcı merhumların aziz ruhlarına ithaf olunur.

Cemal Nar

CEMAL NAR

MARAŞ HAZİNELERİ

1

CEMAL NAR

07. 01. 1955 de Kahramanmaraş / Hartlap'ta doğdu. İlkokulu kendi şehrinde, İmam Hatip Lisesini 1973'de Diyarbakır'da, Yüksek İslam Enstitüsü'nü 1977 de Kayseri'de bitirdi ve aynı yıl Kahramanmaraş /Andırın Lisesine Din Dersi Öğretmeni olarak tayin edildi. 1980'de atandığı Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde eğitim ve öğretimin yanında uzun yıllar değişik yerlerde sohbet, vaaz, seminer, konferans ve yazılarıyla halk eğitimine katkı sundu, irşat ve tebliğ hizmetlerinde bulundu. Aynı okuldan 2003'de emekli olmak zorunda kalan yazar, halen okuma, yazma, irşat ve tebliğ çalışmalarını sürdürmektedir. Evli ve dört çocuk babasıdır.

Cemal Nar yazılı çalışmalarının bir kısmını www.cemalnar.com sitesinde yayınlamaktadır. Sohbet, vaaz, ders, seminer, konferans gibi görsel çalışmalarının bir kısmını da videolar halinde Youtube sayfasında sunmaktadır. Zaman içinde değişik gazete, dergi ve sitelerde yazdı. İnternette yazarın binlerce makalesine ve videosuna erişilmektedir.

Yayınlanmayı bekleyen birçok eseri yanında yazarın yayınlanmış kitapları şunlardır:

1- Anılar Ve İbretler, 2- Bu Sistemden İslam'a, 3- İslamlaşma Bilinci, 4- İslam Sancısı, 5- Arş Gölgesi, 6- Tasavvufun Anahtarı, 7- Âlimin Önderliği, 8- İslam'da Devlet Ve Siyaset, 9- İlim Ve Özgürlük, 10- İlim Ve İktidar, 11- İmanın Kıymeti ve Korunması, 12- İman Ve Etkisi, 13- Aydınlanma Yolu Tasavvuf, 14- İnançta Arınma, 15- İnançta Kirlenme, 16- Okuma Aşkı, 17- İslam'a Göre İrkçılık ve PKK Ekseninde Kürt Sorunu, 18- İnsana Ulaşmak, 19- Cihad ve Zafer Şartları, 20- İncanın Kıvancı, 21- Sistem ve Şariat, 22- Osmanlıdan Cumhuriyete Büyük Kırılma, 23- Gönül Azığı, 24- Laiklik Sorgulaması, 25- Derdimiz İslam, 26- Adı Konmamış Savaş, 27- Batılılaşmayla Hesaplaşma, 28- Batılılaşma Cinnetine Aydınların Karanlığı, 29- Kitap Sevgisi Yazma Aşkı, 30- İmam Hatip Davası Ve Hacı Kalay, 31- İslam'ın Özeti, 32- İslam'da İrkçılık Ulusalcılık Milliyetçilik 33-

İslam'sız Olmaz 34- İlimsiz Olmaz 35- Davetsiz Olmaz, 36- Hesaplaşmadan Olmaz, 37- Kıymet Bilmek. 38- Hatırlatmalar. 39- Laik Sistemde İslamî Siyaset Sorunu. 40- Müslüman Kimliğin Kodları. 41- Bize Düşen. 42- İslam davası. 43- Din Diyalog Ve İlimli İslam. 44- İslam'da Sakal Ve Kıyafet. 45- Okuduğun Kadarsın. 46- İslam'da İnsan İlişkileri - Din Muameledir- 47- İslam'a Ensar Olmak 48- Tanıdığım Maraşlı Hocalar. 49- Acilen İslam Birliği 50- Engin Gönül Yüce Ruh 51- İslam'da İnsan Onuru Ve Çağa Yansıması 52- Güncelin Dili 53- Hizmetten Teröre Gülen Sorgulaması 54- Türkiye'de Dindar Siyaset Pratiği 55- İnternette Kral Sözler 56- İslam Düşüncesinde Sağlık Ve Şifa 57- Hastalara Armağan 58- Maraş Hazinele

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

MARAŞ'TAN FIŞKIRAN NEHİR

VATAN İÇİN TAPU GİBİ BİR KİTAP

Kahramanmaraş'lı İki Kahraman

Vatan İçin Tapu Gibi Bir Kitap

Maraşta Misafir Alimler

Yabancı Yerliye Dil Öğretiyor

Kıymeti Bilinmeyen Değerler

Anadolunun Asil İnsanları

Dine ve İlme Saygı

Garip Bir Mezar

BAHÇECİ HOCA VE CİHADI

HASAN REŞİT TANKUT “MARAŞ YOLLARINDA”

Giriş

Kitabın İki Amacı

12 Şubat 1944

Eski Maraş

Ashab'ı Kehf ve Afşin

Yazarın Yanlışları

Kısa Biyografisi

Çocukluğu ve Gençliği

Eğitimi ve İşi

İstihbaratçılığı

Nusayrılık Çalışması

Alevîler Kürtler Zazalar Üstüne

Alevi Hıristiyan Yakınlığı

Tankut'un İlginç Notları
Güneş Dil Teorosi
Tankut ve Atatürk
Tankut ve Ezan
Menderes Açıklamaları ve Tartışmalar
Ezanın Aslına Çevrilmesine Dair Kanun Teklifleri
Askeri Darbeler ve Ezan

BAHARDA SÜMBÜLZÂDE VEHBÎ'Yİ OKUMAK
SOLMAYAN SÜMBÜLLER
“BEDİR KARAHAN EFENDİ”
“KİTABA ÇAĞRI SINAVINDA İNSAN”
“ÜÇ DEĞİRMEN ÖTESİ”
GEÇMİŞİNİ ARAYAN ADAM
MÂTURÎDÎ VE MEZHEBİNİ YENİDEN OKUMAK
SONSÖZ
İNDEKS

ÖNSÖZ

Alemlerin Rabbi olan Yüce Allah'ımıza hamd-u senalar, şükürler olsun. O'nun bütün insanlara ve cinlere elçi olarak gönderdiği Sevgili Peygamberimiz Efendimize ve diğer bütün Peygamber Efendilerimize, hane halklarına ve arkadaşlarına sonsuz salat ve selamlar olsun.

Kahramanmaraş son birkaç yılda her yönüyle kendisini tanıtmada kitap çalışmalarıyla ayağa kalktı desek az gelir. Belki atağa, hatta depara kalktı demek lazım. Bu tanıtımda önceliği tarih, kültür ve edebiyat kitapları almaktadır.

İleride de yer yer anlatacağımız gibi son zamanlarda iki yiğit çıktı meydana Kahramanmaraş'ta. Maraş kültürüne hizmet babında ikisi de birbirinden merdane, mahirane. Latife yollu "usta çırak ilişkisini" uzun bir süre sürdürdüler. Her zor işin altından kalktıkça, biz kendilerini kutladık. Onlar da birbirlerini ödüllendirdiler. Biz de yerine göre bir ziyafet, bir kuşak takma veya belge verme merasimi, bazen de tatlı bir seyahat olan bu güzel zamanlara şahitlik ettik. O zafer sevinçlerinin, başarı mutluluklarının içinde olduk. O güzel manzarayı zevkle, keyifle, mutlulukla seyrettik.

Ömrü boyunca sürekli çok ciddi biçimde okuyan ama okumaları çapında yazılı eserler vermemesinden dolayı biz dahil

dostları tarafından hep eleştirilen muhterem Yaşar Alparslan hocamız, içten içe kaynayan, günü gelince de patlayan bir yanardağ gibi ilim ve fikirden lavlarını püskürtmeye başladı. Gençliğinden beri basın yayın ve kültür dünyasında olmuş sevgili Serdar Yakar bey kardeşimiz de zaptedilmesi çok zor olan bu volkan ve lavdan oluşan ateş nehirlerini kitap havuzlarında zaptetmeyi başardı. Bu muhteşem ikili nasıl bir tevafuksa birden bir araya geldiler ve sanki uzun bir dönemdir böyle bir işe hazırlanıyormuşlarcasına üst üste kitaplar üretmeye başladılar. Bazen yalnız, bazen birlikte, bazen de başkalarının çalışmalarına editörlük yaparak öyle bir çıkış yaptılar ki, doğrusu bizi hem şaşırttılar, hem de önceki kanaatimizden dolayı mahcup ettiler. Kendilerine minnetle şükranlarımızı ifade etmekten mutluluk duyuyoruz.

Kahramanmaraş'a dair din, tarih, kültür, sanat ve edebiyat türünden ne eser bulurlarsa değerlendirmeye ve basmaya çalışan bu iki kahraman ancak benim kitaplarımı basmıyorlar. Şikayet etmeye hakkımız olmasa da kabullenmek zor oluyor yani. Suçum neymiş biliyor musunuz? Yaşıyor olmam. Yahu geçmişte Maraş'ta yaşamış alimlerden şairlerden yarım yamalak bir defter bulsalar, bir birine ekleyerek kitap haline getirip basıyorlar. Ama benim bilgisayarımda bulunan onca kitabımı bir türlü basmıyorlar. Ölmemi bekliyorlar anlayacağınız. Toprağa karışıp tarih olursam basacaklarımı.

Şaka yapıyorum, benim kitaplarım doğrudan Maraş konulu olmadığından haliyle ilgi alanlarının dışında kalıyor. Ama şu bir gerçek, ölür de “geçmişte yaşayan Maraş’lı bir yazar” olursam,

ilgi alanlarına gireceğim muhakkaktır. Eh, istikbalden umutlu olmak da bir teselli.

Ben de düşündüm taşındım, yer yer kel başımı kaşıdım, sonunda bir çare buldum. Çıkarttıkları kitaplar için yazdığım değerlendirme ve tanıtım yazılarını kitaplaştırdım. “Buyurun, Maraş ile ilgili bir kitap” diyerek Yaşar Hocamın eline tutuşturdum. Bakalım ne diyecek? Eğer şimdi siz bunları okuyorsanız, demek ki kabul etmiştir.

Bu iki yiğit insanın çalışmalarından Kahramanmaraş’taki iki kurum, Vilayet ve Belediye de etkilendi ve onların bu çalışmalarının birkaçını da kendileri bastırdılar. Bu kitapların hazırladığı ilmî zeminde bir çok sempozyumlar düzenlediler.

Kahramanmaraş’ta Vilayet ve Belediye eskiden böyle işlerle pek ilgilenmezdi. Hatta fî tarihinde dindar ve muhafazakar bir partiden bir tanıdık Belediye Başkanı olduğunda ona “Maraşlı Yazarlar” veya “Maraş Kitapları” serisi başlatmalarını teklif ettiğimde ne cevap almıştım, bilir misiniz? “Kitap basmak bizim işimiz değil”. Anlamayan birisiyle tartışmanın faydasızlığını görmüş ve susmuştum. Aslında susmayıp, “o zaman kültür müdürlüğünüzü lağvedin” demek gerekmiş. Demek ki biz de işin ciddiyetini tam kavramamışız.

Her neyse, bizler de basılan “Maraş Kitapları”, bir başka deyişle “Maraş Hazineleeri” çıktıkça ilgi alanımıza girenleri önceliyerek okuduk. Bazıları hakkında kısa da olsa tanıtıcı yazılar yazdık. Şimdi bu kitabımızda bu yazıların bir kısmını topladık. Böylece “Maraş Hazineleeri” bir kere daha kayıt altına alınmış olacaktır. Keşke aynı işlemi her çıkan kitap için de yapabilseydik.

Fakat bizim de kendi alanımızdaki okuma ve yazma işlerimizden ötürü maalesef her kitabı okuma ve değerlendirme imkanımız olmuyor. Çok istesek de tanıtıcı bir yazı ile bir tebrik ve teşekkür fırsatı bulamıyoruz. İnsan kitap başında okur ve yazarken zaman azgın bir küheylan, ya da baharda coşan bir nehir gibi akıp gidiyor.

Başta Yaşar Alpaslan hocamız olmak üzere, zevkle okuyacağınıza inandığımız bu kitaba emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunar, Yüce Rabbimizden faydalı kılmasını niyaz ederiz.

Cemal Nar
Haziran 2015
Kahramanmaraş

MARAŞ'TAN FIŞKIRAN NEHİR

Son zamanlarda sessiz ve derinden bir ırmak akıyor Maraş'ta. Kaç yerinden kement atılarak durdurulmaya çalışılan Ceyhan nehrinin bizim çocukluğumuzdaki coşkun küheylana benzer özgür hali gibi. Bir bilgi ve kültür ırmağıdır bu. Mavi bir mürekkep gibi akan suları, onda billur gibi parlayan bir zümrüttür sanki. İçim içime sığmıyor seyrettikçe, sevincim ve kıvancım çocuksulaştırıyor beni.

Minnet ve şükranlarımla büyüttüğüm bir selvinin serin gölgesinde bu nehrin kıyısında oturuyorum ve akıp giden kelimeleri, makaleleri, kitapları, bilgileri seyrediyorum hayranlıkla. Dalasım geliyor içine, hiçbir şeyi kafaya takmadan, uğraşlara aldırmadan. “Beni bitirmen gerek” diye bağırın başladığım yazılarıma, kitaplarıma “bırakın yakamı, gidin başımdan, biraz yüzeyim şu serin sularda” diyessim, feryatlarına ve tehditlerine kulak tıkayasım geliyor...

Ama yapamıyorum. Yapamıyorum, çünkü özgürlüğe alışamadım hala. “Sorumluluk” diye öğrettikleri zebani tutuyor beni, tutukluyor ve kendimin karanlık ve soğuk zindanlarına atıyor...

Bizim nesil böyledir, doyasıya yaşayamadık özgürlüğümüzü. Amerika'da serbest bırakılan kölelerin, koşar

adımlarla naralar atarak çıktıkları sahiplerinin evlerine, gidecek yer bulamadıkları için akşamüstü perişan ve şaşkın bir şekilde “bizi tekrar eve alır mısınız?” diye dönmeleri gibi bir haldir üstümüzdeki...

Gözüm o akanlarda kalıyor. “En kısa zamanda görüşmek üzere” diyerek masamın üstündeki “öncelikler dosyası”na dönüyorum tekrar, dilimde kekre bir tat, kalbimde buruk bir acı...

Bu ırmak, iki ilim emekçisinin vurduğu kazmalarla fışkırdı yerinden ilkin. Muhterem Yaşar Alpaslan Hocamız ve onun “çırak”ı mı, “müdür”ü mü, nesi olduğunu tam anlamadığımız sevgili Serdar Yakar Beyin gayretleriyle gün yüzü gördü bu ırmak. Derken üniversiteden kollar katıldı, sanayicilerden gelen atıklarla katıklandı ve bir şehre şeref verecek, her şehre de nasip olmayacak feyizli bereketlerle akmaya başladı derinden.

Enteresan bir akışı vardır bu ırmağın. Kitaplar yazılıyor, yazar para almıyor. Editörler okuyor, tasarımıyor, biçimliyor, para almıyorlar. Kitap matbaadan geliyor ve okuyucularına dağıtılıyor, para almıyorlar.

“Ee, nereden geliyor bu yoğurdun bolluğu?” diyeceksiniz. Sanayiden, iş dünyasından, kültür ve şehir sevdalılarından. Evet, tamamen bir “itibar ortaklığı”dır bu. Herkeste bir hizmet düşüncesi var. Kimi yazıyor, kimi yazılanları alıyor ve yeniden okuyarak derliyor, düzenliyor, planlıyor, biçimlendiriyor, gerekirse besliyor, büyütüyor, kimisi de masrafını karşılıyor ve kitap böylece ete kemiğe bürünerek karşımıza çıkıyor. Sonra da meccanen dağıtılıyor okuyucusuna, kütüphanelere, üniversitelere, ilim adamlarına, çevrelerine. İlginç bir olay değil mi?

“Ukde Yayınları” olarak bizi selamlıyor eserler. “Ukde”, ilginç bir kelime. Neden bu adı seçmişler bilmiyorum. Manası “Düğüm, içe oturan, halli zor mesele” demekse de, benim içimde ukde meydana getirmiyor bu kelime. Tam tersine, çiçekler açtırıyor kalbimde. Çünkü benim ilk kitabım bu “Ukde”nin de ilk kitabıdır. Beraber başladık kitap dünyasında yürümeye. Böylece ilk yoldaşım oldu “ukde” bu çileli ve zevkli yazı yollarında. İlk yedi kitabım da “Ukde”de yayınlandı peşi peşine.

Şimdi Ukde’nin yüze yakın mı, yoksa aşkın mı tam bilemediğim basılan kitapları içinde ağırlıklı olanlar, Maraş üstüne bastırdığı kitaplardır. Bunların çoğunun editörü ve takdim yazarı Yaşar Alpaslan’dır.

Yaşar Bey Hocamız aynı zamanda gereken finansı da sağlayan, işleri organize edendir. Yazı, düzelti, kitap tasarımı gibi kitap oluşumundaki ince işler de Serdar Beye ait. Zaman zaman şahit olduğum güzel bir birliktelikleri var. Allah devam ettirsin, hayırlı hizmetlere muvaffak eylesin, hasetçilerin şerrinden korusun. “Elemtere fiş, kem gözlere şiş.”

Selam sizlere ey sevgili ilim ve kültür adamları. Size iki kere teşekkürler. Hem ilim, sanat ve kültür adına, hem de Maraş’lı olma adına, selam sizlere. Selam, tebrik, teşekkür, minnet ve dualar sizlere insanlar kitap okudukça...

Ve selam onlara maddi manevi destek vererek yardımcı olmakla hem sevap kazanan, hem de şereflerini artıranlara. Selam gelecek nesillere en güzel mirası bırakanlara. Selam, teşekkür ve dua...

VATAN İÇİN TAPU GİBİ BİR KİTAP

Kahramanmaraş'lı İki Kahraman

Kahramanmaraş son birkaç yılda kendini tanıtmada kitap çalışmalarıyla ayağa, hatta atağa kalktı. Bu tanıtmada önceliği tarih, kültür ve edebiyat alanları almaktadır.

Kahramanmaraş Osmanlı Devleti'ne bağlanmazdan önce, “Dulkadıroğulları” tarafından devlet gibi yaşanan bir beylik içinde hayatıyetini sürdürüyordu. Maraş bu beylikten önce de tarihin derinliklerine doğru hep var olan bir şehir olmuştur. Hep var olan ama yeterince bilinmeyen bir kadim bir şehir.

Son zamanlarda iki yiğit çıktı meydana Kahramanmaraş'ta. Uzun bir süredir okuyan ama okumaları çapında meyve vermeyen bu iki yiğit, Yaşar Alparslan ve Serdar Yakar beyler sanki uzun bir dönemdir böyle bir işe hazırlanıyormuşçasına üst üste kitaplar üretmeye başladılar. Böyle bir çıkışla doğrusu bizi hem şaşırttılar ve hem de önceki kanaatimizden dolayı utandırdılar. Bugün kendilerine minnetle şükran duygularımızı ifade etmekten mutluluk duyuyoruz.

Kahramanmaraş'ın tarih, kültür, sanat, medeniyet, coğrafya, yollar, hanlar ve hamamları başta olmak kaydıyla bu şehrin yaz kış yedikleri, içtikleri, giydikleri, oynadıkları oyunları, kışın anlattıkları masalları, şiir ve edebiyatıyla incelemeye aldılar. Bütün bu alanlarda bir kısım kitapları kendileri yazarken, bir kısım konularda da şehirde bulunan diğer yazarları, üniversiteden bilim adamlarını harekete geçirdiler. Bir yandan onlara yeni konular verirken, bir yandan da ellerinde bulunan Maraş'la ilgili çalışmalarını bastırdılar. Bastırılan bu kitaplar konuyla uğraşan bilim adamlarına, üniversitelere, büyük kütüphanelere bedava gönderiliyordu. Bunu sağlayan finansmanın bulunuşu da çok özel ama ayrı bir hikâyedir.

Bu iki yiğit insanın çalışmalarından Kahramanmaraş'taki kurumlar da etkilendi. Özellikle iki kurum, vilayet ve belediye onların bu çalışmalarına katkı sundu. Bazı kitaplarını kendileri bastırdılar. Bu kitapların hazırladığı zeminde sempozyumlar düzenlediler. Bu bakımdan özellikle “Dulkadiroğulları” sempozyumu anılmağa değer.

İşte bu vesileyle vilayetin bastırdığı kitaplardan birisi de editörlüğünü Serdar Yakar beyin yaptığı merhum Ömer Kaya Hocamızın büyük bir çalışmasının özetidir: “Elbistan Maraş Hanları ve Yol Güzergahları”.

Kitabın hemen başında Ömer Kaya Hocamızın hayatını ve eserlerini anlatan bir yazı var. Buradan anladığımıza göre yazarımız 1943 yılında Elbistan'da doğar. İlk ve ortaokulunu Elbistan'da, liseyi Kahramanmaraş'ta, İlahiyat Fakültesini de Ankara'da okur. Hemen arkasından öğretmenlik göreviyle işe

başlar. Denizli, Elbistan ve Kahramanmaraş görevi yaptığı bazı illerdir.

Yazarımızın sağlığında 10 kitabı basılır. Henüz basılmayan kitaplarının sayısı ise bunun en az iki katıdır. Bunlardan bazıları mahalli gazetelerde yayımlanmıştır.

Tapu Gibi Bir Kitap

Bizim tanıtacağımız yukarda tam adını verdiğimiz kitaptır ve 554 sayfadır. “İçindekiler” ile başlarız kitabı okumaya. Sonra o günkü Kahramanmaraş valisi Mehmet Niyazi Tanılır’ın kısa ve öz bir takdimi yer alır. Vali beyi burada yazarı tanıdığını ve takdir ettiğini, ama eserin basımını onun sağlığına yetiştiremediğinden dolayı üzüntüsünü ifade eder. Eseri hazırlayanlara teşekkürlerini sunar.

Bundan sonra yazarın önsözüyle karşılaşılır. Uzunca bir ön sözüdür bu. Bu önsüzü ve kitabı baştan sona okuyunca benim aklıma gelen ilk düşünce, yazarın bir ilahiyatçı oluşundan çok, bir tarih, kültür ve medeniyet insanı oluşudur. Yazdığı kitapların isimlerine bakmak bile benim bu kanaatimi pekiştiriyor. Kitabın içinde yeri geldikçe bu düşüncemi besleyen satırlara dikkat çekmek isterim. Bu beni hem sevindirdi, hem de üzdü doğrusu. Sevindirmesi, bir meslektaşımın başka bir alanda başarılı çalışmalarıydı. Üzümesi ise, bu kadar ciddi bir çalışma ve başarıyı kendi alanı olan İslam Dini ve İlahiyat alanında da gösterseydi, kim bilir ne eserler ortaya çıkacaktı ve biz kendi branşımızda da ne kitaplar okuyacaktık.

Bunun nedeni üzerinde biraz düşündüm ve kendimce sebebini buldum. Herhalde bu, İlahiyat Fakültelerinin İslamî ilimlerde verdiği eğitimin zayıflığındandı. Gerek Arapça ve gerekse temel İslami ilimlerde yeterince bilgiyi okullarda alamayan insanlar, bu konuda yazmanın sorumluluğunu da az çok bildiklerinden, kendi alanlarının dışında daha serbest ve kolay ilim dallarına kaymışlardır. Bu alanda çalışmak isteyenler ise, özel olarak çaba sarfetmiş, büyük bir özel eğitimden geçmişlerdir. Bu düşüncemin, Ömer Hocamın ilahiyat bilgilerinin azlığını iddia etmem şeklinde alınmasını istemem. Çünkü maksadım bu değildir. Kaldı ki merhumu bu açıdan yeterince tanıyamadım. Benim sözlerim bir genellenmenin verdiği kanaatin ifadesidir.

Önsözde yazar Maraş ve Elbistanın kadim şehirler olduğundan bahseder. Buralarda irili ufaklı birçok devletler kurulmuştur, yaman savaşlar olmuştur, yaman yağmalar, yangınlar, kıştan geçirmeler, katliamlar, depremler, savrulmalar, göçler yaşanmıştır. Ama ne yazık ki tarihi eserler iyi korunamamış, geçmişte yapılan saraylar, okullar, hastaneler, hanlar, tamamlar, camiler ve yollar zamanla kaybolmuş, çoğunun bizleri dahi bulunamaz olmuştur. Bunların bazı dökümanları da verilir kitapta. Mesela dedelerimizin bildiği ama bizim görmediğimiz bazı camilerin isim ve adresleri verilir. (s. 14)

Bu kitapta yazarımız özellikle yollar ile ilgilenmiştir. Bu coğrafyada dünyanın en büyük kervan yolları vardır askeri yollarla beraber.(bkz. s. 21) Bu yollarda insana verilen hizmet, ticareti koruma adına yapılan çalışmalar, insanın emniyetine verilen değer gerçekten takdire değerdir.

Yazarımız bu önsözden sonra bir de sunuş yazmaya ihtiyaç duymuş, burada özellikle tarihli yolları madde madde saymıştır. Çok ilginç bilgiler verir yazar burada. Mesela şu sözleri beraber okuyalım: “ ipek yolunda zaman zaman 1000 deveden oluşan, kilometrelerce uzunlukta kervanlar görülürdü.” Deniliyor ki, sadece Cela (Ekinözü) hanlarından çıkan bu atlar katırların ardına uzunluğu 300 metreyi geçiyordu. Böylece ortalama 100 yük hayvanının gelip geçmesi, konup göçmesi sanıyorum bu yer hakkında çok şeyi ifade etmesi gerekiyor. Bunu dönemin Maraş ve Elbistan hanları için de hesap edecek olursak taşınan emtianın hacmini hesap edebileceğimiz gibi, yine Maraş ve Elbistan’ın çevresindeki şehirlerle ne denli münasebette bulunduğunu görebileceğiz.”(s.23)

Maraş’ta Misafir Alimler

Yazar kitabına ilkin iki bölümle başlar. Aslında bunlar yazarın iki anı yazılarıdır aynı zamanda. Kitapta gezilen görülen yerler, yaşanan hatıralarla beraber zikredildiği için okunması daha zevkli olmuştur. Özellikle de bizim gibi bu coğrafyada yaşayan ve o yolların bir kısmından gelip geçmiş insanlara. Çünkü okurken bizim de hatırimıza bir sürü anılar sökün etmekte, gözümüzün önünden nice hatıralar bir filim şeridi gibi akıp gitmektedir. Zaman zaman yazarımızın anlattığı bu yollarda kendimizin de yürüdüğünü hisseder gibi oluyoruz. Bu da bizim kitabı daha rahat, daha kolay ve zevkle okumamızı sağlıyor.

Yazarın hemen anlattığı ilk bölüm 1985 yılına aittir. Prof. Dr. Faruk Sümer Kahramanmaraş’ta “Dulkadir Beyliği” adı ile bir konferans vermektedir. Bir yıl sonra aynı ilim adamımız bu sefer “Malik Ejder” ile ilgili bir konferans verecektir. Merhumun Ömer

Kaya Hocamız her iki konferans esnasında Faruk Sümer Beyle beraberdir. İkinci yılda Faruk Sümer’in yanında bir Alman ilim kadını daha vardır, Prof. Dr. Barbara Kellner.

Her iki konferansın sunuşunu da Ömer Kaya yapar. Bu ikinci konferansta ben de dinleyici olarak vardım. Merhum Ömer Kaya Hocamız bu ilim adamlarına çok yakınlık gösterir. Sanırım bu konuda resmen görevlidir de. Sonra Faruk Sümer ile beraber Kahramanmaraş’tan başlayan ve Kayseri’de biten bir yolculuğa başlarlar. Bu yolculuktaki amaç, buradan dünyanın ilk uluslararası fuarı olan “Yabanlu Pazarı”na ulaşan yolları görüp tanımaktır. Faruk Sümer Bey o yıllarda bu pazarı yazmaktadır. Bu arada Afşin’de “Ashabı Kehf Buradadır” diye bir de konferans gerçekleştirir hoca. Ve tarihi yolculuk oradan başlar. Yanlarında görevli bazı insanlar da vardır.

İkinci yılda yapılan yolculuk ise, Elbistan’dan Maraş’a, oradan da Suriye ve daha ötelere giden tarihi asker ve ticaret yollarının güzergahında geçer. Maraş’tan ötesi Faruk Sümer olmadan yazarın yıllar sonra gerçekleştirdiği yolculuklardır.

Hiç şüphesiz yol boyunca Faruk Sümer Bey yeri geldikçe bol bol sohbet eder beraberindekilerle. Bu sohbetlerden bir kısmını taşır kitabına Ömer Kaya Bey. Bu da yolları tanıtan kuru bir kitap olmaktan çıkarır, bir hatıra, bir seyahat eserine dönüştürür kısmen kitabı.

Bir başka güzellik daha vardır kitapta. Bir başka renklilik ve canlılık daha katar kitap boyunca sayfalar arasına merhum Ömer Kaya. Gezdiği yerlerin, konuştuğu insanların fotoğraflarını çeker. Altına açık kimliğini yazar bu kişilerin, manzara resimlerinin

altında mekan hakkında bilgiler verir. Bu siyah beyaz fotoğraflar günümüze göre renksiz ve yetersiz olsa da, haliyle görüntüler net çıkmasa bile, yine de belirtelim ki kitaba büyük bir değer ve güzellik katmıştır. Kitabın sanki her sayfasına bir fotoğraf düşmüş kadar da zengindir. Eserin sonunda birçok harita ve krokileri de bulabiliriz. Bütün bunlar merhum hocamıza hep birer teşekkür vesilesidir.

Eşeğin Aklına Uymak

Size bu yolculuk esnasında yaşanan bazı ilginçliklerden alıntılar yapayım mı?

Ömer Hocam Göksu'yu geçip Umutlu'ya tırmandıkları sırada Faruk Sümer Hocaya dönerek:

- Hocam, bir şu gördüğünüz kervan yolunun düzlüğüne, bir de şu en modern araçlarla yapılan düzensiz ve o derece tehlikeli yola bakın, der. Buna hocanın cevabı çok ilginçtir:

- Ömer Hoca, eğer o eşekler, bir eşeğin aklına uysalardı, böyle eşekçe yol yapmazlardı.

Ömer Hoca açıklama isteyince Faruk Bey uzun uzun eşeğin yol seçimindeki başarılı kabiliyetinden bahseder.(s. 101-102)

Gerçekten de ben çocukluğumda köylülerden eşeğin bu meziyetini duymuştum. Hatta yol mühendisleri de bunu bilir, bir yere yol yapılacaksa ya eşek yoluna öncelikle bakar, ya da eşek salarlarımı ş o yol yöresine. Aşılmaz gözüken ulu dağlara aşılacak yollar koyan ve bunu en hakir görülen bir hayvanla insanlara

öğreten Allah Teâlâ, cümle eksikliklerden münezzeh ve bütün kusurlardan uzaktır. Sübhanellah! Elhamdulillah!

Akşamları kaldıkları yerlerde yatmadan önce gelen misafirlerle beraber yoldaşlarına hatıralarını anlatır hoca ve tavsiyelerde bulunur. Bit tanesini aktaralım isterseniz:

“Libya'da bulunduğum bir sırada, ilim adamlarının ve dışışleri görevlilerinin katıldığı bir toplantıda, daha doğrusu sohbet toplantısında, bir dışışleri yetkilisi:

- Libya'dan giderken eli boş gitmediniz, kitaplarımızı da götürdünüz, dedi. Bunun üzerine dayanamadım, ben de ona:

- Götürdüğümüz kitapların isimlerini, sayılarını, numaralarını verin, ben memleketime gidince ilgilerle görüşeyim ve kitaplarınızı göndereyim. Yalnız biz de buradan giderken bari kanlarımızı verin de götürelim, dedim.

Sabahleyin otele gelip benden özür dilediler." (s.64)

Ömer Hoca not almıştır; Faruk Sümer Bey “Türkün ve Türklüğün bilinmesi, dilin ve dinin anlaşılması ve çok iyi kavranılması lâzım geldiği üzerinde durdu. Ne konuştu ise hep sözünü buraya getirip bağladı. Yaşından biraz geçkin görünen hoca, engin tecrübesiyle Türk- İslâm'ı seven ve bunları seveni seven bir kişiliğe sahipti.(s.64)

Şu cümlelerden de onun işinde titizliğini ve çalışma azim ve şevkini idrak ediyoruz: “Saat 23.00 olmuştu, bir ara sözü daha önce Afşin'de değindiği "Türklerde Atıcılık ve Atıcılık" kitabına getirdi.

"Türklerde Atıcılık ve Atıcılık" kitabım 40 yıllık mesaimin karşılığıdır. Bir gem bulabilmek için gerçekten Anadolu'da çok yer dolaştım. Bu kitabı ihmal etmeyin. Daha önce de söylediğim gibi ben ona ruhumu vererek yazdım. Gene söylüyorum vallahi çok uğraştım." Dedi ve çantasını açtı bu kitaptan ve Türk Dünyası Araştırma Vakfı'nın çıkardığı dergiden birer tane bizlere verdi.”(s. 64)

Yabancı Yerliye Dil Öğretiyor

Bu arada yazar, geziye katılan Yrd. Doç. Yalçın Özalp'tan da şahidi olduğu bir kısım bilgiler aldığını belirtir. İşte ondan bir alıntı:

“Barbara hanım'ın hocası kendinden "Dulkadir Beyliği" hakkında bir eser yazmasını ister. O da yazar. İstanbul'a geldiği zaman, bunu Faruk Sümer'e gösterir. Faruk Sümer de; "Geçen sene Maraş'ta tanıştığımız, tekrar bu sene yine görüşebileceğimiz arkadaşlarımız var, eseri onlara göstermeden bastırma" demiş. Bunu bana Barbara Hanım söyledi.

Bahsi geçen konferanslar sırasında, Maraş'taki Dulkadirli eserlerini incelemeye başladık. Ulu Camii'nin kitabesinin önüne geldiğimizde, Bizim üzerinde durarak okuduğumuz ve bazen de yorumuna gittiğimiz kitabeyi o rahatlıkla bir çırpıda okudu.

Kitabedeki "amerâ" değişik okunur ve yorumlanır. Faruk Sümer, Refet İnanç, Mükrimin Halil Yinanç değişik yorumlamıştır. Konya Mevlânâ Müzesi Müdürü Zeki Bey bile eserin tamamını ister ve ardından görüş belirtir. “Amerâ” hem tamir etti, hem de inşa etti anlamına geldiği için, görüş farklılığı

oluşuyor. Böylece Ulu Câmii, Süleyman Bey zamanında yapıldı, Alâüddevle Bey zamanında tamir olundu anlamı çıkıyor.” (s.125)

Bu anekdot da bizi batı bilim adamlarının titizliğini göstermesi bakımından ilginçtir, ibretliktir. Yine aynı yerde yazılan Yalçın Bey ile alakalı şu anı da bize bambaşka bir fotoğraf verir sanırım:

“Bir ara gezinin sonunda: "Yalçın Efendi, tarih şuurunuza ve kültürünüze diyeceğim yok. Lakin onları folklorik bilgilerle boğmuşsunuz” dedi. Ben önce bu teşhisine cevap olarak; "Yıllarca öğrenci içinde bulunmam ve onların kültür seviyesine inme çabasımdan böyle olmuş olmaz mı?" dedim.”

Bundan daha şaşılacak bir anı da hemen peşinden vuku bulur ve biz hayretten donup kalırız:

Yalçın Bey bu cevabın ardından Barbara Hanıma şöyle söyler: “Size bir şey daha söyleyeyim, bana niçin “efendi” diyorsunuz? Bizim ülkede, “efendi” diye apartman kapıcılarına derler” diye şaka yaptım.”

Ben yeni tanıştığı yabancı bir ilim kadınına böyle bir şaka yapmanın pek de tabii olmayacağına inanırım. Malum, bizde açıktan söyleyemediğimiz sözleri şakaya getirerek söyleme alışkanlığı vardır. Ama Yalçın Bey şaka diyorsa şakadır ve bu onun mizacıdır. Devam edelim:

“O da: ‘Yok Yalçın Efenendi, sizin ülkenizde “efendi” kelimesi hepinizin hayran olduğu biri için kullanılır. Ben her yıl

en az üç ayımı Başbakanlık Arşivi'nde, Yıldız arşivi'nde geçiriyorum; ne dediğimi gayet iyi biliyorum' dedi."

Evet Yalçın Bey, dilimizi ve kültürümüzü bir Alman bilim adamına mı öğreteceksiniz? Siz apartman kapıcılarına "efendi" demeye ve bu güzel kelimeyi üstünüze almamaya devam edebilirsiniz. Ama bu aziz millet hala en saygı duyduğu ilim adamı hocalarına ve tasavvuf büyüğü velilere "efendi" demeye devam etmektedir, edecektir. Fakat öğretmene "hoca" demeyi yasaklayan bir maarifte yetişenlere ne denilebilir ki? Onlar "efendiyi" kapıcı sanırlar.

Kıymeti Bilinmeyen Değerler

Bir başka ders ve ibret alınacak olaydan bahsedilir aynı sayfalarda. "Elbistan'a vardığımızda, hani Barbara Hanım'la beraber Elbistan Ulu Camiine gitmiştik ya; bir kısım incelemeler sırasında, cemaat mahallindeki o gördüğün halıların altında serili bulunan Türkmen kilimleri dikkatimizi çekmişti. Bunu gören Barbara hanım cami görevlilerinden birisine sormuştu:

"Alttakileri mi koruyorsunuz, yoksa üsttekileri mi?"

Ben; "Herhalde üsttekileri koruyorlar" dedim.

Caminin sağ tarafındakiler biraz çürümüş olduğundan bunları toplamışlar, son cemaat mahalline yığmışlar. Barbara Hanım:

"Bunlar burada niye duruyor, niye sermiyorsunuz, bunlar ne olacak?" dedi.

Görevli zat:

"Hanımefendi, o gösterdiğin kilimler eski, kötü olduğu için halıların altına serdik. Şuradaki yığılı kilimler de halıların altında serili dura dura ulmuş, yani çürümüş; belediyeden bir araba gelecek, çöpçüler alın götürecektir" dedi.

Barbara Hanım:

" Peki çöpçüler bunları ne yapacak?!" dedi.

Görevli zat:

" Heeç nedici, ulmuş kilimler ne işe yarar, çöplüğe götürüp dökücü" diye cevap verdi. Bunun üzerine Barbara Hanım görevliye:

"Acaba bunlardan bir kısmını alabilir miyim?" dedi.

Ben de, her ne kadar çöplüğe götürüyorlarsa da, ardımızdan herhangi bir söz zuhur etmesin diyerek; gittim, yetkililerden (zamanın kaymakamından da, müftüsünden de) izin aldım geldim. Hatta lâzım olan yerleri kesebilmek için camiye komşu evlerden birinden de bir makas getirdim. Barbara Hanın çürümüş ve atılmak istenen dışarıdaki kilimlerin sağlam kalan yerlerindeki motiflerden bir miktar kesti aldı. Bunları bir çantaya doldurduk, götürüp pikabın uygun bir yerine yerleştirdik.

Birlikte geçirdiğimiz geziden sonra, Maraş'tan ayrılıp Adana uçağına bindirirken özel eşyaları ağır geldiğinden uçağına alınacak kadarını aldı ve gersini Faruk Sümer Hoca ile bana verdi. Bunları Faruk Sümer Hoca'nın evine gönderdik, oradan aldı.

Eşyalar ağır gelince, İstanbul uçağında beraberinde götürmek istediği işte bu Elbistan Ulu Camii'nden aldığı o "eski püskü" denilen kilim parçalan idi. Geri kalan özel eşyalarını bize bırakmıştı.

Bu kilim konusundan sonra kilim şairinin şiirini arayıp sordu. Ben şiiri arayıp buldum verdim. Fakat şairini bulamadım.”

Burada söylenecek çok söz ve yapılacak acı mukayeseler var ama, kimseyi incitmemek adına sükut ediyorum. Kendi varlığımızı bu kadar hoyratça yok sayıp iten, onu yağmalayan, onu hatta kendine düşman bilen ve bilerek yıkan başka bir millet var mıdır acaba?

Kitapta daha başka ilginç olaylar da anlatılır. Mesela ayıların neden Elbistan’lı yiğitlerin elinde bir kuzu gibi avlandıklarını okumalısınız. (s. 65) Tirşik neden bu kadar kıymetlidir ve senede en az bir kez yenilmelidir, sebebini merak ettiyseniz bakabilirsiniz. (s. 406)

Anadolunun Asil İnsanları

Kitapta en çok dikkat çeken hususlardan birisi de Anadolu insanının arı duru saf ve berrak huy ve ahlakıdır. Dağ başlarında daha çok görülen bu erdemli insanların edebi, hürmeti, hizmeti, sevgisi ve fedakarlığı sayfalar dolusu sergilenir. Yol boyu rastlanan bu insanların kendince dindarlıkları da enteresandır.

Onların bu halet-i ruhiyelerini bir ilahiyatçı olarak Ömer Hocamdan beklerdim, ama maalesef teğet geçmiş. Sadece dikkat

ekiyor, ama tahlil ve terkiplerle bize söylenmesi gerekenlerimalesef söylemiyor. Oysa bir ilahiyatçı, böyle serbest bir konuda yeri gelmişken çok şeyler söylemesini beklerdim. Çünkü din nasihattır ve biz bunuher fırsatta yapmalıyız. Özellikle de zamanımızdaki gibi İslam ahlak ve seciyesinin kaybolmaya yüz tuttuğu zamanlarda.

İşte size çok söz götürür bir manzara: Heyetin yolu Engizek dağlarının tepesinde “Ab-ı hayat Obası”na düşer. Köylülerle tanışırılar. şimdi yazarı dinleyelim:

“Saçını bir yana yatırmış, dalgalandırmış; düşünde aynası ve tarağı, işte bu pervasız, yağız köylü delikanlısı budur. Dağ başında bile süslenmeyi, kendisine bir çekidüzen vermeyi bırakmayan delikanlı budur. şalvar eskimiş, ayak yırtık olmuş ne çıkar, saçı taranmış ya, bir hoş bakıyor ya yeter o. İki eliyle "hoş geldin!" deyip de ellerimi sıktığı sırada gücünü ve mizacını ortaya koymuştu. Elindeki iri parmak kemikleri yumulduğunda ellerimi mengene gibi kavralamıştı. Barbara Hanım'ın ellerini utancından sıkamadı. Galiba yiğitte haya daha bir anlamlı oluyor.

Genç şüpheli gözlerle, yaşlı ise açık yürek ve apaçık sözlerle buyur ettiler. Bizi uzunca bir odaya aldılar. Penceresi kibleye bakan bu oda en aydınlık bir odaydı. Hem de etrafı muhafazalı ve kışın oturmaya en elverişli olanıydı. Abu Hayat suyunu, etrafındaki yemyeşil ayırılığı ve ekinleri seyreden pencereleri küçük de olsa huzur veriyordu. İster derenin içindeki ayır yeşilini, ister karşı tepelerin yamaçlarındaki kenger, keven yeşilini seyret; istersen hava açtığı zaman Engizek'in üstündeki masmavi gökyüzünü seyret, derinliklerine dal git. Ben, buradan, bu dağ bu

dere tepeden kimler geldi geçti diye düşünüyordum ki, Hoca ve Barbara Hanım:

"Gel Ömer Hoca, bak biz Ceritli kardeşimizin yayla yağını yiyoruz" diye çağırdılar. Ceritli kadınlar içeride, çocuklar da dışarıda cirit oynar gibi dört dönüyor sofra hazırlıyorlardı. Edebi gelip burada görmek ve göstermek gerek diye düşünüyorum. 'Tanrı misafiri' düşkünü bu insanlar hizmet için yarışıyorlardı.

Hoca; "İşimiz acele hemen gitmemiz gerek, kusura kalmayın, fazla kalamıyacağız" dediği için sofra acele kurulmuştu. Her birimizin önüne bir tabak taze yağ ve bir bardak çay konuldu. Onlar için herhalde önemli bisküvi de getirildi.

Barbara Hanım'a "Almanya'da böyle yağ yiyebildin mi?" diye sordum. O da:

"Almanya'da yemedim, ama Alpler'de de böyle güzel yağ olduğunu gördüm" dedi."(s. 108)

Dine ve İlme Saygı

Yazarın bu tasvir ve anlatım gücünü beğenmemek mümkün mü? Ama okumaya devam edelim:

"Fakat asıl mesele iki at bulabilmektir. Atın biri hazır, fakat şu yağmurlu havada gerek Hoca'yı, gerekse Barbara Hanım'ı yürütmek zor olacaktı. Aslında bir hanımı yaya göndermek M. Eskiyaş'ın da ağırına gidiyordu. Üstelik vakit de dardı. Atın biri hazır ve lâkin ikinci atın nalı eksik ve çakılması gerekti. Nihayet

nal bulunmuştı, çivi de bulunmuştu ya atın ayağından düşmüş olan evvelki nalın çivisinin çekilmesi gerekiyordu. Bu arada kerpeten neredeydi? Ne sandık koydular, ne tâ, ne de köşe bucak, hep aradılar, ama nafile, bulunmadı. Ben, 'hayırlısı ne yapalım, bir atla idare edelim bari, dediysem de Mehmet, başını salladı, dağılan saçlarını, dağılan saçlarını biraz daha dağıttı. Belli ki, utanıyordu, yüzü kıpkırmızı olmuştu.

"Yok hocam, âserek de getse sözüm ona bu hayvan sizi Cerid'e kadar götürecektir. Çare yok götürecektir... Elim (İlim) sahibi insanı severik, Allah sizden razı olsun obamızı şenlendirdiniz. Hele o abey namaz kılışın bizi hanemizi sevindirdi. Vallaha diyom sana, buraya gelen beylerden ilk namaz kılan sizi gördüm."

Gerçekten de namaz kılmak için seccade istediğim zaman Mehmet'in anası, gâh aşağı iniyor, gâh yukarı çıkıyor seccade arıyordu. Bu arada "namaz gurban, namaz gurban!" diyerek sevincini açığa vuruyordu. Kadın seccadeyi kendi eliyle hazındamı'nda buğday çuvallarının önüne serdi..."

İnsanımızın namaz kılan ilim ve devlet adamına saygısına bakar mısınız? Bu neden böyledir? Halk, devlet ve ricalinden neden namaz görürse bu kadar memnun olur? Bunun bir yanı dine ve din psikolojisine, bir yanı tarihe, bir yanı siyasete ve sosyolojiye dayanan derin tahlillerini yapmak gerekir. Ama bir ilahiyatçı olan hocam, demin başarılı olduğu tasvir ve ifade gücünü burada kullanmamıştır. Neden acaba?

İşin daha da garibi, bunu yazarımızın da sorması. Küçük Cerit'te bir eve misafir olurlar. İşte size oradan birkaç satır:

Ben misafir olduğumuz ev sahiplerine kendimizi tanıttım, ne maksatla burada olduğumuzu anlattım. Büyüğünden küçüğüne kadar çok memnun oldular. Ondan sonra ortalıkta telaş daha da yoğunlaştı. Abdest almak ve namaz kılmak için su ve müsait bir yer rica ettiğim zaman her şey derhal yerine getirilmişti. Herşey dakikti, herkes harfiyen emre amade idi. Nedendir bilemiyorum, yani kesin bilemiyorum, namaz deyince herkesi sevindiriyordum.”(s. 117)

Hocam burada “nedendir bilemiyorum” derken şüphesiz “tecahül-ü ârif” yapıyor, belki tevazu gereği böyle bir üslup kullanıyor. Fakat keşke bu “nedendir”i bir güzel açıklasaydı bence daha iyi ederdi. Her şeyde olduğu gibi tevazu da aşırı giderek israfa kaçmak, doğru değildir diye düşünüyorum, bilmem sizler ne dersiniz?

İşte böyle duygu ve düşüncelere dala çıka, kitabın sayfalarından oluşan sarp yamaçlara tırmanarak, yokuşlarda oflayıp puflayarak, vadilere inerek kitabın sonuna geliyorsunuz. Bittiinde ise yazarına bir fatiha okumak kalıyor size, minnet ve şükran duygularınızla.

Başta editör Serdar Yakar dostum ve merhumun oğlu Ali Rahmi Kaya kardeşime olmak üzere kitaba emeği geçen herkesi tebrik ediyorum. Darısı merhum yazarımızın henüz basılamayan eserlerine olsun inşallah.

Garip Bir Mezar

Sizler de görmüşsünüzdür, bazen şehirler arası yolculuk yaparken bir yokuş başında, bir dar geçitte, bir engin vadide tek

kalmış mezarlara rastlarız. Hızla geçen arabamızdan okuyabildiğimiz kadar bu mezar, ya yol yapımında ölen bir garip işçi içindir, ya eşkıyaların öldürdüğü mazlum bir şehit, ya da kar kalkınca altından çıkan donup buymuş bir yolcu içindir. Allah rahmet eylesin!

Kim bilir kimler beklerdi onun da yolunu... Şimdi bu ıssız dağ başlarında komşusuz yatıyorlardır. Onlara daha bir içten okurum Fatiha'mı, daha bir duygulu yaparım dualarımı...

Hatırlayın bir, siz de kim bilir ne kadar hikaye duymuşsunuzdur böyle. Ya da okumuşsunuzdur memleket hikayelerinden. Ben de çok duydum ve okudum. Hatta birisi vardır ki, andıkça içim yanar, içlenirim. Bir akrabamız, yaşlı ve hatırlı bir insan, ekmek kazanmak için kışta kıyamette yollardadır. “Kal gitme, tipi var” diyenleri dinlemez, “yetişirim akşam olmadan köyüme” diyerek yollara koyulur. Ama köyün üstüne kadar gelince, takatı kesilir ve yıkılır. Birkaç kez bağırır. Hatta o sırada babam da bacısının evinden evine dönerken hafiften bir ses duyar, dikilir, kulak kesilir. Ama ses bir daha gelmez. “çakal mı uludu, köpek sesi miydi bilemedim ki!” diyecektir öbür gün acıyla. Nerden bileceksin ki bu kışta kıyamette buz tutmuş bir insan sıcacık yuvasına dönmek için çırpınır durur?

Ömer Kaya Merhumun “Elbistan Maraş Hanları ve Yol Güzergahları” kitabını okurken de böyle garip, böyle acı ve can yakıcı bir olaya rastladım. Şu Anadolu topraklarında ne hikayeler var. Kaç Şevket Bulut anlatsa, ömre sığmaz. Bir yazarın ömrü sadece bizim köyüm “âbez” hikayelerine yetmez sanırım. İşte öyle bir hikaye de adı geçen kitapta şu başlıkla anlatılır: “Osman

Hâfız Seferberlikten Dönmüştü”.(s. 181-182) Oradan takip edelim isterseniz.

“Güblüceli Delibekirliler'den Osman Hâfız (Doğ. 1310/1894-Ölm.1333/1917), seferberlik geldiğinde, (Maraş) Duz Hanı'nda bir günlük bir mola verir. Tanıdık gelip akşamleyin kararlaştırıldığı üzere, Elbistan'a sabah namazından sonra hareket edeceklerdir. Yalnız, akşamleyin önden giden hemşehrileri arasında bulunan Güblüceliler köye varınca, Osman Hâfız'ın dönüşünü karısı Emine'ye müjdelerler.

Emine adet üzere eline kına yakar, ortalığa bir çekidüzen verir, sevincinden ayakları yere basmaz, gözleri önünü görmez olur. Nasıl görsün? Seferberlikten dönen kaş kişi olmuş ki? Duyduğuna göre seferberlik geri dönülmeyen bir sefermiş.

Osman Hâfız, sabahın seherinde birkaç yoldaşla yola düşer, “çilelân”a kadar rahatça gelir. Ta Arap çöllerini teperek gelmiş bir adama Maraş - Elbistan arası yol mu sayılır? Yoldaşlarından hep önde zıpır zıpır giden adam buraya, yani Çilelân'a gelince birden tuhaflaşır. Yönünü kıbleye döndürerek diz çöker, yoldaşlarına:

"Gardaşlar, nedendir bilmem ama, benim halim kalmadı, dermanım kesildi. Allah bilir ya gayrı buradan öteye gidemem. Eğer nasip olur da ruhumu burada teslim edecek olursam beni bir yere götürmeyin, yolun üstündeki şura var ya, aha şuraya gömün ve etrafımı da taşlarla doldurun. Olur ya, gelen geçen fark eder de bir fatihâ okur geçer. Hayırlı kullar eksik değil, biri bir dua etse yeter bize" der.

Arası fazla sürmez, sessiz sedasız kelime-i şehadet getirerek yanına kıvrılır kalır. Yoldaşları şaşırır kalırlar. Ellerinden bir şey de gelmez ve biraz önce yoldaşları sağ iken söylediği şeyleri, yani vasiyetini olduğu gibi yerine getirirler.”

Evet, tuhaf bir şey olur.

Ne mi olur?

O ıssız yerde, sanki davet edilmiş gibi cenazesi kalabalık olur. Maraş ve Elbistan tarafından gelen yolcular cenaze cemaatını artırır. İçlerinden bazıları daha sonra; “Köyünde olsaydı belki bu kadar Kur’ân okunmazdı... bu kim imiş, neymiş?” derler. Ve yine derler ki: "Bundan sonra burası ‘Garipler Mezarlığı’ oldu.”

Gerçekten de kışın kara tutulup ölenler, baharda buraya defnedildiler. Yazın bile civarda ölen garipler buraya getirilerek gömüldüler. Bu sözler dua mıydı, temenni miydi bilinmez, ama burası hala “gariplik” veya “garipler mezarlığı” olarak anılır.

Güblüceli Delibekirliler'den Abdurrahman Hâfız'ın oğlu Osman Hâfız, gariplerin başını çekmiş, onlarla beraber Gariplik'te yatmaktadır.

Güblüceliler, kara haberi köye, Emine'ye çabuk ulaştırırlar. Kara haberle köye figan getirirler. İki çocuğu ile Emine, çaresiz figan eyler; damı başına keper, ocağı söner...

Emine bir zaman sonra aynı köyden Gökahmetoğlu Mevlüd ile evlenir. Buna daha sonra “Cüce Mevlüd” de derler. Yine epey sonra, ikinci kocasıyla Maraş’a gelirken Gariplik'te yüreğinin

sızısı yekindir, ağlar da ağlar. Mevlüd gözleri kan çanağına dönen karısını yerden zor kaldırır, Gariplik'ten zor ayırır...

Hikayenin bundan sonrası da var ama elim varmaz gayrı yazmaya... Eş dostu tanıyanı varsa, okusun gerisini adını verdiğimiz kitaptan, bir fatiha okuyarak yazara da, hafıza da, herkese de.

Sevgili Peygamberimiz Efendimiz (sav) “dünyada bir garip gibi ol, ” dermiş. Sanki bir yolcuyuz da, şu dünyada azıcık oturmuşuz, gölgeleniyoruz bir ağaç altında. Öyle değil mi, hepimiz öleceğiz ve torunlarımızdan sonra bizi kimse bilmeyecek, kimse hatırlamayacak.

Bir varmış, bir yokmuş olacağız. Ah, keşke bunun şuurunda olabilsek de bu hayat fırsatını en güzel biçimde değerlendirebilsek!

BAHÇECİ HOCA VE CİHADI

Osmanlının yıkıldığı, yerine Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulduğu yıllarda Maraş'tayız. İslam medeniyetinin acımasızca yıkıldığı, insanların yok yere idam edildiği, sürüldüğü, ezildiği, yok edildiği yıllardır o yıllar. İslam Yazısına, kitaplarına ve alimlerine kıyıldığı yıllar. Kaçak göçek Kur'an-ı Kerim eğitiminin verildiği yıllar. Batılılaşmanın, çağdaşlaşmanın, “aydınlanma” adı altında pozitivizmin, tanrı tanımazlığın, din düşmanlığı şeklinde laikliğin acımasızca uygulandığı, hatta “din” gibi benimsendiği ve devlet eliyle cebir ve şiddet kullanılarak çok kaba ve hoyratça uygulandığı yıllar. Muhalefetin ezilip geçildiği yıllar. İnsan hak ve hürriyetlerinin unutulduğu, memleketin üstünde sam yellerinin kahredici etkisinin sürdüğü yıllar...

O yıllarda bir çocuk doğar Maraş'ta. Adını Muhammed Kamil koyarlar. Soyadı Aktaş olur sonraları. Devrindeki imkanlarla okur ve okutur. Etrafını aydınlatmaya başlar. Güzel de şiirler yazar. Maraş'ın minarelerinden hala dinleyebileceğiniz güzel şiirlerdir bunlar. Hele bir de rahmetli Kadir hoca (Kızdırıcı) söylerse...

Hocanın hayatı ve kendine has cihadı çok enteresandır. Onu, tipik bir Maraş'lı olan talebesi Yaşar Alparslan'ın kaleminden okuyalım. Bu bilgiler, Yaşar Beyle beraber Maraş'ta bir kültür

adamı olan sevgili Serdar Yakar'ın rahmetli hocanın şiirlerini derledikleri kitabın mukaddimesinden alınmıştır.¹

“1909 itibariyle doğan Hoca Efendi tipik bir Maraşlıdır. Maraş şartlarında büyümüş. Şekil karakter almış. Mahallesi Şih mahallesi. Mevkii de topraklık.

Hoca Efendi okutan aramış. Güllü Hocadan okumuş. Tabii ondan okur okur Kur'an okur. Ama asıl okuyacağı ilmini insandan esirgemez Hakkı hocadan okumuş almış. Ondan Arapça İslâmi ilimler bellemiş. Hat bellemiş. Cilt bellemiş. Kendi ifâdesine göre Farsça da öğrenmiş vs.

O hocası onun sevgilisi. Biricik hocası. Ölünceye kadar saydığı sevdiği biri. Aynen babam gibi üzerine toz kondurmadığı biri. Bir âbide zât.

Ancak bu işe tam kendini vermiş. İyi de bir seviye tutturmuş. Biraz da kendi okumuş. Çeşitte okumuş...

Hoca hocalığa başlamış. Fakat dönem tek parti dönemi. Hoca tam mücâhid. Tükenmez irâde. Bitmez azim-Arkası gelmez enerji.

Hoca okutmuş. Ancak başı derde girmiş. O aldırmamış. Yine okutmuş. Karakollara düşmüş. Hakaretlere uğramış.

¹ Yaşar Alpaslan, Serdar yakar, Muhammed Kamil Ağdaş, Ukde y. Kahramanmaraş, 2008, s. 18-24.

O dönem öyle dönem. Sade hoca değil okutan, okuyan herkes sıkıntı çekmiş. Ciltler kitap tutacak kadar hikâyeler zulümler yaşanmış.

Zannedilmiş dînin dönemi geçti. “Müsbet ilim onun yerini tutar. Dîni insanlar tabiatı öğrenme ihtiyâcına binâen çıkardı. Şimdi müsbet ilimler bu ihtiyâca cevap veriyor. O halde dine ne ihtiyaç var?” zannedilmiş. Kuranlar toplanmış. Meydanlarda yakılmış. Evinde, elinde bulunduran cezalandırılmış.

“Batı tipi hayat, zihniyet içinde şekillenirsek medeniyet, teknoloji, kalkınmışlık olur” zannedilmiş. Kafalar buna göre şartlanmış, şartlandırılmış.

Yanî zorla güzellik yapılmış.

Hayret edilecek bir şey. Toplum yine de içine büzülmüş. Vaz geçmemiş. Şerait yaratmış. Direnmiş. Okumuş. Okutmuş. Kendini muhafaza etmiş, varlığını korumuş.

İşte Bahçeci hoca. Güllü hoca Maraş'ta bu direncin kahramanları. Ölümüne direnenleri. Nesil yetiştirenleri.

Ama şu bir gerçek. Hoca önce sakallıymış. Bakmış her gittiğinde karakolda sakalından mütevellid bir hakaret yaşıyor, sakalını kesmiş. Bir daha da bırakmamış. Bir bıyıkla yetinmiş. O bıyık da pala bıyıkymış.

İlle de bir defasında karakolda yatırmışlar. Üstüne binmişler. Sakalını yular etmişler. Deh demişler onu unutmamış. Sakalı kesmiş. Bir daha bırakmamış. Davayı kurtarmış. O yoldan hakaret bitmiş.

Bu ara devlete de küsmüş. Millete de küsmüş. (Yani evinden dışarı çıkmama kararı almış ve çıkmamış.) Milletin Çocuğunu okutmuş. Onlara millî mâ'nevi değer aşılamış. Milletin gücü yok. Kolu kanadı kırık. Devlet milletten güçlü. Eli, ayağı uzun. Milletin nefes alışına kadar takip ediyor. Tabiatıyla millet sahip çıkamamış. Ama o ummuş. Umduğunu bulamamış, millete küsmüş. Devlet de manevî düşmanı. Ondan da baskı görünce ona da küsmüş, Daha 1936 larda evine kapanmış.

Evlenmiş, çora çocuğa karışmış.Çocuklar da bir tarafan büyümüş. Oların ihtiyaçlarını evde çalışıp kazananarak karşılamış...”

“Vezirin Tölü”

Bir önceki yazımızda Bahçeci Hcayı tanıtmış ve cihadı hakkında bilgiler vermiştik. Onun hakkındaki en önemli şu bilgileri hatırlatarak yazımıza devam edelim inşallah:

“İlle de bir defasında karakolda yatırmışlar. Üstüne binmişler. Sakalını yular etmişler. Deh demişler onu unutmamış. Sakalı kesmiş. Bir daha bırakmamış. Davayı kurtarmış. O yoldan hakaret bitmiş.

Bu ara devlete de küsmüş. Millete de küsmüş. (Yani evinden dışarı çıkmama kararı almış ve çıkmamış.) Milletin Çocuğunu okutmuş. Onlara millî mâ'nevi değer aşılamış. Milletin gücü yok. Kolu kanadı kırık. Devlet milletten güçlü. Eli, ayağı uzun. Milletin nefes alışına kadar takip ediyor. Tabiatıyla millet sahip çıkamamış. Ama o ummuş. Umduğunu bulamamış, millete

küsmüş. Devlet de manevî düşmanı. Ondan da baskı görünce ona da küsmüş, Daha 1936 larda evine kapanmış.

Evlenmiş, çora çocuğa karışmış.Çocuklar da bir tarafan büyümüş. Oların ihtiyaçlarını evde çalışıp kazananarak karşılamış...”

Hoca bir ara dışarı çıkar.Demokrat Parti iktidar olmuş. Bir hürriyet havası esmiş. Va’dler var. Umutlar hasıl olmuş. Uzun zamandır baskı altında yaşamış toplum ondan çok şey bekliyor. Bir, birbuçuk asırlık kirin pasın düşürJ nırı kırılaacağını kalkacağını zannediyor. Arzusu bu. Meî deliği olmaksızın çeyrek asır yaşamış.

Fakat umduğunu bulamıyor. Muvazaayı anlıyor. Yavru cücüğün fonksiyonunu kavlıyor. Gene geri içeri giriyor. Tavır alıyor. Zamanla bu tavrı keskinleştiriyor. Uç noktalara taşıyor. Kırıcı oluyor. Demokrat Parti'den çok şey bekleyen kesimden reaksiyon görüyor. Dışlanıyor. Dedikodulara kalıyor. Geleni gideni bağluları azalıyor.

Ki o dönem bakıyorsunuz Hafız Ali Efendi gibi niceleri de aynı kesimden nice ithamlar altında kalıyor.

Halbuki onlar sistemi çabuk yıkılması imkansız ulu bir ağaç gibi görüyor. Bir ahtapot gibi değerlendiriyor. Nefes deliği, karın boşluğu neyse ona göre teneffüs ediyor, hareket ediyor. Da'valarından da vaz geçmiyor.

Aradan elli sene geçmiş bu tesbitin ne kadar yerinde olduğu bu gün bile anlaşılıyor. Sistemin siyâsi sistemden ziyâde kendi

milleti üstünde bir kontrol bir baskı sistemi olduğu görülüyor. Bir bürokratik şebekenin ayak oyunlarını insanımız aşamıyor, kıramıyor.

Ahtapotun kolları habire kırılıyor hiç de bitmiyor. Sistem içe kapanık vatandaş üstünde varlığını sürdürüyor. Bütün güç denemesini vatandaş üstünde yapıyor. Refleksini ona göre geliştiriyor. Düşmanı vatandaşymış gibi kânun, güç oluşturuyor. Dışarı karışmasın dışarıya ben karışmam içeri haltetmesin sussun benim efendiliğime itiraz etmesin diyor.

Bakıyorum şöyle hocanın talebeleri öyle veya böyle ondan bir şey almış. Bir kısmı gecikmeden dosdoğru mecrâsına girmiş. Bir kısmı çalkalanmış durulmuş, eğrilmiş bükülmüş doğrulmuş deliğine girmiş. Cemiyette zararsız insanlar. Fâideleri var. Zararları yok.

Hemen hepsi Allah yolunda, Allah yoluna dönmüş yatını geçiriyor. Hayatım bitiriyor. Çocuklarını dindar yetiştiriyor. Çocukları din yolunda. Tohumlar ağaca, ağaçlar tohuma silsilesi dâhilinde yürüyüp çoğalıp gidiyor.

Demek Hoca efendinin orda içerlerine bir tohum atılmış. O iman tohumu. Ama erken filizlenmiş ama geç filizlenmiş. Ama filizlenmiş. Mahsûl vermiş. O şimdi götürüldüğü yerde. Sevgilisinin yanında. Ancak diktığı filizlerden filizlerden hasıl olan meyvelerden hissesini alıyor. Hissesi amel defterine yazılıyor, ni'met olarak kendine takdim ediliyor.

Hocanın ufak tefek hafta arası gelen gideni olurdu. Bunlardan ona dışardan haber getirip yönlendiren olduğu gibi sükûnetle oturup hizmet eden de emir bekleyen de olurdu...

Hoca Efendi evlatlarından aradığım pek bulmuş biri değildi. Aile içi problemi çok yaşırdı. Bu da onu hırçın yapar başka bir konuydu. Değiştirmek için yaratılmış imalem kendi içinde muallâ hâl gelmesiydi. Cemiyete yönelemesiydi. Koşmadan bir Çukura düşüp kalmasıydı. Kalbini millete, da'vasına tahsis edememesiydi. Bunun bir hikâyesini ara sıra anlatırım. Büyük adam hâlet-i rûhiyesini bu hikayeyle ortaya koyarım.

Sekizinci yaprak bitti. Başa geçtik. Beni çağırdı. Yine kentine tarz ifade ilen;

-Lan Vezirin tölü buradan öte iki yaprak ezberleyebilir misin?

-Ezberlerim hoca efendi.

-Hadi ezberle de görüm.

Gittim, çok az bir zaman içinde ezberledim. Geldim.

- Ezberledim dedim.

- Oku dedi, okudum.

Hiç unutmam başını göğe çevirdi. Ağladı ve şöyle dedi:

-Ey Allahım şu oğlanı niçin Vezire verdin. Bana vermedin. O notucuydu bunu? Bana şu iki işe yaramazı verdin. Ben notucum bunları. Ben ne yapıcım nereye gidicim bunlarınan?

Demek büyük adam hâlet-i rûhiyesi bu.

Büyük oynamak için büyük oynamaya, oyununu devam ettirmeye müsâid evlâdı olacak. Oynayacak.

Halbuki kader. "At olur meydan olmaz, meydan olur at olmaz." Kader neye oynatırsa onu oynarsın. Nasıl bir imtihan şeraiti hazırlamışsa o dâirede kalırsın.

Son asır hangi büyük İslam âliminin çocuğu yolunda gitmiş de doldurmuş ki. Veya târihte babasının yerini dolduran, babasını geçen hoca çocuğu kaç tane ki. Her şey bir yerde hidâyet.

Her neyse Hoca Efendi bizi bağrına bastı. Bir de şeker verdi. O şeker o zaman ne büyük ikramdı, değerdı, bilen bilir.”²

Hoca Efendinin ağlaması beni de ağlattı doğrusu. Haklıydı Hoca Efendi ağlamada, çok haklıydı...

² Yaşar Alpaslan, Serdar yakar, Muhammed Kamil Ağdaş, Ukde y. Kahramanmaraş, 2008, s. 18-24.

HASAN REŞİT TANKUT “MARAŞ YOLLARINDA”

Yaşar Alparslan hocam, sevinçle bir kitap uzattı bana. Lacivert ağırlıklı bir renk cümbüşünde beyaz boyalı eski Maraş evleri. Yıkılmış tarihî Belediye binasının bir köşesi ve eski ticari taksiler. Benim gibi yaşlı Maraşlıların yüreğini hoplatan bir manzaradır bu...

Kitabı heyecanla açtım, el yazısı ile şunlar yazılı: “Muhterem Cemal Nar Hocama, kardeşime, en derûnî muhabbetlerimle. Y. Alparslan”

Hocamızın Maraş konulu geçmişte iz bırakmış kitapları yeniden basarak Maraş kültürünü zenginleştirme projesini biliyordum ve ilkinî görmüş ve burada yazmıştım. Demek ikincisi de çıkmıştı.

Tebrik ettim. Çok hoş bir kapak ve baskı. Kitabı Hasan Reşit Tankut yazmış. Kimdir bu adam?

Maalesef bilmiyorum.

Eve gelince kitabı elime aldım ve incelemeye başladım. Serdar Yakar kardeşimin de editörü olduğu kitap, daha başında titiz bir çalışma ürünü olduğunu belli ediyordu.

Yaşar Alpaslan Hocamız bir takdim yazmışlar ve yazarı tanıtarak ilk merakımızı kısaca gidermişler. Yazara karşı ilk intibamız olumlu. Demek alim ve mücahit birisi var karşımızda. 1893'te Elbistan da doğmuş. Mülkiye mezunu. I. Cihan Harbine katılmış. Cumhuriyetten sonra çeşitli görevler almış. Milletvekili olmuş, bilgili ve kültürlü birisi. İyi bir dilci ve tarihçi. İlginç konular üstünde çalışmış. Yaşar Bey hocamız daha evvel okuduğu bu kitabı Maraşlılara tanıtmak istemiş. İyi etmiş, mesela ben kitabı da, yazarını da tanımıyordum.

Kitabın İki Amacı

Ancak “önsöz”ü okuduğumda biraz hayret ettim. Yazar kitabının iki amacından bahsediyor; önce Maraş'ı tanıtmak, sonra Öz Türkçe ile yazmayı denemek.

“İkincisi mühim mi?” derken, paltayı taşa vurduğumu anladım. Adam TDK'nun faal ve fanatik bir üyesi. Diyor ki:

“Reddedilmesi haliyle güç olan bir gerçek de dilin sosyal zihniyetle olan ilgisidir. Bundan dolayıdır ki her devrimin ardı sıra yeni bir dil hareketi başlar. Nitekim bizde de her sosyal hareketi bir dil hareketi kovaladı. Kemalist rejim sosyal yapıda ve zihniyette en esaslı devrimi yaptığı için son dil hareketimiz kökten ve en derinden başlamıştı. Türk Dil Kurumu bu hareketin gelişimini kurallamakta (kaide) ve yürüyüşünü kollamakta çok dikkatlidir. Maarif Vekâletine gelince: Onun sarsılmaz ve azimli gayreti yeni dili daha şimdiden geleceğin öz malı haline koymuş bulunuyor.” (s. 11–12)

Ne diyor anladınız değil mi? “Dilin sosyal zihniyetle ilgisi varmış. Kemalist rejim sosyal yapıda ve zihniyette en esaslı devrimi yaptığı için, onu oturtan yeni bir dil gerekiymiş!”

Bu fikir bize yabancı gelmedi ama sevdiğimiz bir hemşerimizden gelince şaşırdık doğrusu. Bu Tankut Beyi iyi araştırma niyetini erteleyerek şu tespiti biz de buraya not edelim: Kemalist rejimin temeli batı medeniyetidir. Batı medeniyeti Hıristiyanlık ve Materyalizm üstüne oturur. Bizde ise İslam medeniyeti vardır. Haliyle bu iki medeniyet çatışacaktır. Bu çatışmayı önlemenin yolu, İslam Medeniyetini terk etmektir. Bu da kolay olmaz tabi. Önce zihinlerden İslam Dini ve Medeniyetini çağrıştıracak bütün kelimeleri atarak, orasını din dışı, yani laik, seküler yapacaksınız. O kafa da farkında olmadan dini terk etmiş olacak. Mesela “nur” dersanız bir ışıktır ama manevî bir ışıktır. Dinle bir ilgisi vardır. Ama “ışın” dersanız, maddîdir, dinle ilgisi yoktur. “Işın” dediğinizde akla hiç dinî duygu ve anlayış gelmez. Düşüncede laiklik böyle sağlanır.

Bakın ondan daha büyük bir dil ustası ne diyor bu konuda:

“Kamus, bir milletin hafızası, yani kendisi; heyecanıyla, hassasiyetiyle, şuuruyla. Kamusa uzanan el nâmûsa uzanmıştır. Her mukaddesi yıkan Fransız ihtilâli, tek mukaddese saygı göstermiş: Kamusa.

Eski sözlüğe kızıl bir külâh geçirdiğini söyleyen Hugo, tek kelime uydurmamış; sembolizm'in üç silâhşoru de öyle. Ama kullandıkları her kelime yeni. Heyhat! Batı'da cinnet bile terbiyeli.” (Cemil Meriç, Bu Ülke, s.19)

Evet, biz Meriç Usta'ya katılıyoruz, “Kamusa uzanan el, nâmûsa uzanmıştır. Bu bir cinnettir. Batı'da da cinnet olmuş ama terbiyeli.” Bizdekine ise dilim varmıyor.

Tankut diyor ki: “Böyle olmakla beraber bu harekete karşı koyanlar eksik olmadı. Bu karşı koymayı ben kötü niyet ve çürük istekten ziyade yadırgamanın doğurduğu sıkıntıya veriyorum. İnsanların birçoğu alıştıkları şeye iradelerinin bütün kudreti ile bağlıdırlar. Onlara göre hattâ her edinti (itiyat) millî varlığın içinde gerekli bir süredir (devam). Ondan ayrılmağa bir türlü katlanamazlar.” (s.12)

Yok, dostum yok. Biz bu dil meselesine “dava” diye bakarız. Hadi Kadir Mısıroğlu gibi “Uydurukça dil kendisine kilise duvarı gibi soğuk gelmeyenin imanından şüphe ederim” demeyelim ama, bu mesele sadece bir alışkanlık meselesi değildir. Siz de dediniz ya, her devrimin bir dili olur. Biz bir devrim yaşadık; İslam. Bu devrimden başka bir devrim tanımıyoruz ve kendi devrimimizin zihniyetini ifade eden dili koruruz. Sonuçta sizin de dediğiniz gibi bu “bir din ve zihniyet meselesidir.”

Biraz tatsız mı oldu ne? Bu sayfayı geçelim ve hemen tatlı yerlere gidelim.

12 Şubat 1944

Yazar 12 Şubat 1944 de Maraş'ın kurtuluşuna gelmiş Ankara'dan. Çocukluğunu hatırlıyor. Elbistan'dan kalkar, Maraş ve Halep'i geçerek Şam'a okumaya giderlermiş. Her yıl bir de dönüşü var tabi bu yolların. O zamanki Maraş'ı tanıtıyor önce ve sonra 1919'a, işgal yıllarına geliyor. Maraş'ın kurtuluş

mücadelesi güzel bir dil ve üslupla veriliyor. Yaşar Alpaslan Hocamız da sağ olsunlar, bu bilgilerden Maraşlı bir bilinç kazansın diye bu kitabı yayınlıyor.

Yer yer “Çarşıdan, bedestenden ve sokaklardan akan bu halk seli, Ulu Cami meydanında göllendiği dakikadan itibaren gök **yüceliğine ve Tanrı büyüklüğüne erdi.**” (hâşâ) gibi tevhid inancına ters düşen, dolayısıyla bir müslümana hiç yakışmayan kelimelerle yüreğimizi hançerlese de, genelde dil ve edebiyatta başarılı buldum yazarı.

Kahramanmaraş’ın kurtuluş mücadelesi, bayrak olayı, Sütçü İmam sahnesi, Maraşlının icap ettiği için kendi evini yakması, mücadele ruhu, kadınların bile sergilediği kahramanlık, kitapta gayet güzel işlenmiş. Ama yazarın bu mücadelenin arka planında var olan İslam Dininin kazandırdığı cihat bilinci yerine, ne menem bir şey olduğunu da doğru dürüst açıklamadığı “atalar ruhu”nu koymasını, doğrusu çok yadırgadım. Bir Müslüman bilge karşısında durmayı umarken, asırlar öncesinden çıka gelmiş bir nevi Şaman’la karşılaşmanın yakıcı şaşkınlığını bir kere daha yaşadım.

Eski Maraş

Yazarla beraber “Maraş Yollarında” gezmeye devam ediyoruz. Artık adamımızı az çok tanıyoruz ve çok şaşırmıyoruz. Bazen beraber üzülüyor, bazen de gülüyoruz. Ama sükût ederek katılmadığımız da olmuyor değil.

Maraş’ın el sanatlarının bir kısmını onunla yeniden hatırlıyoruz.

Ya cüzleriyle okumaya, ya azık çıkınlarıyla sanata giderken sokakları dolduran cıvıl cıvıl çocuklarını seviyoruz.

Yolsuzluğumuza acıyor, bizi Kayseri'ye bağlayacak tren yolunu hala özlüyoruz.

Gâvur gölünün bataklıktan kurutulmasına seviniyoruz.

Kerhan'da yenilen çiğ köfteden ağzımız sulanıyor ve çiğ köfte muhabbet ve övgüsüne aynen katılıyoruz. (s. 65–67)

“Üç beş Türk bir araya geldi mi kısa bir hoş beşten sonra hemen genel davalara ve ulusal işlere geçilir”i de olduğu gibi devam ettiriyoruz. (s. 65)

Şehrin o günkü belediye sorunları bize hikâye geliyor şimdi. Berit dağındaki faaliyetler de öyle. Nedirli'den, Tekir'den, Saraycık Beli'nden aşarak, Değirmendere ve Göksün'e gitmek de hoş bir hatıra. Göksün güzel tasvir edilmiş. Yaylacılık hakkındaki fikirler hala güncel. Hele yaylada geçirilen o aşk, meşk, hüznü ve türkü dolu gece, halk irfanının muhteşem bir tezahürü.

Ama Göksün'de gençlerin edepli hizmetini “Halk Evleri” projesinin başarısı diye takdimi çok saçma. Güya tekke ve zaviyeleri kapatan devrim, onların boşluğunu yeni bir terbiye anlayışı ile doldurmak için “Halk Evleri”ni açar. Ama oradaki terbiye batıcı olacaktır. Oysa Göksün'de gördükleri, Müslüman Anadolu'nun asırlık misafirperverliği ve hizmet anlayışı. Niye kendimizi kandırıyoruz ki?

Tankut'un Afşin münasebetiyle söylediği muhteşem bir cümleyi not ediyorum: “Bir yer adı bazen bir kitap, bir tarihtir.”

Afşin ve Elbistan hakkında güzel tarihî bilgiler verir Tankut. Ama bazılarının sandığı gibi büyük bir tarihçi oluşundan değildir bu. Büyük bir tarihçi ile hemşeri ve dost oluşlarındandır. Bu dost hemşeri ise, Prof. Mükrimin Halil Yinanç'tır. Yazar ona başvurur ve beraberce bazı kitapların arasına dalarlar ve ganimet olarak bu bilgileri yakalarlar. (s. 108)

Elbistan onun için nostaljik bir yerdir haliyle. Çocukluğunun bin bir hatırası vardır o şehirde. Hele de mandaların arasında sabah akşam çimdikleri Ceyhan'da.

Fakat “Yedi Uyurlar” da dediği “Ashabu’l Kef” hakkında bilgi verirken beni üzdü. Hiç ama hiç yakıştıramadım kendisine bu tutumu. Bu, bilgi yanlışından bambaşka bir şeydi kanımca. Bir örtme, hatta çarpıtma...

Bakalım siz de hak verecek misiniz bana?

Ashab’ı Kef ve Afşin

Hasan Reşit Tankut “Yedi Uyurlar” da dediği “Ashab’ı Kef” hakkında önce tarihi bilgiler verir ve buna da dünyada nerelerde bu ad ile mağaralar vardır, onları saymakla başlar.

Sonra şarkta garpta “Ashab’ı Kef” için yazılardan bahseder. “Kur’an da onlardan bahseder” der burada ve bir daha Kur’an-ı Kerimin adını anmaz. Ne yazdığına bakmaz. Sadece bir tefsirden alıntı yapar, o kadar. Ama tarlaya tohum eker gibi bir sürü mayın atar zihinlerle sorularla...

Bir Müslüman olarak önce Kur’an ne demiş onlar hakkında, adam bir bunu yazmaz mı önce?

Yok, yazmamış. Kur'an-ı Kerimin verdiği bilgilere inansa, “yüzyıllarca süren uyku” demez, (s. 119), “efsane” demez. (s. 119)

Latin Tarihçi Gregorius de Tours'dan hülasa eder, Kur'an-ı Kerimden etmez.

Bunlar Hristiyan'dır, Süryanî kaynaklarında vardır, öyleyse Müslümanlar niye sahip çıkıyorlar?

Kur'an-ı Kerimden alıntı yapsaydı, halka bu soruyu soramayacaktı tabi. Zavallı cahilleri nasıl şaşırttığını da yazıyor.

Oysa yavuz hırsız yerinde, farkında değil. Hiç mi aklına gelmiyor, Kur'an-ı Kerimde anlatılan her bilgi müslümanı bilgilendirir ve ilgilendirir diye? Pes yani. Adam bu soruyu sormaya hayâ eder yahu!

Ya şu “neden” arama yorumları? Hani, “özü kabahatinden büyük” derler ya, aynen öyle. Şimdi uzunca bir iktibasla ne dediğine biraz bakalım da, sizler de hayretler içinde kalın bari:

“Eski inançların bir kısmı hoşâ gider âdetler kıymetinde olarak halkın vicdanında saklı ve canlı kalıyor. Bu âdetler az çok anlam ve gösteri değiştirmek şartıyla Müslümanlıkta da yaşıyor.”(s. 120)

“Yedi Uyurların efsanesinde ve mağaralarının durumunda iki başlıca şey dikkatimi çekti. O iki şey şunlardır:

1- Bunlara müslümanların da sahip çıkması.

2- Yedi Uyurlar mağaralarının güneş ışığını alma bakımından özellikleri.

Yedi Uyurlara müslümanların sahip çıkması şaşılacak bir şey değildir. Her eski din kendini yıkanın içinde hortlaya gelmiştir. Bunu hiçbir peygamber önleyemedi. Bugün tamamıyla bizim sandığımız birçok âdetler, edintiler (itiat) inançlar gerçekte bizden evvelkilerindi. Daha doğrusu bunlar eski inançlarımızın vicdanda kalmış izleridir.

Bir gün çok sofı bir müslüman evinde özenle çerçevenilmiş bir levha gördüm. Kudretli bir hattat bu levhada imanın şanlarını yazmıştı. Bu yedi şartın her biri büyük bir vav harfinin (Arap harfi) baş tarafında idi. Fakat her vavın teknesinde yedi uyurlardan birinin adı yazılı idi. Yedi uyurların müslüman Amentü'süne kadar girebilmesi onların İslâm'dan evvelki devirde bu bölgeler halkının vicdanında yaşamış olduğunu gösterir.

Tekkeleri ziyaret yasak edilene kadar bizim Efsus'daki "Yedi Uyurlar Mağarası" dört tarafın ziyaretçileriyle dolardı. İç temizliği için, gınahtan arınmak için, sayrılıktan sıyrılmak için, kara bahtı yenmek için, mal, döl sahibi olmak için, daha birçok dilek için kafileler çekerci. Atalar bu ziyaretçi katarlarının konup rahatlanması için orada büyük yapılar kurmuş, inelge (menzil) yapmıştı."

"Efsaneyi halk bazen çok masallaştırır."

"Bugünkü İslâm dünyasının başka başka yerlerinde tamamıyla İslâm malı olarak yaşayan, saygı gören inanılan bu Yedi Uyurlar neden bu kadar bizimdirler? Sonra doğu acununun

da batı acununun da sahip çıktığı Yedi Uyurlar efsanesi bu mağaralardan hangisine aittir?

Matba-i Bahriye 1323 basması Kuran tefsiri, bize şu malûmatı veriyor: "Eshabulkehif kıssamda akval-ı muhtelite olmakla, meşhur olan budur ki Efsus şehri havalisinde Rakim nam vadide bir mağara vardı... Şehri Efsus Dakyanus'un darın-mülkü olup ahalisini putperestliğe teklif edip itaat eden halas, etmeyen katlolunurdu. Kişizadelerden hüdâperest genç altı kimesne bir köşede bu Cebbaran'ın fitnesinden halâs için duaya meşgul idiler. Bu hallerinde iken Dakyanus'a haber verilip anla1 ihzar ve tehdidi bisyar eyledi. Anlar tariki tevhitte sebat gösterip şirki kabul etmediler. Dakyanus anların cemi malını Ahz ile "siz civanlarsınız. Size iki üç gün mühlet veririm Halâs vaktinizi fikredin" diyip kendisi gayri şehre gitti. O civanlar fırsatı ganimet bilip badelmüşavere firara karar verdiler. Her biri pederinin hanesinden zad ve nafaka için bir miktar mal alıp şehre karip bir dağa azim oldular. Yolda giderken bir çobana rast gelip anların dinine muvafakatle mürafakat eyledi. Çobanın kelbi dahi bunlara tabi olup..."

Hıristiyan kaynaklarında sahneye çoban sonradan çıkar. Mağarayı bulup örülü kapısını açan odur. Hâlbuki Kuran tefsirinde çoban Yedilerin aslî üyesidir. O Yedilere daha ilk günde katıldı. "Çünkü dağa yakın geldiler. Çoban bunlara bu dağda bir mağara bilirim. O1 mağarada gizlenmek mümkündür. Diyu ittifakla ol mağaraya teveccüh ettiler."

Büyük müslüman seyyahları Elbistan'daki Efsus'u ziyaret etmişler, Yediler mağarasının içinde o zaman on üç ceset görmüşlerdi. Bu seyyahlar ve şarihler kıssayı uzun uzun anlattılar,

yazdılar, incelediler. Hemen hepsi, tek tanrıci olan bu yedi genci mağaralarıyla, köpekleriyle, masallarıyla birlikte müslümanlığa mal etmişlerdi. Yedi Uyurlar müslüman âleminde helâl bir miras gibidir. Kimden? Nereden? Ne zaman geldiği aranmadan sahip çıkılır.

Yedi Uyurlar mağarasının bulunduğu her bölgede sonu us veya is ile biten bir memleket adı okuyoruz. Efsus, Efes, Tarsus, Hatay'dakinde Arsus, Tarsis gibi. Hatta Şarkî Türkistan'dakini tetkik edenlerin de bu yön dikkatini çekmiş ve toponimik araştırmalara yol açmıştır.

Bu ek'in us veya is olmaktan ziyade sus olduğunu düşünmek isteyenler bulundu. Bu ek acaba sus mu dur? Ve Kamer kültü yapan, su tanrısı Ank'a inan eski Elam'ın başşehri Sus ile bir ilgisi var mı? Bugün bu konu üzerinde bir lahza durmak bile hatalıdır...”(s. 118–123)

Yazarın Yanlıları

Şimdi buradaki yanıları tek tek düzeltmeye kalksak ne kadar zamanımızı alır. Biz başlıcalarına işaret edelim:

1- Ashab-ı Kehf Kur'an-ı Kerimde geçen bir olaydır. O kadar önemlidir ki, sureye “Kehf Suresi” diye adını vermiştir. Ana fikri imanın kıymeti ve korunmasıdır. Bu yüzden kıyamete kadar ders ve ibretler verir. Dolayısıyla Müslümanların bunlara sahip çıkması şaşılacak bir şey değildir. Asıl şaşılacak olan, bunun bilinmemesi, bununla da kalmayıp ilzam niyetiyle sorulmasıdır. Bu affedilmez bir cehalet ve cürettir.

2- Bu kıssaya “efsane” diyerek inanmamak, Kur’an-ı Kerimi inkar olacağı için, bir “mü’minim” diyeni kesinlikle dinden çıkarır ve kâfir eder. Müslüman kalmak kendisi için önemli olanın derhal bu inkârdan tövbe etmesi ve hatasını düzeltmesi gerekir.

3- Kur’an-ı Kerim Allah kelmamıdır ve kıyamete kadar Allah Teâlâ tarafından korunacaktır. (Hicr, 9.) Onun için bu kıssa, “eskilerin masalı olarak” Kur’an-ı Kerime ve İslam dinine asla sonradan girdirilme değildir. Dolayısıyla: “Yedi Uyurlara müslümanların sahip çıkması şaşılacak bir şey değildir. Her eski din kendini yıkanın içinde hortlaya gelmiştir. Bunu hiçbir peygamber önleyemedi” demek, hem Kur’an-ı Kerime, hem aziz dinimize, hem de Sevgili Peygamberimize yapılan çok çirkin bir iftiradır.

4- Gelelim şu soruların cevabına: “Bugünkü İslâm dünyasının başka başka yerlerinde tamamıyla İslâm malı olarak yaşayan, saygı gören inanılan bu Yedi Uyurlar neden bu kadar bizimdirler? Sonra doğu acununun da batı acununun da sahip çıktığı Yedi Uyurlar efsanesi bu mağaralardan hangisine aittir?” “Yedi Uyurlar müslüman âleminde helâl bir miras gibidir. Kimden? Nereden? Ne zaman geldiği aranmadan sahip çıkılır.”

Aslında azıcık tarih, dinler tarihi ve İslamiyyeti bilen birisi bu soruları asla sormaz. Çünkü bilir ki, gelen bütün peygamberler aynı Allah Teâlâ’dan gelmiş ve aynı dini, yani İslam’ı getirmişlerdir. Allah Teâlâ katında tek bir din vardır, o da İslam’dır. Zaman içinde bazı ahkâm ve ibadet şekilleri değişse de, dinin özü aynıdır.

Buna göre Hz. İsa (as) da hak peygamberdir, dolayısıyla bizim peygamberimizdir. Ona inananlar da birer gerçek mü'min olarak bizim kardeşlerimizdir. Bizden önce geçtikleri için de saygı değer büyüklerimizdirler. Onun için Hz. İsa (as) ile dost olan havariler, Hz. Muhammed ile beraber olan ashab-ı kiram gibidirler.

Ashab-ı Kehf de Kur'an-ı Kerimde geçen örnek büyüklerimizdir. Bunda şaşılacak ne var?

Ancak Kur'an-ı Kerimin dışındaki kaynaklar, bize kadar sahih olarak gelebilmişler midir? Onlara ne kadar inanabiliriz? Bu “usul - metot” ile ilgili ayrı bir konudur, isterseniz hiç girmeyelim.

Sayın Tankut'un bunları bilmesi gerekirdi aslında. Çünkü Osmanlı'da mülkiye okumuştur. Osmanlı medreselerinde okuyan, Arapça ve Farsça bilen bir Osmanlı münevverinin bunları bilmemesi mümkün değildir.

Peki, ne oldu da böyle oldu?

Kesin bilemem, ama aynı devirde yaşayan bazı alimlere kıyas yaparak şu hükme varabiliriz: “İçine gönüllü girdiği devrim çarpmıştır herhalde”

Bu Maraşlılar için ilginç ismi biraz daha yakından araştırmaya karar verdim. Hadi “bismillah” diyerek başlayalım inşallah.

Kısa Biyografisi

“Maraş Yollarında” kitabını okuduğum zaman, ilginç bir adamla karşılaşacağımı tahmin etmiştim ama, itiraf edeyim ki bu kadar da değil.

Yaşar Alpaslan Hocamız “Maraş Yollarında” kitabını yeniden yayına hazırlarken, takdiminde şöyle der: “En büyük arzumuz bu şahıs üstüne bir çalışmanın yapılması. Haseten Maraşlıların, Elbistanlıların bu zata sahip çıkıp eserlerinin ortaya çıkarılması.”³

Ben de kitabı ele alınca şöyle bir başına sonuna baktım. Tahsiline Şam’da başlamış. Kitabın sonunda Arapça yazdığı “en-Nusayriyyûn ve’n Nusayri”nin kapağı konmuş. “Herhalde Arapça mezheplere dair kitap yazacak kadar büyük bir din alimidir” dedim içimden.

İmam Hatip Lisesi’ni dışardan bitirmeye giren birisine, komisyondaki şakacı bir hoca:

- Hz. Köroğlu nebî midir, velî midir? Diye sormuş.

Adam düşünmüş, düşünmüş, düşünmüş, sonunda içinden, “böyle bir nebîyi hiç duymadım. Olsa olsa velidir” demiş ve:

- Velîdir hocam, diye cevaplamış soruyu.

- Buyurun, çıkabilirsiniz, demişler. Demek başka bir soruya gerek görmemişler.

³ Bkz. Age. s. 8.

Dışarı çıkınca, her çıkana “ne sordular” diye bekleyen meraklılar ordusuna sorulana söylemiş.

- Eee, sen ne dedin?

- Velidir, dedim.

- Ne velisi lan, adam eşkiyadır, eşkiya!...

- Vay be! Ulan onun eşkiya olduğunu ben de biliyordum ama, şu başındaki hazret yanılttı beni, Demiş.

Beni de işte bu Arapça yazdığı kitap yanılttı.

Epey inceleyince, Yaşar Alpaslan Hocamızın isteği yerine gelsin diye yazayım bari dedim.

İsterseniz önce derli toplu bir kısa biyografisini aktaralım “Vikipedi, özgür ansiklopedi”den:

“Hasan Reşit Tankut (d. 1891 Elbistan - ö. 1980), Türk tarihçi ve siyasetçi.

Şam İdadisini ve Mülkiye Mektebi’ni 1913 yılında bitirdikten sonra, maiyet memurluğu, kaymakamlık, mülkiye müfettişliği gibi görevlerde bulundu. Kurtuluş Savaşı’na katıldı. IV. Dönem Muş ile V., VI., VII ve VIII. Dönem Kahramanmaraş Milletvekili olarak TBMM’nde görev yaptı. Parlamento üyeliğini 1960 yılına kadar sürdürdü.

Türk Dil Kurumu kurucuları arasında yer aldı, 1935-1950 arasında kurumda ikinci başkanlık Etimolojik ve Lingüistik

Filoloji Kolları Başkanı ve Genel Sekreteri olarak çalıştı. 1936-1940 yılları arasında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yaptı.

Eserleri:

Güneş Dil Teorisi'ne Göre Dil Tetkikleri (1936),

Dil ve Tarih Tezlerimiz Üzerine Gerekli İzahlar (1938),

Köylerimiz Dün Nasıldı? Bugün Nasıldır? Yarın Nasıl Olacaktır? (1939)

Maraş Yollarında

Zazalar Üzerine Sosyolojik Tetkikler.”

Buraya almamışlar ama biz de ekleyelim bari: en-Nusayriyyûn ve'n Nusayrî.

Çocukluğu ve Gençliği

Yazar “Maraş Yollarında” isimli anı ve seyahat kitabında çocukluğuna değinir muhtelif yerlerde. Mesela 17. sayfada, Şam'da okuduğundan, her sene Maraş, Gaziantep üzerinden Halep ve Şama gidip geldiğinden bahseder. Bu arada çocukluk duygularını ve Maraş'ın müstesna güzelliğini vurgular.

Elbistan'ı anlatırken de yer yer çocukluk hatıralarından bahseder: aklında kalanlar, mandalarla beraber kurbağa sesleri dinleyerek Ceyhan nehrinde çimmeleri, ablasının boğulma

tehlikesi, büyüklerin keyf için küçük çocukları kaz palazı gibi suya atmaları, harmanlarda güneş altında dövenlere binmeler, at terkisi, karpuz tarlaları...⁴

Bir yerde çocukluğu hakkında şöyle bir ayrıntıya rastladım: “Sünni Türk kökenli Maraşlı bir aileden gelen Tankut, çocukluk yıllarında öksüz kadığı için Elbistanlı Alevi-Kürt bir aile tarafından korunmaya alınmış ve dört yılını bu ailenin yanında geçirmiştir.”⁵ Bu bilgiler ne kadar doğrudur veya doğruysa hangi vesilelerle olmuştur, bilemiyoruz.

Eğitimi ve İşi

Tankut’un bundan sonraki hayatını ayrıntılarıyla bulamadım. Mülkiye Mektebi’ni 1913 yılında bitirir. I. Dünya savaşına yedek subay olarak katılır. Galiçya, Çanakkale, Tur-i Sînâ’da başarılar gösterir. Kurtuluş Savaşı’na katılır. İstiklal madalyasını hak eder. Daha sonra maiyet memurluğu, kaymakamlık, mülkiye müfettişliği gibi görevlerde bulunur. 1931’de Muş 1935’de Maraş Milletvekili olarak TBMM ‘ne girer.

Türk Dil Kurumu kurucuları arasında yer alan Tankut, 1935-1950 arasında kurumda ikinci başkanlık Etimolojik ve Lengüistik Filoloji Kolları Başkanı ve Genel Sekreteri olarak çalıştı.

⁴ s. 134-136

⁵ <http://f1.parsimony.net/forum789/messages/11973.htm> 09.04.2008

1936-1940 yılları arasında Dil ve Tarih Coğrafya Fakóltesi Tarih Bölümü'nde öğretim görevlisi olarak görev yaptı. Parlamento üyeliğini 1960 yılına kadar sürdürdü.⁶

Evliliği ve çocukları hakkında bir bilğim yok maalesef. Bildiğimiz bir şey varsa o da Tankut'un sıradan bir memur ve siyasetçi olmadığıdır. Yeni kurulan Cumhuriyette çok önemli işlere imza atan, devletin birçok gizli projelerini hazırlayan ve yürüten, çok önemli raporlar hazırlayıp yazan ve bir numara ile yakından ilişkisi olan birisidir. Hatta milli istihbarattandır.

İstihbaratçılığı

Bu istihbarat hakkında şunları kaydedelim: “Hasan Reşit Tankut 1925 yılından sonra şark İlleri Asayiş Müşaviri ve Türk Ocakları Genel Koordinatörü olmanın dışında, Milli İstihbarat Teşkilatının tarihçesinden alınan aşağıdaki paragraf incelendiğinde, aynı zamanda eski adı M.E.H / M.A.H.olan Milli İstihbarat Teşkilatının'da görevlisi olduğu anlaşılacaktır.

⁶ Bkz. Maraş Yollarında, s.7;

http://www.kenthaber.com/Arsiv/IzBirakanlar/K.Maras/Elbistan/IzBirakan_1977.aspx ; <http://www.kahramanmaras.org/forum/archive/index.php?t-10980.html>) <http://www.kahramanmaras.org/forum/archive/index.php?t-10980.html>

Bir taraftan, teşkilatın Dış İstihbarat Bölümü'nün kuruluş çalışmaları devam ederken, diğer taraftan hizmet verecek personelin yetişmesi amacıyla Almanya'da kursa tabi tutulmaları da 1926 Martı'nda kararlaştırılmış ve Walter Nicolai tarafından gönderilen 20 günlük kurs programı uygun görülerek yürürlüğe konulmuştur.

Almanya'ya gidecek heyet içinde, o sırada Boğazlar Komisyonun da görevli olan ve Harp Akademisinde Harp Tarihi dersleri veren Kurmay Yarbay Şükrü Ali (Ögel) bey (İlk Hizmet Reisi olacaktır), Kurmay subay Hüseyin Rahmi (Apak) bey, Hasan Reşit (Tankut) Bey, Kemal (Güçsav) Bey ve Hariciye Vekaletinden yüksek dereceli bir memur bulunuyordu.”⁷

“Heyet, altı gün gecikme ile 16 Haziran 1926 tarihinde Almanya'ya gelmiş ve Albay Walther Nicolai tarafından karşılanmıştır. Burada görülen istihbarat kursları yanında, yabancıların yaşantılarından belirli kesitler öğrenilmesi ve görülmesi amacıyla, Berlin, Dresden, Hamburg, Münih, Salzburg ve Viyana'da geziler tertip edilmiş, o tarihte Münih'de açılan "Savaş Propagandası Sergisi" gezilmiştir. Almanya'da görülen kurslar 5 Temmuz 1926 tarihinde sona ermiş ve heyet Viyana'dan

⁷ Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi- Dr.Erdal İLTER.Ankara-2002.

Nakleden;

(http://www.aleviakad.com/index.php?option=com_content&task=view&id=35)

7 Temmuz 1926 tarihinde hareketle 10 Temmuz 1926 Cumartesi günü İstanbul'a gelmiştir.”⁸

Tankut, siyasi görevlerinden başka devletin politikalarını tesbit ve icrada bir çok raporlar hazırlamıştır. Özellikle Cumhuriyet döneminde Türk Ocakları Koordinatörlüğü ve bizzat Mustafa Kemal'in görevlendirmesiyle 1925'te Şark İlleri Asayiş Müşavirliği'ne atanan Prof. Hasan Reşit Tankut'un o tarihten sonra çeşitli dönemlerde verdiği Etno-Politik İnceleme Raporları önemlidir.

Bu raporların hazırlanmasında istihbaratın bilgi desteğini görmüştür. Bunlar nazara alınınca, bu çalışmaların ne kadarı gerçekte kendisininidir, o da kuşkuludur haliyle. Biz bir çok çalışmanın belli yerlerde hazırlanıp yazıldıktan sonra piyasaya birilerinin adıyla sürülmesini az duymadık.

O yüzden Tankut'un çalışmaları bilimsellikten öte, devletin resmî görüşüne zemin hazırlama anlamında politik ve ısmarlama olduğu şüpheleri de vardır. Mesela Nusayrîler hakkındaki çalışması, Hatay meselesinin konuşulduğu ve oylamanın yapıldığı günlerin hemen öncesine denk gelmektedir. Bu bir çoklarınca anlamlı bulunmaktadır.

Nusayrîlik Çalışması

Mesela şu yazılanları bir okuyalım: “Hasan Reşit TANKUT , Nusayriler ve Nusayrîlik hakkında , 1938 yılında bir kitap (Hasan Reşit TANKUT tarafından Üstat Ş.Günaltay'ya ithafen

⁸ [http://www.frmpaylas.com/mill-emniyet-hizmeti-riy-seti-meh-mah-t30563.html?s=a19903a276ee9135f6e2c140617b59eb&";](http://www.frmpaylas.com/mill-emniyet-hizmeti-riy-seti-meh-mah-t30563.html?s=a19903a276ee9135f6e2c140617b59eb&)

imzalanmış nüshası İstanbul Y.İslam Enstitüsü Kütüphanesi 9421 no’da kayıtlıdır.) yazmıştır. Büyük ölçüde varsayımlara dayanılarak Nusayriler ve Nusayrilik anlatılmıştır bu kitapta. Kitapta öne sürülen iddiaların ilmi dayanakları hakkında okuyucuların fikir edinmesi için, yazarın, Abdulkadir İnan dan alıntılarını söylediği bir bölümü olduğu gibi aktaracağım. Hasan Reşit TANKUT’un “NUSAYRİLER ve NUSAYRİLİK HAKKINDA “ yayınladığı kitabın,Hatay’ın ana yurda katılımıyla ilgili 22.Temmuz.1938 tarihli referandum’dan birkaç ay önce yayınlanmış olması ve Hasan Reşit TANKUT’un bugünkü adıyla M.İ.T.’in bir elamanı olması dikkate alındığında , bu kitabın bir bilim adamı titizliği ve tarafsızlığıyla yazılmadığı kuvvetle muhtemeldir.”⁹

Alevîler Kürtler Zazalar Üstüne

Alevîler, Kürtler, Zazalar hakkında yaptığı çalışmalar ve devlete sunduğu gizli raporlar da bu açıdan önemlidir.

“Alıntılanan rapor, resmî tarihin aslî mimarlarından biri olan Hasan Reşit Tankut’un eserine çok şey borçludur.³² Hasan Reşit Tankut, 1920’lerin sonlarından 1960’lara dek, ‘etnopolitika’ üzerine birçok araştırma raporu ve diğer etnik grupların nasıl Türkleştirileceği gibi siyasa önerileri yazdı. Daha önce yayımlanmamış, büyük ölçüde gizli eserlerinin bir kısmı yakın zamanda Mehmet Bayrak tarafından yayımlanmıştır (1993, 1994).

⁹http://www.aleviakad.com/index.php?option=com_content&task=view&id=35

Alevi Hıristiyan Yakınlığı

1930'lu yıllarda yazdığı ve ilk kez bizim Kürdoloji Belgeleri adlı çalışmamızda yayımladığımız gizli "Zazalar" araştırmasında Alevi-Hıristiyan ilişkileri ve yakınlığı konusunda şu tespiti yapmaktadır.

"Alevi her yerde Hıristiyan dostudur. Ocak başlarında muhabbet eden insanların arasındaki Hıristiyan hiç de yabancı sayılmaz. Belki bir çeşit itizal yolu (akılcılık yolu MB.) olan Gregoryanlık başka Hıristiyan mezheplerine göre Aleviliği daha ziyade okşayabildiği için üstün tutulmaktadır. Şurası gerçek ki Ermeni, Alevi'nin en yakın dostudur."

Tankut, aynı raporda; Dersim Alevilerinin Ermeniler'i çok sevdilerini, Türk kanunlarına topluca karşı koymuş asi Ermeniler'in Dersim'de bir ana kucağı bulduklarını; bugün bile Dersim'de bir Dersimli kadar serbest ve mutlu yaşayabildiklerini sözlerine ekler. (Age, s. 472)

Tankut, daha 1928'de yönetime verdiği gizli bir "Türkleştirme ve Sünnileştirme" raporunda; resmi söylemin tersin Aleviliğin ayrı bir din olduğunu söyler:

"Bunları (Ali-İlahi Kızılbaşlarını, Alevileri - MB.) Bektaşilere benzetmek azmi (büyük MB) bir hatadır. Bektaşilik, Melamilik birer tarikat olduğu halde, Ali-İlahilik bir dindir. Öyle bir din ki, aralarında aşka ve muhabbeti, haricier için kin ve nefreti telkin eder. Ve Ali-İlahi'nin bildiği bir tek haraççı vardır. O da dün Osmanlı idi, bugün Türk'tür." (24)

Tankut, bir başka gizli raporunda da; "Aleviliği İslam'ın bir mezhebi veyahut bir tarikatı sayanlar tamamıyla yanılmışlardır. (É) Alevilik Müslümanlık değildir, onu Şiilikle karıştırmak da hata olur" diyor.(25)

Atatürk'ün danışmanı Prof. Hasan Reşit Tankut, Kürt Aleviliğiyle Ermeni Hıristiyanlığı arasındaki benzerlikler konusunda da şu ilginç anekdotu aktarır:

"Siyasal Bilgileri henüz bitirmiş ve Sivas Vilayeti maiyetine verilmiştim. Hafık ilçesinin bir Alevi köyünde geceledim. Ev sahibi (başka bir raporda Koçgirili bir dede olduğunu belirtiyor - MB), bu plebisit meselesi (I. Dünya Savaşı yıllarında Ermeniler'e özerklik verilmesi için öngörülen halkoylaması - MB) dolayısıyla bana şunları söyledi:

"Aleviler'le Ermeniler arasındaki fark, soğan zarı kadardır. Ermeniler; Tanrı'yı baba, oğul ve ruh olarak anar; biz bu üçlemeyi Allah-Muhammed-Ali biçiminde söyleriz.

Onların 12 Havarisi vardır, bizim 12 İmamımız.

İbadet ve oruçların vakit ve şekliyle bayramlar, her iki millette de aşağı yukarı aynıdır.

Onlar tek kadınla evlenir ve kadın boşamazlar, biz de öyle.

Onlar sakal bıyık kestirmez, kıl düşürmezler, biz de öyle.

Onlar gusul etmezler, biz de öyle.

Onlar göğüslerinde haç çıkarmak yoluyla şahadet getirirler, biz açık avucumuzu bağrımıza basmak suretiyle.

Biz, sonradan Hazre-i Ali efendimize uyduğumuz için adımız Alevi oldu, yoksa aramızda bir fark yoktur."(26)

Kızılbaş Kürt- Gregoryan Ermeni yakınlığı ve dayanışması, bölgeyi gezen seyyahlarla bu ilişkileri değerlendiren bilimsel eserlerde de ifadesini bulmaktadır.”¹⁰

Tankut’un İlginç Notları

Çok enteresan bir rapordan bir parça almamız da sanırım faydalı olacaktır:

“Atatürkün Danışmanlarından Hasan Reşit Tankut 1938 yılında hazırladığı ve yönetime verdiği gizli bir etno politik raporunda Anadolu’daki Gizli dinler arabaslığı altında verdiği dinler suanlardır:

Alevilik, Bektasilik, Kızılbaşlık, İsmaililik, Dürzilik, Nursayrılık, Yezidilik, Masonluk, Yahudi dönmeligi, Babiler.

Aleviligi giz bir din olarak görülmesine rağmen (gizli raporlarda) günümüze kadar uzanan resmi ideolojide aleviligin islamin bir mezhebi olarak gösterilmesi de ilginçtir.

Tankutun bazı notları çok ilginçtir:

¹⁰<http://www.esmerdergisi.com/modules.php?name=News&file=print&sid=138> Naklettiği Kaynak;
<http://f1.parsimony.net/forum789/messages/11973.htm>

Alevileri bektasilere benzetmek çok büyük bir hatadır. Bektasilik ve melamilik bir mezhep olduğu halde Ali ilahilik bir dindir. Öyle bir dindir ki aralarında ask ve muhabbeti hariciler için kin ve nefret telkin eder. Ve ali ilahiligin bildiği tek haracci vardır dün osmanlı bugün türktür.”¹¹

Güneş Dil Teorisi

Tankut, Atatürk tarafından sevilen ve fikirlerine değer verilen biridir. Zaman zaman sohbetleri de olur. Hatta ömrünün sonlarında bazı fikirlerini ona açmıştır. Mesela “Güneş Dil teorisi”, tankut’un da tavsiyeleri ile sona erdirilmiştir. Okuyalım isterseniz:

“Yeni teoriye Güneş-Dil denmesinin nedeni, bütün insanların dillerinin kaynağının onların hepsine hayat veren güneş olmasıdır. Bütün diller, insanın güneş karşısındaki duygu ve düşüncelerinin ifadesinden çıkmaktaydı. Başlangıçta bütün diller ortaktı. Dillerin gramerleri sonradan çıktı ve dilleri birbirlerinden ayırdı. Güneş-Dil teorisinin ana ilkeleri şunlardı:

Bütün dillerde bir kök, bir de buna eklenmiş sesler vardır. Esas dil, kökteki seslerdedir.

Ses bakımından birbirine yakın konsonlar birbirinin yerine geçmektedirler. Bazı seslerde bazı anlamlar birikmiştir.

24-31 Ağustos 1936 günlerinde toplanan Üçüncü Türk Dili Kurultayında Güneş-Dil Teorisinin ilkeleri ayrıntılı olarak

¹¹ <http://www.aleviforum.com/archive/index.php/t-10333.html>

tartışıldı, örnekler verildi. Hattâ toplantıda Atatürk, bu teori hakkında bir de tebliğ hazırlayarak okutmuştur.

Bu kurultayın hazırlıkları sürerken bir yandan da Ankara'da, bu alanda bilimsel araştırmalar yapacak Fakültenin kurulması kararlaştırılmış ve 9 Ocak 1936'da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi kurulmuştur.

Atatürk, bundan sonra bilim terimleri üzerinde çalışmaya başlamış, 1936-37 yılında, bugün de kullanılan pek çok geometri terimlerini o bulmuştur.

Hastalandığı son günlerde, "dil işimizde henüz bir istikrara varamadık" diyen Atatürk, tanınmak gayretinde bulunan bazı kimselerin bu teoriyi çıkırından çıkarmaları üzerine, Güneş-Dil Teorisini, Milletlerarası Bükreş Dil Kongresi'nde savunan Prof. Dr. Hasan Reşit Tankut'un da isteğiyle, bu teori üzerinde durmaktan artık vazgeçmiştir.

Bu sırada Hatay sorununun ortaya çıkması, Ata'nın uğraşlarını tekrar politika üzerinde yoğunlaştırmasına neden olmuş, az da olsa dil çalışmalarına ilgisi azalmıştır.

Atatürk döneminde, sağlam ilke ve programlarıyla Türk dil inkılâbının ön hazırlık devresi tamamlanmıştır.”¹²

“Atatürk tasfiyeciliğin, yani yüzde yüz özleştirmeciliğin, çıkar yol olmadığını anlamış ve bu teori ile dil konusundaki tutumuna bir orta yol aramıştır.

¹² <http://www.egitim.aku.edu.tr/ata3.htm>

Güneş-Dil teorisi dönemin hemen bütün yazar ve edebiyatçılarıncı böyle anlaşılmış ve böyle yorumlanmıştır. Yunus Nadi bu konuda şöyle demiştir: Gazi gayet tılsımlı bir anahtar buldu. Öyle bir anahtar ki en yabancı sandığımız kelimeler bile Türkçe oluveri yor. Şemsettin Günaltay ile Hasan Reşit Tankut'un görüşleri de bu yoldadır. İsmail Habib Sevük ise kendi görüşünü şöyle belirtmiştir: Atatürk dilde inkılâp olamayacağını Güneş-Dil nazariyesiyle güneş gibi ortaya atmıştı. O, ne bir nazariye, ne de bi şey; o, apaçık şanlı bir ricattır. Atatürk'ün yüksek kumandanlık vasfım onunla da anladı! iyi kumandan yalnız taarruz etmeyi değil, icabında çekilmeyi de bilir.”¹³

Tankut ve Atatürk

Bu sohbetlerden bazılarını kaydedelim isterseniz:

“5 Eylül 1936: Atatürk, öğleden sonra Dolmabahçe Sarayı’nda TDK yöneticilerinden İbrahim Necmi Dilmen, Hasan Reşit Tankut, Ahmet Cevat Emre ve Dr. Mehmet Ali Ağakay’la bir süre çalıştılar. Bu toplantıda Atatürk’ün TDK’de görevlendirdiği ve soyadını bizzat verdiği Agop Dilaçar (Martayan) ve Avusturyalı dilci Dr. Herman Kvergic de bulundu. Toplantıda, Kurultay’ın değerlendirildiği, yeni dönemde yapılacak çalışmalar üzerinde durulduğundan şüphe yoktur.”¹⁴

13

http://www.dersedebiyat.com/index.php?option=com_alphacontent§ion=17&cat=75&task=view&id=233&Itemid=180

14

(<http://www.tdk.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?f6e10f8892433cffaaf6aa849816b2efb856e08843ecbadb>)

19 Ekim 1936: Atatürk, öğleden sonra 15.50’de TDK’nin Ankara Ulus semtindeki binasına gelmiş, bir saat kadar yöneticilerle görüşmüşlerdir. Ata’nın yanında Bilecik Milletvekili Salih Bozok da bulunmaktaydı. Genel Yazman İbrahim Necmi Dilmen, üyelerden Hasan Reşit Tankut, Uzman Abdülkadir İnan ve Avusturyalı dil bilgini Dr. Herman F. Kvergic tarafından karşılanmışlardır. Gazetelere göre bu görüşmeden sonra Köşk’e, Nöbet Defteri’ne göre de Orman Çiftliği’ne gitmişlerdir. O gün, ayrıca TDK yönetici ve üyelerinden İbrahim Necmi Dilmen (Genel Yazman), Ahmet Cevat Emre, Hasan Reşit Tankut ve İsmail Müştak Mayakon’u Çankaya Köşkü’nde kabul ederek görüşmüşlerdir.

12 Mart 1937: Atatürk, saat 16.30’da TDK’nin Ankara Ulus semtindeki binasına gelerek saat 23.00’e değin Terim Kolu üyeleriyle çalıştılar. Daha sonra bazı Terim Kolu üyeleriyle birlikte Çankaya Köşkü’ne dönüp yemekte de tartışmalarını sürdürdüler. Atatürk’ün Nöbet Defteri’ne göre; o gece Köşk’e gelenler Hasan Reşit Tankut, Dr. Mehmet Ali Ağakay, Naim Hâzım Onat, Abdülkadir İnan ve İsmail Müştak Mayakon’du.”¹⁵

Tankut ve Ezan

Tankut’un çok önemli olduğu sahnelerden birisi de ezanın tekrar Arapça okunması meselesidir.

¹⁵http://www.aleviakad.com/index.php?option=com_content&task=view&id=35)

“Ezan, ibadete yapılan bir çağrı olarak, Hz. Peygamber (asm) zamanından bu yana Arapça olarak okunmaktadır. Ezan, Bilal-i Habeşî'nin ilk okuyuşundan sonra, değişik toplumlarda değişik makamlar kazanmış ise de, dilinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bu açıdan, ezanın "şear-i İslamiye"den olma özelliğini koruması, asli şekliyle okunmasına bağlıdır. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren başlayan reform tartışmaları içerisinde en önemli konu ezan olmuştur.

Ziya Gökalp'in, "Bir ülke ki, camiinde Türkçe ezan okunur / Köylü anlar manasını namazdaki duanın / Bir ülke ki, mektebinde Türkçe Kur'an okunur / Küçük büyük herkes bilir buyruğunu Hüda'nın / Ey Türkoğlu, işte senin orasıdır vatanın!" dizelerinde hasreti çekilen dinde reformun önemli bir teşebbüsü, 1928 yılında yapılır. İlahiyat Fakültesi'nin öncülüğünde, İslam dininde reform ve modernleşme sorununu incelemek ve üniversite kanalıyla MEB'e tekliflerde bulunmak üzere bir komisyonun kurulması kararlaştırılır. Komisyon tarihçi, ilahiyatçı, psikoloji ve mantık profesörlerinden oluşmuştur. Komisyon çalışmalarını tamamlar ve şu tavsiyelerde bulunur:

1- Oturacak sıraları, gardıropları olan temiz, düzenli camilere ihtiyaç vardır. Halk buralara temiz ayakkabıları ile girecektir.

2- Bütün dua ve hutbeler Arapça değil, ulusal dilde (Türkçe) olmalıdır. Camilerin iyi yetişmiş müzisyene ve müzik aletlerine ihtiyacı vardır. Modern ve kutsal enstrümantal müzik ihtiyacı acildir.

3- Basılı hutbe dizileri yerine, felsefe eğitilmiş vaizlerin yetkisinde dini rehberliğe geçilmelidir. (Bernard Lewis, Modern Türkiye'nin Doğuşu, s. 409-411.)

Yukarıdaki tavsiyelere ön ayak olan İlahiyat Fakültesine ilgi gittikçe azalarak, öğrenci sayısı 284'den 20'ye düşmüş, imam-hatip okullarıyla birlikte 1932'de kapanmıştır. Camileri, kiliseleştirmeyi tavsiye eden bu kararlardan sadece Türkçe ezan uygulanmıştır. Bu doğrultuda, 1932 yılından itibaren (Diyanet İşleri Başkanlığının talimatıyla) Arapça ezan okuma yasağı getirilmiş, 1939 yılından itibaren de bu kanuna uymayanlara para ve hapis cezası uygulanmıştır. Bu uygulamayla devlet, dinin karşısındaki tarafsızlığını yitirmiş ve dinin hükümlerine müdahale etmiştir.

Menderes Açıklamaları ve Tartışmalar

Yaklaşık 18 yıl süren bu uygulama, 14 Mayıs 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti'nin ilk icraatlarından biri olarak sona erdirilmiştir. Daha önceleri Tokat milletvekili Ahmet Gürkan (31 Mayıs 1950) ve Kayseri milletvekili İsmail Berkok Paşa ile 13 arkadaşı tarafından (2 Haziran 1950) ezanın aslına çevrilmesi hususunda iki teklif Meclise verilmiş bulunmakla beraber, başbakan Adnan Menderes'in basında çıkan mülakatından (5.6.1950, Zafer Gazetesi) sonra çalışmalar hızlandırılmıştır. Söz konusu mülakatta Adnan Menderes şu açıklamayı yapmıştır: "... umumî âdaba ve âmme nizamına hiçbir aykırılık göstermeyen ezan meselesinde memnu'iyetin devamı lâiklik prensibini menfi cihetten zedelemek mânasını tazammun eder. Tekrar edelim ki, irticaa, taassuba, geriliğe karşı mücadeleyi ancak prensiplere sıkı sıkıya bağlı kalmakla mümkün görüyoruz. ... Hükümet olarak

ezan meselesi hakkında görüşümüz bundan ibarettir." (Zafer Gz., 5.6.1950.)

Zamanın gazetelerinde yer alan haber ve yorumlarda, hiç beklenmedik bir zamanda yapılan bu açıklamanın muhalefet partisi (CHP) tarafından hoş karşılanmadığı ve Atatürk İnkılâbını zedeleyeceği ifade edilerek halk arasında da müsbet ve menfi tesir meydana getirdiği kaydedilmiştir. Yeni Sabah'ta; "Menderes Kabinesinin almak istediği bu kararda inkılabımıza karşı bir hürmetsizlik olmadığı gibi bunu takiben bazı buna benzer hallerin de tevali edeceği yolunda bir şey düşünmek çok yanlış olur. Bu kararın alınmasının en büyük âmili, Arapça ezan meselesinin hemen bütün köylerde, köylüler arasında husumet yarattığı ve onları birbirine düşürdüğü..." ifadelerine yer verilerek karara olumlu yaklaşılmıştır. (Yeni Sabah, 6.6.1950) Aynı gazete, ertesi gün, Ankara Üniversitesi'nden 150 talebenin, Başbakan'a çektikleri telgrafi nakletmiştir: "Ezanın serbestisi mevzuunda verdiğiniz beyanatı derin bir memnuniyetle okuduk. Laikliğin bütün icapları ile tatbiki hususundaki kararınızı ve serbest din, serbest devlet düsturunu teyid etmek zımnında gösterdiğiniz âsilane cesareti, bütün kalbimizle tasvip ediyoruz." (Yeni Sabah, 7.6.1950)

Okuyucularına ilk sayfadan haberi veren bir başka gazete de CHP'nin yayın organı olan Ulus Gazetesi'dir. Gazetede, gençlerin ve münevverlerin alınan karardan hoşnut olmadıkları belirtilerek; "... umumiyetle gençler ve münevverler, Atatürk'ün inkılap yapısında bir gedik mevzubahis olduğunu belirterek teessürlerini ifade etmekte ve birçoqları da işin bu kadarla kalıp kalmayacağını sormaktadır. DP'nin seçim beyannamesinde ezan hakkında bir

vaad olmadığı halde yeni iktidarın bu tedbiri almak zarureti duyması, bu parti propagandacılarına atfedilen birçok vaatler gibi bunun da parti ileri gelenlerinin malumatı tahtında seçmenlerin kulağına fısıldadığı kanaatini bir çok kimselerde uyandırmıştır," ifadelerinden sonra "...ezanın Arapça okunması kararından memnun kalan grubun 70-80 kişi olduğu haber verilmektedir. Buna karşılık DP milletvekillerinden münevver ve genç kalabalık bir grubun Cumhuriyeti ve İnkılabı Türk gençliğine emanet için Atatürk'ün söylediği sözleri hatırlayarak eza duydukları da öğrenilmiştir." haberine yer verilmiştir. (Ulus, 6.6.1950)

Ezanın Aslına Çevrilmesine Dair Kanun Teklifleri

DP Meclis gurubu 13 Haziran günü saat 15:00'te basına kapalı olarak yaptığı toplantıda; "...DP'nin laik anlayışına uygun olarak ezanın Türkçe okunması hakkındaki kanun maddesinin yürürlükte tutulmasına" karar vermiştir. Ezanın aslına çevrilmesiyle ilgili üç ayrı kanun teklifi meclise sunulmuştur. Bunlardan ilki Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın 31.5.1950 tarihli teklifidir:

I- Tokat Milletvekili Ahmet Gürkan'ın teklifi: "T.C.K. 526/2 fıkranın tadili hakkında tanzim edilen gerekçe ve tasarı iki parça halinde sunulmuştur.

"Kanuniyet kesbetmesi için ivedilikle müzakere edilmek üzere gerekli komisyona sevkini ve kanunlaşmasını saygı ile teklif ederim". Gerekçesi şöyledir: "Devletimizin Anayasamızda tespit edildiği gibi lâik olması ve lâikliğin ise devlete din

müesseselerinin yekdiğerinden ayrı tutularak birbirine karıştırılması mânâsına gelmesi itibariyle kanunların bu esaslar dairesinde ayarlanması icap ettiğı gibi lâikliğı aykırı olan kanunların da buna muvazi olarak tadili icap eder. ... Sabık iktidarın lâikliğı din aleyhinde tefsir etmesi suretiyle ve bu cümleden olarak iman ve âmelden mürekkep Müslümanlık dinin ameile taallûk eden ezan ve kametin Türkçe okutulmasını mecbur tutması lâiklik prensibini ihlâl ve Anayasanın verdiğı vicdan hürriyetine tecavüzdür."

II- Kayseri Milletvekili İsmail Berkok ve 11 arkadaşının kanun teklifi: "4696 sayılı Anayasa Kanununun ikinci maddesinde mündemiç (Lâiklik) kelimenin mânası, devlet işlerine dinin, din işlerine de devletin karışmaması, din ile dünya işlerinin ayrılması şeklinde tefsir ve kabul edilmekte ve aynı kanunun 75. maddesinin son kısmında ise (... güvenliğı ve edep törenlerine, kanunlar hükümlerine aykırı bulunmamak üzere her türlü din törenleri serbesttir) denilmektedir.

"Memleketimizde azınlıkta bulunan Musevi ve İsevi vatandaşların dini itikat ve âmel şekillerine hiçbir suretle müdahale edilmemiş ve bilâkis tamamen serbest bırakılmıştır. Bu toprağın hakiki evlâtları ve hakiki sahibi bulunan Müslüman, Türk vatandaşların din ve vicdan hürriyetlerine, amel ve ibadet şekillerine de müdahale edilmemek iktiza edeceğine ve partimiz programının 14. maddesinde ise (... Partimiz lâikliğın din aleyhtarları şeklinde yanlış tefsirini reddeder, din hürriyetini, diğeri hürriyetler gibi, insanlığın mukaddes haklarından tanır), diye yazılı olduğuna göre, müvekkillerimiz ve seçmenlerimiz bulunan Müslüman Türk vatandaşların ısrarlı ve haklı isteklerine

istinaden ezan ve kametin tercüme halinde okunmasına dair 4055 sayılı kanunla değiştirilen Türk Ceza Kanununun 526. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı (... veya Arapça ezan ve kamet okuyanlar) ibaresinin kaldırılması hususunda hazırladığımız kanun teklifini Yüksek Kamutaya arz ederiz."

III- Hükümetin teklifi: "Türk Ceza Kanununun 526. maddesinin değiştirilmesi hakkında Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunun 14/6/1950 tarihli toplantısında Yüksek Meclise sunulması kararlaştırılan Kanun tasarısının gerekçesiyle birlikte sunulmuş olduğunu saygılarımla arz ederim." (15.6.1950, Başbakan Adnan Menderes)

Kanun teklifinin gerekçeleri: "... Anayasanın Türk vatandaşı için tabii hak saydığı vicdan hürriyetinin dokunulmaz bir hak olarak hürmete lâyık görülmesi gerekir. Her türlü müdahaleden âzade kalmak iktiza ederken ana kanunlarla korunmuş bulunan din ve vicdan hürriyetinden vatandaş herhangi bir şekilde kısmen veya tamamen mahrum etmek ve bu hususu, kanuni ceza teyitleri altında bulundurmak doğru olmaz. Böyle bir kayıtlama, Türkiye devletinin esas vasıflarını gösteren Anayasanın 2. maddesindeki lâiklik esasına da uygun düşemez. Din ile devletin ayrılması ve devletin din işlerine karşı tamamen bitaraf kalmaları şeklindeki telâkkinin ifadesi olan lâikliğin, ibadetin icra şekline taalluk eden herhangi bir faaliyet veya faaliyet safhasında tadilini tazammum eder tarzda müdahalede bulunmamasını zaruri kılan bir ana hüküm olarak muhafaza ve idame edilmesi zaruridir. Arapça lisanın eski zihniyet ve ananelere bağlayan tesirinden halkı kurtarmak gayesinin takip edildiğine taalluk eden görüşte de bugün için bir isabet mülâhaza etmek caiz olamaz.

"... Binaenaleyh, gerek büyük bir Müslüman vatandaş çoğunluğunu bu huzur ve rahata erdirmek ve gerekse Anayasa ile müeyyet lâiklik prensibine devletçe sadakat göstermiş olmak ve bilhassa ana hak ve hürriyetlerden olan vicdan ve din serbestisini herhangi bir zorlama altında bulundurmamak sebeplerinden ötürü Türk Ceza Kanununun 526. maddesinde mevcut ezan ve kametin Arapça okunmasının memnu'iyeti hakkındaki hükmün kaldırılması gerekli bulunmuştur."

CHP: "Arapça ezan Hakkında münakaşa açmaya taraftar değiliz"

Ezan tasarısının meclise verilmesinden sonra CHP'nin alacağı tavır merak konusu olmuştur. CHP meclis grubu iki gün boyunca toplantılar yaparak alacakları tavır konusunda görüşmelerde bulunmuşlardır. Bu konuda Yeni İstanbul gazetesi şu haberi vermiştir: "Öğrendiğimize göre CHP grubu bu hususta menfi bir vaziyet almayacak, ancak dil bakımından bazı ihtirazı kayıtlar öne sürecektir." (Yeni İstanbul, 16.06.1950)

CHP'nin tavrı ile ilgili 17 Haziran tarihli Son Posta gazetesinde daha ayrıntılı bilgiler verilmiştir. Bu gazetenin haberine göre CHP'nin meclis grubunda ilk önce genel bir aleyhtarlık oluşmuş; Yusuf Ziya Ortaç, Cevdet Kerim İncedayı, Hasan Reşit Tankut ve arkadaşları Arapça ezan aleyhinde konuşmuşlar; bu değişikliğin inkılaba ihanet olduğunu, irticain avdeti için bunun ilk adım teşkil edeceğini, binaenaleyh, Halk Partisinin mutlak suretle bunun aleyhinde bulunması icap ettiğini ifade etmişlerdir. Hasan Reşit Tankut çekimserliği teklif ederken, genç milletvekilleri tasarının lehinde olunmasını belirtmişler, son olarak Şemsettin Günaltay'ın konuşmasından sonra havanın

değişmiş ve yapılan oylama sonucu tasarının desteklenmesi yönünde karar alınmıştır. İsmet İnönü aleyhte tavır takınırken, Cevdet Kerim, Yusuf Ziya Ortaç, Hasan Reşit Tankut ve Cemal Eyüboğlu kararın aleyhinde kalmışlardır.

Adalet Komisyonu, teklifleri birleştirerek genel kurula sunmuş, 16 Haziran saat 15:00'te Meclis, Fuat Hulusi Demirelli'nin başkanlığında toplanarak, Arapça ezan tasarısını görüşmeye başlanmıştır. İlk konuşmayı Adnan Menderes yapmış: "Arapça ezan hakkında DP meclis grubunun aldığı kararın gazetelerde ve radyo ile yayınlandığını ve bunun neticesinde Arapça ezan okumak gibi hadiselerin artacağını ve bu hususta bir kanun kabul edildiğinden bunların suç sayılacağını, bunu için bu tasarının bir an evvel gündeme alınmasını" istemiştir. (Yeni Sabah) Menderes konuşmasında sonra başkan Demirelli, adalet encümeninin de aynı teklifte bulunduğunu bildirerek, teklifi oya sunmuş ve kabul kararından sonra teklifin müzakeresine geçilmiştir.

CHP grubu adına (metni, Şemsettin Günaltay tarafından hazırlandığı bildirilen) konuşmayı Cemal Eyüpoğlu yapacaktı. Başkan'ın teklifin aleyhindeki konuşmanın yapılacağını söylemesi üzerine, CHP'liler ve aynı anda Eyüpoğlu lehte konuşulacağını bildirmiş, bir anda hem bir şaşkınlık, hem de memnuniyet havası esmiştir. Eyüpoğlu'nun konuşması ertesi gün basında şu şekilde yer almıştır: "Bu memlekette milli devlet ve milli şuur politikası Cumhuriyetle kurulmuş ve CHP bu politikayı takip etmiştir. Ezan meselesi daima bir dil meselesi, bir milli şuur meselesi olarak telakki edilmiştir. Devlet politikası mümkün olan her yerde Türkçe konuşulmasını emreder. Türk vatanında ibadete

çağırmanın da öz dilimizde olmasını bu bakımından daima tercih ettik. Türkçe ezan veya Arapça ezan üzerinde bir politika münakaşası açmaya taraf değiliz. (Bravo sesleri ve alkışlar). Milli şuurun bu konuyu kendiliğinden halledeceğine güvenerek Arapça ezan meselesinin ceza konusu olmaktan çıkarılmasına aleyhtar olmayacağız. (Alkışlar ve Bravo sesleri)" (Son Posta; Yeni Sabah, 17.06.1950)

Müzakerelerin bitiminde el kaldırma suretiyle yapılan oylamada, teklif, tüm DP'lilerin ve İsmet İnönü ve birkaç milletvekili dışında CHP'nin büyük ekseriyetinin oylarıyla kabul edildi. Türk Ceza kanununun 526. maddesinin 2. fıkrası, 5665 sayılı kanunla değiştirildi ve Cumhurbaşkanı tarafından tasdik edilerek, 17 Haziran 1950'de yürürlüğe girdi.

Kanunun Ramazan ayına yetiştirilmesi, geniş halk kesimi tarafından memnunlukla karşılandı. Bu kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte, Arapça ezan okuma suçundan takibata uğrayanların, mahkum olanların mahkumiyetlerinin infaz durduruldu, diğer yandan, Mareşal Çakmak'ın cenaze töreninde Arapça ezan okuyup tekbir ve tehlil getiren 45 şahıs hakkındaki takibat da kaldırıldı.

Son Posta gazetesinin İzmit muhabiri şu haberleri geçmiştir: "Ezanın din dili ile okunması serbestliğini radyo ve gazeteden öğrenen İzmitliler bugün öğle (17 Haziran) namazı vaktini sabırsızlıkla beklemişlerdir. Müezzinler çift olarak ezana başladıklarında hocalar da halkla beraber duâ ederek hazırlanmış olan kurbanlar kesilmiştir. Halk ağlayarak birbirini tebrik edip kucaklaşmıştır. Ayrıca dün toplanan 1200 imzalı tebrik teli de bugün BMM başkanlığına çekilerek lâikliğin hürriyete

kavuşmasından dolayı dokuzuncu devre BMM'ne İzmitliler minnetlerini bildirmişlerdir. Köylerde de ezan vakti halk kadını erkekli olarak camileri doldurmuşlar ve ezanı gözyaşları dökerek dinlemişlerdir."

Yeni Sabah Gazetesi ise bazı üniversitelilerin Başbakana çektikleri telgraflara yer vermiştir: "Bütün İslâm aleminin, Müslüman Türk camiası ve Türk gençliğinin en derin sevgi ve muhabbetini kazandıran Ezan-ı Muhammedi'nin asli şekline müsaade ile demokrasinin kabul ettiği hakiki vicdan hürriyetine doğru ilk adımı atmış olan Başbakanımızı biz İstanbul Üniversitesi Gençliği de bütün ruhumuzla tebrik ederken, vatan, millet ve din hizmetinde hayırlı muvaffakiyetler diler, samimi hürmet ve selamlarımızı arz ederiz."

Son Posta Gazetesi'nden Ercümen E. TALU "Mübarek Ramazan" başlıklı makalesinde, bu yılki Ramazan'ın bir hususiyeti "itikad ve vicdan hürriyetinin şimdi daha geniş" olduğunu yazar. "Millet Meclisi Arapça ezan yasağını kaldırmakla lâiklik umdelerine dokunmamış bilakis o umdeleri takviye ve tersin etmiştir. Madem ki, din ile devlet işleri ayrılmıştır, devlet ezanın minarelerden nasıl okunacağına karışamaz. Demokrat iktidarın bu lâiklik anlayışına Halkçı azınlığın da katılması alınan kararın isabetine bir delildir" (18.06.1950)

Başbakanın 5 Haziran'da Arapça ezanla ilgili demecinin gazetelerde yayınlanmasıyla birlikte gösterilen sert tepkiler gittikçe azalmış, CHP'nin de ilk baştaki sert tutumunu devam ettirmeyip tasarının lehine oy kullanmasıyla tasarının kanunlaşmasından sonra, ülkenin dört bir yanında büyük bir memnuniyete hasıl olmuştur.

Askeri Darbeler ve Ezan

Arapça ezan okuma serbestisinin meclisin ezici ekseriyeti ve CHP'nin de desteğiyle kanunlaşmasına rağmen, buna karşı olanlar 27 Mayıs darbecilerinden ivedilikle Arapça ezanın yasaklanması ve dinde reform yapmalarını istemişlerdir. Ancak ne Cemal Gürsel ve ekibi, ne 12 Mart yönetimi, ne de 12 Eylülcüler buna cesaret edememişlerdir. Buna rağmen Türkçe ezanı savunanlar 28 Şubat sürecinde konuyu tekrar gündeme getirmekten geri durmamışlardır. Bugün konunun sözcülüğünü yapanların tezleri 1960'ta ileri sürülen tezlerden hiç de farklı değildir. Hayri Alpay Kasım 1960 şunları yazmıştır: "Atatürk bu devrimi de maksatsız yapmamıştır. O, bir milleti birbirine yaklaştıran, milli bütünlüğü sağlayan dil olduğunu bilenlerin başında geliyordu. İşte ezanın Türkçe okunmasını istemesi bundandı. Aynı şekilde, her Türk'ün din gerçeklerini, din kurallarını gerektiği gibi öğrenmesi için Kur'an'ın da Türkçeleştirilmesi üzerinde durmuştur." (Dinimizde Reform, Kemalizm, Sayı: 36, Kasım 1960)

Sonuç

1932 yılında yasaklanan, 1939 yılında okuyanlara cezai müeyyide getirilen Arapça ezan üzerindeki müdahalelerin hiçbir geçerli sebebi yoktur. Millete mal olmayan her teşebbüsün akim kaldığı, Türkçe ezan yasağının akıbetiyle bir kez daha ortaya çıkmıştır. Çünkü, 17 Haziran'da yürürlüğe giren kanun Türkçe ezan okumayı yasaklamadığı gibi Arapça ezan okumayı da mecburi hale getirmemiştir. Yani, Türkçe ezan okunabilirdi. Oysa, kanunun yürürlüğe gün her tarafta ezan Arapça okunmuş ve büyük bir sevince sebep olmuştur.

Millileşme, daha iyi anlama, Atatürk ilkelerini koruma vb. sebeplerle karşı çıkılan Arapça ezanın, yasağı ve cezai müeyyideyi koyan, başında İsmet İnönü'nün bulunduğu CHP'nin de oylarıyla kabul edilmiş bulunması, ileri sürülen mazeretleri ve iddiaları çürüten büyük bir delildir. CHP, yaptığı hatayı anlamış ve dine bariz bir şekilde müdahale olan yanlış tutumundan geri dönmüştür.

Ezan-ı Muhammedi üzerinde spekülasyonlarda bulunanların en büyük başarısı(!) halkın gözünden düşmektir ve bunu da başarıyorlar. Toplumumuzun huzuru, lâiklik adına (asla lâikliğe uymayan) yapılan baskı ve müdahalelerin son bulmasıyla ancak sağlanabilir.”¹⁶

¹⁶<http://www.risaleinurenstitusu.org/index.asp?Section=Enstitu&SubSection=EnstituSayfasi&Date=04.10.2002&TextID=484>

BAHARDA SÜMBÜLZÂDE VEHBÎ'Yİ OKUMAK

“Baharda Sümbülzâde Vehbî’yi okumak nasıl bir şey?” diye sorulsa, bendeniz “müthiş bir şey” derim.

“Nerden biliyorsun?” dense, önce güler, sonra “okudum da ondan” derim. Peki, önce niye mi gülerim?

Çünkü her ne zaman bu “Nerden biliyorsun?” sorusuyla karşılaşsam, aklıma rahmetli Kambır Boduk emmi gelir. Bazıları bu hikayeyi Halloma Emmiye nisbet ederler. Her neyse, duyduğuma göre köyün bu en fakir, bu en gariban ve perişan adamı bir gün köy meclisinde “yahu helva ne kadar tatlıymış!” demiş. Etrafındaki köylüler biraz da şaşkın, “Nerden biliyorsun? Sen hiç helva yedin mi?” demişler. Zavallı merhum, köyümüzün şivesiyle “Yok, Kuzu Başlı yedîdi de ben de kâğıdını yaladîdim” demiş.

Evet, önümde Sümbülzade Vehbî’nin yazarları kışkandıracak kıratta basılmış pırıl pırıl bir kitabı var: “Nasihatname-i Vehbi: Çeviri Yazı - Günümüz Türkçesi - Sözlük – Tıpkıbasım”.¹⁷

¹⁷ Ukde Yayınları; Kahramanmaraş, 2011, 16 x 24 cm., 128 sayfa, Türkçe, Kartonkapak.

Kitabı bilimsel yöntemlerle yayına hazırlayan, yazarı gibi Maraşlı bir edib; Yard. Doç. Dr. Lütfi Alıcı. (KSÜ, Fen-Edb. Fak., Öğretim Üyesi.)

Kitabı, ilk kitabını fakirin “Anılar ve İbretler”i ile başlatan Ukde Yayınları basmış. Editörleri de iki dost; Yaşar Alparslan ve Serdar Yakar Beyler. Kitap, güzel bir sözle Yaşar Beye ithaf edilmiş.

Lütfi Alıcı Bey hakkında kitabın başında bilgi verilmiş. 1963 Kahramanmaraş Değirmendere doğumlu. 1979 Kahramanmaraş lisesi, 1982 Selçuk Üniversitesi Mezunlu. Halen Kahramanmaraş sütçü imam üniversitesinde Öğretim Üyesi. Basılı bir çok makaleleri ve altı eseri var.

Kitap, Yaşar Alparslan Beyin “Takdim” yazısı ile başlar. Burada Allah Teâlâ ile kul arasındaki muamele anlatılır. İnsanın kendisi ve toplumu ile ilişkileri, ilişkilerin iyi ya da kötülüğünün Cennet veya Cehenneme varıncaya kadar uzanan bir macerayı ifade ettiği vurgulanır. Çağımızda yaşayan bir nasihatçının özet bir nasihatnamesi dense layıktır. Bu arada kısaca yazar ve eserleri hakkında da bilgiler verir. Bu çalışmayı yapmasını istediklerinde kendilerini kırmayan yazara teşekkürlerini sunar. Bir de müjde verir: Sümbülzade’nin bütün eserleri üstüne yapılan çalışmalar bu yıl içinde bitirilecektir.

Bundan sonraki yazılar artık Lütfi Beye aittir. Önce bir “Ön söz” gelir. Burada Maraş yaylalarında yatişen bir sümbülün nasıl payitahta uzandığına dikkat çekilir. Türk edebiyatında “sümbül” motifi üstünde durulur. Sümbülzade Vehbi hakkında kısa bilgiler

ve onun bazı eserleri üstüne daha önceki çalışmalarından bahsedilir.

Yazar ön söz’de şöyle bir cümle kurar: “Söz konusu çalışma hizmet amaçlı yapılmış ve aynı düşünceyle basılmıştır. Bu sebeple eksik ve noksanlarımızın hoşgörü ile karşılanacağını ummaktayız. Bununla birlikte iyi niyetli tenkitlerden memnuniyetle istifade edilecektir.”

Öyleyse biz de ilk tenkidimiz gönül rahatlığı ile hemen yapalım. Ben bu cümleye takıldım: “Söz konusu çalışma hizmet amaçlı yapılmış ve aynı düşünceyle basılmıştır. Bu sebeple eksik ve noksanlarımızın hoşgörü ile karşılanacağını ummaktayız.”

Ben şöyle anladım; bu çalışma nihayet hizmet amaçlı olduğundan ilmi yöntemler kullanılmamış, gerekli titizlik gösterilmemiştir. Bu yüzden uğraşsaydık olmayacak olan bazı eksik ve kusurlardan ötürü bizi hoş görünüz.

Olabilir. Ama bence bu anlayış, tenkide değer eksik ve kusurlu bir anlayıştır. Çünkü Sayın Alıcı bizim kültür ve medeniyetimizi bilir, biz hizmet amaçlı yapılmış ve Allah Teâlâ’nın rızasına sunulmuş işlerimizi kendi işlerimize nazaran daha bir dikkat ve titizlikle yaparız, yapmalıyız. Kendimize kalan nasıl olursa olsun, ama Allah için verdiğimiz, “en sevgili, en değerli” şeylerimizden olmalıdır. Yoksa gerçek iyilik ve erdeme erişemeyiz. Mesela bir sadaka verirken alan elin Allah Teâlâ’nın eli olduğunu düşünmeli ve o ele yakıyacak nisbette değerli şeyleri vermeliyiz. Aynen böyle, hizmet için yaptığımız da en kaliteli çalışmalar olmalı. Ama buna rağmen kusur olamaz mı? İşte o rahatlıkla hoşgörülebilir.

Yazarımız bundan sonra güzel bir “Giriş” yapmış kitaba. Önce “nush – nasihat” kelimesini incelemiş, tanımı ve topluma yararı üstünde durmuş, konu ile ilgili ayet ve hadislerle işaret etmiş ve edebiyatımızda “nasihatname” türüne açıklık getirmiştir.

Bundan sonra Sünbülzade Vehbi Efendi tanıtılmaya çalışılmıştır. Hayatı, meslek ve meşrebi, çağına etkisi, edebi yanı, eserleri ve üstünde yapılan çalışmalar ve nihayet üstünde çalışılan eser ve nüshaları, bulunduğu yerler hakkında bilgiler sunulmuştur. Bunlar bize Sünbülzade Vehbi Efendi tanıtmaya yarayan faydalı bilgilerdir.

Lütfi Alıcı Bey bundan sonra asıl konuya gelmiştir: “Nasihatname-i Vehbi” isimli manzum eseri okumak ve günümüz Türkçesine çevirmek. Eserin Osmanlıcası kitabın arkasına eklenmiştir. Bu büyük bir hizmet olmuştur. Masraftan kaçınmayarak kitabın orijinaline hizmet eden ve onun kaybolmamasına katkı sunan yayıncıları da tebrik ederim bu yüzden.

Eser iki “münacat” ve bir “nasihat-ı ihvan” bölümlerinden oluşmaktadır. Kitabın aslında yoktur ama Lütfi Bey iyi bir iş yapar, her beyte bir rakam verir. Böylece kitapta toplam 140 beyit olduğunu kolayca tespit edebiliriz.

Burada en önemli işin, orijinal Osmanlıca metnin önce doğru okunması, sonra da o metni maksadı en güzel bir biçimde ifade eder şekilde günümüz Türkçesine aktarma işlemi olduğunu bilmem ki söylemeye gerek var mıdır?

Doğrusu bu konuda yazarı –takdir bana düşmez ama min garyr-i haddin- başarılı buluyorum. Emek verdiği her halinden bellidir. Üstelik hem yaptığı işe güvendiğini belli eden, hem de günümüz okuyucularının durumunu bildiğinden onlara şefkat ve merhamet gösteren bir tavırla kitabın sonuna yeterli bir “sözlük” koymuş, böylece okuyucuları da anlama ve kavrama konusunda işin içine katmak istemiştir. Üstelik “Kaynaklar”a şöyle bir bakıldığında, yapılan işin alt yapısı da az çok ortaya çıkar.

Bu “Kaynaklar”, daha çok Türk Edebiyatını ve Tarihini tanıtan ve bu edebiyatın anlaşılmasını sağlayan sözlüklerle beraber Sünbülzâde Vehbî Efendi ve eserlerini konu edinen kaynak eserlerdir.

Evet, başarılı bir çeviri, titiz bir günümüz diline aktarım ile insanlar bu kitabı okurken bir yandan şiirin ve Türkçenin tadına varırken, bir yandan da içi Allah sevgisi ile kıpır kıpır, ama bir başka yandan da o sevgiye layık olamamanın pişmanlık ateşiyle alev alev yanan bir bilge kişinin daha dumanı üstünde tüten yalvarmaları, yakarmaları ve inlemeleri ile biz de adeta o atmosfere bir hortuma yakalanmış gibi iradesiz karışır gideriz. Hele de kendimizi onun kardeşi yerine koyarsak, İslam ahlak ve terbiyesinin zirvelerini mekan tutmuş bir sufi hal ve vecdi içinde mest-u hayrân oluruz.

Dünyada yaşamış da hayatından bütün bütün razı olmuş kul var mıdır? Nerde? Bırakın kötülerini, iyiler bile “daha iyi olma imkan ve fırsatı vardı, kaçırdık” diye hüsrana düşeceklerdir. “Asr”ın haliki insanların hüsrânını haber vermez mi? Üstelik önümüzde bir “Teğabun”, yani “bir aldanma” günü olan ahiret ve mahşerdeki hesap meydanı varken, saîd mi şakî mi, akıbetimiz hiç

de belli değilken, bu “kendimizden razı oluş”, ihtar edilmemize rağmen bu “kendimizi tezkiye ediş”, bize şah damarımızdan daha yakın olan ve her halimize vâkıf bulunan Yüce Yaratıcıya karşı bir haddi tecavüz, hatta bir küstahlık olmaz mı?

Sünbülzade Vehbi Efendi’yi yavaş yavaş, düşünö düşünö, sık sık maziye nazar atarak büyük muhasebelerle iyi okumalıyız. Sanki söyleyen o değil de kendimizmiş gibi durmalıyız huzurda, mafsallarımızı zangır zangır titretecek bir havf ve haşyet duymalıyız makamda.

Bunun “seyr-ü sülük” denilen kimine göre kısa ve kolay, kimine göre uzun ve zorlu bir yolu varsa da, her işin başı ciddiyet ve doğru anlamadan, meseleyi iyi kavramadan geçer şüphesiz. Bu yüzden bu tür eserleri okumazdan önce, kendi din ve medeniyetimizi tanımak galiba zaruri olacaktır. Bu tür alt yapı okumalara, “yardımcı ders kitapları” nazarıyla baksak yanılmayız herhalde.

Yoksa kendi erenlerimizi marifetsiz ve gönülsüz bir materyalist batılı gibi okursak, aziz velilerimizin söz ve davranışlarını anlamaz, yaptıklarını saçmalık olarak değerlendirir, güya ahmaklık ve aptallıklarına hayret ederek güleriz. Öyle ya, kendisi ağken başkalarına ekmeğini ikram eden bir adamı materyalist batılı nasıl anlasın?

Yazar çok beğendiği bazı beyitleri bir araya getirerek sunmuş girişin sonunda. Bir örnek olarak öncelikli okunmasını ben de salık veririm.(s. 40 - 42) Ama asıl kitap bundan sonra başlıyor.

Söze besmele, hamdele ve salvele ile başlamak, selef-i salihîn'in güzel bir adetidir. Müellifimiz dahi öyle yapmış ve hemen arkasından maksadını arz etmiştir:

Yād idüp Allāhıñ ismin ideyim bed' -i kelām
Hem Resūlu'llāha olsun şad şalātile selām

Hem daği ezvācına evlādına aşhābına
Hem daği enşār muhācir hem daği etbā'ına

‘Arz-ı hācāt hem münācāt ideyim Raḥmānıma
Daği pend ü nuşh ideyim aḥbābıma ihvānıma*

Raḥmet ü mağfıretini isteyüp idem niyāz
Cürmümüz ‘afv ide her dem luṭf ide ol bî-niyāz

Hem tazarru' ideyim sübhānıma sulṭānıma
Kāl ile hem [hāl] ile yalvarayım cānānıma

Şādıkîniñ hālını ihvānıma kılam beyān
Tā teşebbüs ideler ezyāline her hîn u ān

Hak buyurdu şādıkîn ile ma'ıyyetde oluñ
Anlara teslīm oluban vuşlatın yolun bulun.

Mesela son beyti Fütvî Bey bugünkü Türkçeye şöyle çevirmiş: “Allah’ın beraber olmayı buyurduğu sadıklara teslim olup vuslat yolunu bulun.”

Bu beyitte Tevbe Süresinin 119. Ayeti olan “ve kûnû ma’as sadikîn” ilâhî kelamına bir telmih, bir işaret vardır. Nitekim bunu Lütî Bey atlamamış, dip nota şöyle düşmüştür: “Ey iman edenler! Allah’a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun (Kur’an-ı Kerim, 9/119).

Hemen arkasından gelen 9. Ve 11. Beyitlerde ise açıkça ayet ve hadislerden iktibaslar vardır. Bunlar dikkate alınacak olursa aslında bu eserleri anlamak ve anlatabilmek için İslamî bilgilere, özellikle de Kur’an, hadis, tasavvuf ilimlerine büyük ihtiyaç vardır. Bu yüzden bazılarının bu yapılan işlem basit gibi gelebilir ama, aslında her “sehl-i mümteni”de var olan bu yanılma, ancak böyle bir işe girişince belli olur.

O yüzden tenkit kolay, üretmek zordur. Bu zorluğu gören kimi yazarlar, ucuz tenkitler de üstüne binince, yazmaktan bezmiş ve irfan sofraları hazırlamaktan geri durmuşlardır. Ancak erdem ve efendiliğin yemekten değil, yedirmekten geçtiğini bilen kerem ehli, yolunda azimle devam etmiş, “haset edilmeyende hayır yoktur” diyerek yersiz eleştiriden azim ve iradelerine fütur getirmemişlerdir. Amma haklı tenkitlerden de beslenmiş, yetişmelerine, kabiliyetlerini kullanmaya ve dikkatli olmaya yardımcı olduğu için ehline teşekkür dahi etmişlerdir.

Lütî Beyin de çok yoğun olan bu işaret ve iktibaslardan bir hayli yorulmuş olması tabiidir. Nitekim 41. Beyitte geçen bir iktibas var:

Mü’miniñ kalbi tecellî-i İlâhî hânesi
Lî ma’a’llâh sırrınıñ hem oldurur kâşanesi.

Burada geçen “Lî ma’allah” için hem güzel bir tercüme yapmış, hem de sözün aslını tespit etmiştir. Ama bu son derece güzel sözün sahibini zikretmemiştir. Bunun bir hadis-i şerif olduğu belirtilse ve kaynağı gösterilse çok daha güzel olurdu. “Hizmet için...” diyerek acele geçmesinin değerlendirilmesi daha önce geçmişti. İşte bunlar da o sözün bir netice veya tezahürü olabilir. Bu azıcık dokundurmayı ve hemen şimdi gelecek bir eleştiriyi, artık adı “Lütfi” olan bir beyden lütuf ve müsamaha ile karşılamasını istirham edebiliriz herhalde.

“Kul kusursuz olmaz” denmiştir. Ufak tefek kusurlar olabilir bu çalışmada da. Kitap içindeki irfan güneşi o kadar parlak ki, küçük bir yıldız mesabesinde kalan bu kusurlar, gözlerden gizlenmiştir adeta. Ama bazen yorgunluk, bazen dikkatsizlik, bazen de akla ilk gelene meyiletme aceleciliği ile fikre bir karanlık basarsa, tıpkı 37. Beyitte olduğu gibi (s. 52/121) “Rabbî”min “nur”u gider, yerine “zelle” gelir. Ondan sonraki tamlama da haliyle önden giden hataya kurban edilir. Bu hataya sebep “hattat” marifeti de olabilir. Çünkü (b) nin noktasını yukarıya alınca, (r) harfi (z) gibi oluverir. Oysa aynı işlem önündeki (bî zevâl’in (b)sinde de vardır ve hattat belki de muzipçe, “bakalım bunu nasıl okuyacak” diye pür dikkat beklemektedir.

Beklesin dursun, biz onların elinden çok çektiğimizden hiç de umursamayacak ve okumamıza devam edeceğiz. Hakikaten eski kitapları okurken ucu sivri Hartlap bıçağı düşmez elimizden. Ya noktalamada, ya harekede, ya takdim tehirle az uğraştırmazlar bizi...

Sünbülzâde Vehbî Efendi bundan sonra ihvana nasihatlarla geçer. Üslubunda mütevazidir. Mesela ilk beytine bakalım:

Ba‘de nefsim ve ihvānıma pend eylerim,

Sîret-i şâlihleri icmāl idüben söylerim.

Açıklaması: “Sonra salihlerin hâllerini kısaca anlatarak nefsim ve dostlarıma nasihat eylerim.”

Alçak gönüllüğü görüyor musunuz? Yani “ben kendimi kardeşlerime nasihat edecek ehliyet ve makamda göremem. Benim yaptığım sadece ehil olan büyüklerin nasihatlarını önce kendim için olmak üzere toplayarak ihvana aktarmaktır” diyor.

Hem neden herkese değil de sadece ihvana? Düşünülürse bunda bile bir tevazu ve mahviyyet vardır. Yani “ihvan beni anlar, maksadımı bilir, kibir ve ucb ile ittiham etmez. Başkası öyle anlasa da mazurdur. Ben de onlara nasihatı haddim bilmem...” eskileri büyük yapan işte bu engin gönül ile tevazu ve mahviyettir. Bu aynen kemal alametidir. Bu çağda eksikliği çok aranan, ama hamili az bulunan bir meziyettir bu.

“Bu nasihatlar nelerdir?” diye sormayacaksınız herhalde. Buna zaman ve mekan müsait değil. Ancak okuyarak değerini anlayabiliriz. Ben şahsen kendim okuyup istifade ettiğim gibi, cebimde taşıyarak sohbetlerine katıldığım ihvanıma da okuyup açıklamak isterim.

Keşke her şehirde bir güzel yerde bu ve benzeri eserler bir ehli tarafından okunsa ve şerh edilse, tahlil edilse diye temenni

ederim. Böylesi ilim ve irfan meclislerinde kim bilir ne doyumsuz zevkler, vecdler ve feyizler yaşanırdı böylece. Eskiler çok yapardı bunu. Ne dersiniz efendim, bizim de artık bu güzellikleri ihya etme zamanımız gelmedi mi?

Sonuç itibariyle Yard. Doç. Dr. Lütfi Alıcı Beyi bu güzel çalışmasından ötürü kutlar, ilim, sanat ve kültür hayatımıza sunduğu katkılardan ötürü teşekkürlerimi sunarım. Mevlâm ehl-i beytiyle birlikte sağlık ve mutluluk içinde uzun ve hayırlı bir ömür ihsan eylesin bu lütufkar kardeşimize.

SOLMAYAN SÜMBÜLLER

“Ukde” deyince içimizde çiçekler açıyor. Kahramanmaraş'ta kurulan ilk yayınevidir o. Bugün bastığı eserler yüzü çoktan geçti elhamdülillah. İlk kitabı bizim “Anılar ve İbretler” idi. Bereketlendi sonra, büyüdü, gelişti, bütün bir ülkeye dal budak saldı eserleriyle. Kuruluşunda emeği geçenleri tebrik ederim. Ve özellikle de sabır ve hilim kahramanı, sakın ve sessiz, ama derinlerin insanı Serdar Yakar beyefendiyi.

Serdar Yakar Bey sürekli yol aldı kitap çalışmalarında. Allah ona Yaşar Alparslan Hoca gibi bir usta, bir üstad yardımcı gönderdi. Şöyle de diyebiliriz; Allah Yaşar Alparslan Hocamıza Serdar Yakar gibi bir insanı lütfetti. Bu iki insan Maraş'la ilgili ne kadar çalışma varsa onları tanıtmaya karar verdiler. Önceden basılan ve mevcudu kalmadığından unutulmaları yeniden bastılar. Yeni kitap çalışmalarını sahiplerini yüreklendirerek ete kemiğe büründürdüler. Böylece elimizde altmışın üstünde Kahramanmaraş'ın tarihini, coğrafyasını, kültürünü, edebiyatını, iktisadını, mutfak ve hatta turizmini anlatan eserlerle buluşturdular.

İşte onlardan bir tanesi de "Lutfiyye-i Vehbî" isimli eserdir. Birinci hamur kâğıda basılmış 350 sayfalık muhteşem bir kitap. Kitabın kapağı bile başlı başına bir harika. Kahverengi tonda

ebruya benzer bir zemin üstüne işlenmiş bir dal sümbül. Eser Sünbülzade Vehbi efendinin. Kitabın metnini okuyarak aslından Latin alfabesine aktaran ve sonra da günümüz Türkçesine çeviren, bu güzellikler yetmiyormuş gibi kitabın sonunda tıpkıbasımını da koyan, Sayın Gülcan Tanıdır Alıcı'dır. Tabi artı masrafa rağmen bu tıpkıbasımı koyma güzelliğinde Yaşar Alparslan ve Serdar Yakar Beylerin fedakârlıklarını da unutmamalıyız.

Bu çalışmaların çok büyük hizmetleri vardır ve iyi ki yapılıyor. İtiraf edeyim ki bir Maraşlı olmama rağmen adını şöyle bir duysam da Sünbülzade Vehbi Efendinin bu kadar büyük bir âlim ve şair olduğunu, muhteşem eserler verdiğini ben bilmiyordum. Cilt cilt bu kitapları elime aldığım da samimiyetimle söyleyeyim ki çok utandım. Böyle büyük şahsiyetlerimiz var, torunları aramızda dolaşıyorlar, belki bir kısmını da tanıyor ve seviyoruz, fakat arka planında böyle bir hazinemizin gömülü olduğunu bilmiyoruz. Doğrusu bu utancı iliklerime kadar hissettim. Bu yüzden hem eseri sunan hem de yayınlayanlara minnet ve şükranlarımı sunarım.

Alıştığımız bir durum var. Bu tür eserlerin başında editör ve yayıncı olarak Yaşar Alparslan hocamızın bir takdim yazısı bulunur. Sünbülzade Vehbi Efendiye daha önceki kitaplarda konu ettiği için bu kitapta takdimi kısa tutmuş hocamız. Yine de Maraş kitaplığını oluşturmaya başladıklarında neyi amaçladıklarını yazıyor önce. Başlangıçta bir Kahramanmaraş tarihini amaçlamışlar. Bu konuda bir hayli kitaplar da bastılar doğrusu. Sonra işin içine ıcal/insanlar, edebiyat, kültürü ve sanatı da girdirdiler. Divan edebiyatından da, halk şairlerinin eserlerinden de bir hayli kitap bastılar.

İşte bunlardan bir tanesi de Sünbülzâdedir. Onu tanıtmak için kıvranırlarken karşılarına iki güzel insan çıkar; Lütfi Alıcı Bey ve muhtereme eşleri Gülten Tanıdır Alıcı hanımefendi. Bu mesleklerine sevdalı ve ilim için gayretli iki insan gece gündüz çalışarak, sanki Sünbülzâde Vehbi Efendi'yi mezarından ilim ve irfan dünyamıza davet ederek bize kadar getirdiler. Biz de önünde kemal-i edeple diz çökerek bir hayli bilgi ve feyz alarak bereketlendik, memnun ve mesrur olarak coştuk elhamdülillah.

Yaşar Alparslan Hocamız müellifi için, “Maraşlıdır ama Maraş kendisine küçük gelmiştir. Daha da büyüebilmek için İstanbul'a gitmiştir. Orada bütün yeteneklerini ortaya koymuş, kabiliyetlerini göstermiş, büyüebileceği kadar büyümüştür. Divanını III. Selim'e sunmuş, “sultanu'ş Şuarâ” sıfatını da almıştır” der. Yine onun için “Nedim'den sonra zirveyi yakalamış insandır” diyor Yaşar Bey.

Sünbülzade Vehbi Efendi, âlim bir insandır. Kadılıktaki en büyük mertebeye gelmiş, çağında kıymeti bilinmiş, değer verilmiştir. Devrin bütün ilim ve kültürünü bilir. Arapça, Farsça dillerinde şiir yazacak kadar güçlüdür. Hatta çok enteresandır; Arapça Türkçe manzum bir lügat yazmıştır. Yine yazdığı Farsça Türkçe lügat da uzun müddet okullarda okutulmuştur. Elimizdeki tuttuğumuz bu kitap bile onun ilim ve irfanını ortaya koyan muhteşem bir belge eserdir. Zamanında okullarda ders kitabı olarak da okutulmuştur.

Kitap üç bölümden meydana gelmektedir. Birinci Bölümde “giriş” başlığı altında Sünbülzade Vehbi Efendinin hayatı, edebi şahsiyeti ve eserleri hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci Bölümde metin çevirisi vardır. Kitabın aslı da buradadır zaten. Son bölüm

ise tıpkıbasımdır, yani eserin Osmanlıca aslının fotokopisidir. Bu da Osmanlıcayı okuyup yazabilenler için muhteşem bir hizmet olmuştur. Masraftan kaçmayarak bunu kitabın arkasına koymalarından ötürü, çeviriyi yapanı ve bastıran kardeşlerimizi bir daha tebrik ederim.

Bu kitap yazar tarafından oğlu Lütfullah Efendi için yazılmıştır. 1184 beyitlik bir mesnevidir. Bir düşününüz, devrinde ilim, edep, irfan, sanat ve edebiyatın zirvelerinde dolaşan bir mübarek insan, uzun ömrünün sonunda geride bırakacağı ciğerparesi evladına bir şeyler söylemek, Peygamberimizin ifadesiyle “en güzel mirası bırakmak”, üstelik bunu da şiir yoluyla yapmak ister.

Siz olsanız bütün ceht ve çabanızı ortaya koyarak hünerinizi en iyi biçimde sergilemek istemez miydiniz? Ne demek! Kim bilir nasıl da çabalar, her zaman iyiliklerini istediğiniz evlatlarınıza içten gelen en samimi duygularınızla öğütler verir, şefkat merhametle aklını ve gönlünü doyuracak hikmetli sözler söylersiniz.

Yazar da böyle bir çaba gösterir. Eserin güzelliği, söylenenlerin hikmeti yanında zannederseniz biraz da bu samimiyetten kaynaklanmaktadır. Evet, yaşlı bir baba, ahir ömründe, Allah'ın kendisine verdiği en büyük nimetlerden birisine, canı ciğeri evladına en büyük servetini miras bırakmak ister ve onun için manzum bir nasihatname yazar. Bu aslında çağının bütün çocuklarına bir nasihatnamedir. Onlara ilim ve irfan öğretmek, insanı yücelten ahlakî değerleri ve görgü kurallarını sunarak bir ömür öğrendiği bilgi ve edebi gönüllerine nakşetmek istemiştir.

İslam ahlakçıları kitaplarına genellikle Allah'a hamd-ü sena ile başlarlar, sonra Peygambere salat-ü selam getirirler, onun hane halkına ve aziz arkadaşlarına övgüler dizerler, sonra asıl maksada geçerek diyeceklerini der, genellikle dualar içeren “hatime” ile bitirirler. Sünbülzade Vehbi Efendi de kitabında aynı yolu takip etmektedir.

Sünbülzade Vehbi Efendi bu konuda yazılan eserleri bilir elbette ve en çok da Nabi'nin “Hayriyye”sini takdir eder. Eserinde bunu açıkça söyler. Okuyanlarına ilmi tavsiye eder. İlmin mal mülk gibi babadan oğula geçmeyeceğini, çalışarak elde edileceğini ve en büyük zenginliğin, servetin da aslında bu olduğunu bildir. Zenginliğin gelip geçici, ilmin ise kalıcı ve ebedî oluşuna, harcamakla bitmeyeşine, insana en büyük kıymet ve değer ihsan edişini anlatır.

Şairimiz sonra sağlığın değerini bildirir, sıhhatin korumasının gereğini anlatır. Tıp ilmini öğütler evladına. Bir meslek sahibi olmasının gerektiğini, elinin emeğiyle geçinmesini tavsiye eder. Felsefeden uzak tutmaya çalışır. Bugün felsefeden sayılan mantık ilmine ise teşvik eder. Onun oğluna yaptığı en büyük nasihatlerden birisi de dil terbiyesidir. Yani zamana, mekâna ve muhatabına münasip konuşma kabiliyeti. Dili asla kılıç gibi kullanmamasını tavsiye eder. Ne güzel bir tavsiye değil mi? İnsanlar cehenneme genellikle dillerinin cürmüyle çekilir götürülürler. Başımıza gelenler, daha çok dillerimizle ettiklerimizden değil midir? Sükût boşuna altın değil.

Çok enteresandır, evladına mühendislik bilgilerini, matematik ve geometriyi öğrenmesini tavsiye etmez. O gün “yıldızlar ilmi” diye bilinen “müneccimlik” ilmini de tavsiye

etmez. Gaipden haber verenlere aldanmamasını ister, falın, muskacılığın, rüya tabiri ilminin de aleyhinedir, bu ilimlerden kaçınmasını ister evladından. Kimya ve simya ilminin da batıl olduğunu vurgular.

Onun en çok değer verildiği ilim tasavvufudur. Tasavvufa ve sûfilere değer vermesini ister yavrusundan. Bu ilmin temel kitaplarını okumasını hem de isim vererek arzu eder. Şeriatla tarikatı kendinde birleştirmesini, özellikle de Nakşibendiliği tavsiye eder.

Yazar evladına nasihat ederken çevresine dikkat etmesi gerektiğini de vurgular. Musiki ilmi faydalıdır ona göre, ama çalgı çalmak insanların nazarında kıymetini düşüreceğinden tavsiye etmez. Dönemin değer yargılarına dikkat eder.

İslam tarihini, özellikle de Peygamberimizin hayatını, ahlakını anlatan siyer ilmini okumasını çok tavsiye eder. Şiir ve edebiyatı överek dil ve ifade zevki vermeye gayret eder oğlunu, şair olmasını ister, yazısının da sözleri kadar güzel olması için hüsn-ü hat ile de ilgilenmesini ister.

Nihayet dünya bir oyun ve eğlenceden ibarettir. Akıllı olan boş şeylerle değil, kalıcı işlerle uğraşır. Bu yüzden nefsin arzularına yenilmemesi, Allah'ın emir ve yasaklarına dikkat ederek yaşaması, günahlardan uzak durması, ahlakını güzelleştirmesi... Yazarın evladına verdiği nasihatlerin mihveridir. Hatta okuyacağı kitaplara varıncaya kadar muhteşem nasihatleri içerir bu eser.

Bir babanın evladına nasihatler çerçevesinde aslında başlı başına bir medeniyet sunan müthiş bir eserle karşı karşıya olduğumuzu görürüz. Koca bir İslam dünyasının sosyal hayatını, kurumlarını, mekteplerini, bilim adamlarını, düşünce dünyasını, zevklerini, övgüler ve yergilerini işleyen muhteşem bir kitaptır bu. Yukarıda da değindiğimiz gibi, zamanında kıymeti takdir edilmiş ve gençleri eğitmek için okullarda ders kitabı olarak okutulmuş bir kitaptır.

Bütün bunların olabilmesi için oğlunun yaramaz kişilerden uzak olmasını, terbiyeli, edepli, nazik ve kibar insanlarla dostluk kurması gereğini anlatır şair. Özellikle de mütevazılığı, alçak gönüllülüğü, affedici ve bağışlayıcı olmayı tavsiye eder. Bütün bu erdem ve faziletlere erişebilmek için de sabır gerekmektedir hiç şüphesiz. Sabır, zafer ve mutluluk demektir.

Eseri okuduğumuzda büyük bir ahlak kitabıyla karşı karşıya olduğumuz gerçeğini kavrarız ama yine hayretle gördüğümüz bir şey daha vardır. Yazar bu koca kitabı bir haftada yazdığını söylemektedir. Üstelik yazarken de hastadır. Bu yüzden yazdıktan sonra eserine yeterince yeniden dönememiş, bir nevi müsveddeye benzeyen bu esere güzel bir tertip ve düzen veremediğinden dolayı düzgünlüğünü ifade ederek hatalardan dolayı bağışlanmasını istemiştir.

Bütün bu açılardan baktığımızda Gülcan Hanımı doğrusu bir kere daha takdir ve tebrik etmemiz gerekir. Çünkü eseri Osmanlıcadan Latin alfabesine aktararak yeniden basarken ilmî usullere dikkat ettiği kadar, bugünkü dile çevirirken de çok başarılı olmuştur. Çevirisi gerçekten güzeldir.

Bu işi yapanlar iyi bilir, bir metni çevirirken karşımıza o kadar çok alternatif sözcükler çıkar ki, bunlar içerisinde maksadı en iyi ifade edenin hangisi olduğunu tespit etmek cidden zordur. Doğru okuma, lügat bilme ve dil zevki kadar, doğru anlama ve konunun aslı olan ilim dalını iyi bilme de başarının şartlarındandır. Bu yüzden birden çok olan alternatif anlamlardan bir tanesinin tercih edilmesi, belki en iyi tercih olmasa bile, bu işi yapan açısından kusur değildir. Bu yüzden eseri okurken “ben olsam şöyle çevirirdim” sözü çokça söylenebilir, ama bu çeviren için asla bir eksiklik olmaz. Fakat seçilen kelimenin anlamı manayı hiç yüklenmiyorsa, o başka elbette. O zaman da ilim adına bunu kibarca ifade etmekten kaçınmamak gerekir. Çünkü yerinde tenkit, yazarı daha iyi araştırmaya, daha dikkatli olmaya, daha güzel ve kalıcı eserler ortaya koymaya sevk ederek yetiştirir.

Kitabı okurken ben de zaman zaman böylesi duygular yaşadım. Mesela şu beyti örnek verebiliriz.

Gâh taḥdis-i ni·am it ammā

Eyleme tezkiye-i nef̣s aṣlā.

Şöyle çevrilmiş: “Bazen nimetleri şükranla yâd et ama nefsinini asla her şeyden temizlenmiş görme.”

Burada yazar “taḥdis-i nimet” ile Kur’an-ı Kerîm’in Duha Suresinin 11. Ayeti olan “Ve Rabbinin nimetini minnet ve şükranla an” hakikatine işaret etmektedir. Yine “Eyleme tezkiye-i nef̣s aṣlā” derken de Necm Suresinin 32. Ayetine işaret etmektedir: “Öyleyse kendinizi temize çıkarmayın.”

Bu ayetin tamamının meali şöyledir: “Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara

gelince, bil ki Rabbin, affi bol olandır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada bile, sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir.”

Şimdi biz bu mealde geçen “daha iyi bilir” çevirisi yerine “en iyi bilir” desek daha güzel olmaz mıydı? Ben buna “evet, daha güzel olurdu” diyorum. Tıpkı bunun gibi, bence Sayın Alıcı şiiri “nefsini asla her şeyden temizlenmiş görme” yerine, “nefsini asla kusurlardan, günahlardan temizlenmiş görme” diye çevirseydi, daha iyi olurdu. Çünkü “her şeyden” gibi “iyilikleri de içine alabilecek” ucu açık bir ifade yerine, telmih edilen ayetin ana fikrine de uygun olarak “kusurlardan, hatalardan, günahlardan” diyerek kayıt altına alsaydık ve muğlaklıktan kurtarsaydık, sanırım maksada daha uygun çevirmiş olurduk. İnsan kendisini iyiliklerden değil, kötülüklerden temize çıkarmaya çalışır değil mi? Allah onları biliyorken, ondan saklamak mümkün değilken, kendimizi, günahımızı bilmeyen insanlara karşı hilaf-ı hakikat olarak böyle bir “tezkiye” yapmak, yani açıkçası kandırıp aldatmak, haliyle çok ayıp olur. Bu yüzden yasaklanmış nefsi tezkiye. Fakat bunu söylerken, yapılan çevirinin yanlış olduğunu da asla söyleyemem. Öyle de mana doğrudur, dolayısıyla güzeldir.

Şayet öyle de güzelse, peki bunu zikretmekle ne demek istiyorum?

Gayet açık: “Yazarın emeğini görün, işin inceliğini fark edin, bir eser vermenin sancısını hissedin, ceht ve çabayı takdir edin ve yazarlarınızın kıymetini bilerek saygı, sevgi ve takdirde cimrilik etmeyin, iltifatlarınızla teşekkürlerinizi sunmada cömert

olun” demek istiyorum. “Yeni eserler için yüreklendirin onları. Görüyor musunuz nasıl bir beyin fırtınası istiyor her kelime?”

Bu yüzden beynini adeta kâğıda damlatarak bize muhteşem bir eser sunan yazarı bir kere daha tebrik ediyorum.

Bir başka örnek de yine hemen arkasından gelen 496. Beyittir. Bir bakalım:

*“Olma cāsūs-ı uyüb-ı âlem
Herkesiñ hāline Allah a’lem.”*

Şöyle çevrilmiş bugünkü dile: “İnsanları ayıplarını araştırma, herkesin ne halde olduğunu ancak Allah bilir.”

Bu da güzel bir çeviridir. Yazar önce Hucurat suresi 12. Ayete güzelce işaret ediyor: “Ey iman edenler! Zannın çoğundan kaçının. Çünkü zannın bir kısmı günahdır. Birbirinizin kusurunu araştırmayın. Biriniz diğerinizi arkasından çekiştirmesin. Biriniz, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz. O halde Allah'tan korkun. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul edendir, çok esirgeyicidir.”

İkinci mısradaki, yazar beni hoş görsün, “ancak Allah bilir” demek, biraz sancılı olmaz mı? Eğer “herkesin ne halde olduğunu ancak Allah bilir” ise, peki benim veya senin bildiklerimiz nereye gitti? Az çok biz de biliyoruz falanca veya filancanın halini değil mi? Mısra’yı böyle çevirirsek, o zaman benim veya senin bilgilerin nefyediliyor, yok sayılıyor demektir. Yani bizdekiler bilgi değil boş iddia, asılsız ifade olacaktır. Oysa az veya çok falancanın hâl veya kâl’ini biz de biliyoruz. Şimdi bu bilgilerimiz ne olacak?

İşte bu itirazı ret için çeviride “ancak Allah bilir” yerine “Allah daha iyi bilir” veya “Allah en iyi bilir” denseydi, hem anlattığımız mahzur gidecek, hem de Arapça dil bilgisine göre daha doğru olacaktı. Çünkü “a’lem” bir “ism-i tafdil” sığasıdır, mukayese ile daha üstünlük, daha büyüklük, daha çokluk ifade eder. Oysa “ancak” anlamı, bir istisna edatı olan “illa” ile ifade edilir ki metinde yoktur.

Buna karşılık çeviriyi yapan da şunu söyleyebilir: “Hâl daha çok kalpte olur, ruhîdir. Bu ise bütün bütün bilinmez. Evet, bizim de bildiklerimiz var olabilir, ama bunlar Allah bilgisi yanında hiç kalacak kadar azdır, yanılma payı da vardır. Öyleyse tevazu gösterip bilgimizi O’nun bilgisi yanında yok saymak gerekir.”

Eğer böyle derse ben ne cevap verebilirim?

İşte görüyorsunuz, bir dantel işlemekten bin defa daha zor, her kelimenin yerini defalarca düşünerek, alternatifler seçerek, en uygununu yerleştirmeye çalışarak işlenen koca bir eserdir kitaplar. Bunun için bilgi gerek, tefekkür gerek, emek gerek, azim gerek, sabır gerek.

Allah bilir arkadaşları partilerde çay içip pasta yerken, emsali insanlar parklarda, sokaklarda gezip dolaşırken, televizyon başında müzik dinler veya filim seyrederken, Sayın Gülcan Tanıdır Alıcı Hanımefendi bütün bunlardan kendini mahrum ederek masasının başına oturmuştur. Önünde bilgisayar, bütün menfezleri açılıp dikkat kesildiğinden beyni zonklayarak, eli bir klavyede, bir lügatlerde, bir kaynak eserlerde, evsinine sinmiş eli tetikte bekleyen bir avcı uyanıklığı ile hatadan korunup en güzeli

yakalamanın hassasiyeti ile beyin fırtınalarının içinde savrularak çile çekmektedir.

Ne diye?

Dışardan bakarsan biz bir eseri daha zevkle okuyalım, bilgi, görgü ve irfanımızı geliştirelim, hem de ecdadımız ve medeniyetimizle övünüp iftihar edelim diye. Medeniyet binasına bir tuğla daha koyarak insanlığa katkı için. Dünya daha uygar, daha yaşanılır, daha kalkınmış, daha sağlıklı ve mutlu olsun için. İnsan için, insanlık için. Ama işin özüne inersen, her şeyden evvel ellerini ulu dergâha açarak “Senin eşref-i mahlûkatına şefkat ve merhametim vesilesiyle rahmetini celp etmek içindir, ne olur, sen de bana merhamet et!” diyebilmek için. Aslında her işimiz O’nun için, hep O’nun rızası için değil mi? Öyle olmalı değil mi? Evet, öyle olursa eserde ölümsüzlük yakalanır. Değilse, mutluluk tez tükenir.

Sevgili okuyucularım, bir başka açıdan bakalım, biz gezip tozarken birileri bizim için otursun bir odada ve beynini zonklatsın, adalet midir bu?

Değil ama bu bütün yazarların çilesidir. Onların büyüklükleri, saygıdeğer oluşları işte bu fedakârlıkları, diğerkâmlıkları, başkaları için adanmışlıkları yüzündendir. Ancak üzülmeysin diye bir şey söyleyeyim sizlere; inanın onlar bu çileden zevk almaktadırlar, tıpkı pasta yiyip çay içmek gibi, parklarda dolaşıp sokaklarda gezmek gibi. Yoksa çekilir şey midir bu azizim!

Bu duygu ve düşünceler içinde bütün kalbimle kitabın yazarı Sümbülzâde Vehbi Efendi'ye rahmet dilerken, eseri gergef gibi işleyerek yayın dünyasına sunan Gülcan Tanıdır Alıcı Hanımefendi'ye ve yayıncılar Yaşar Alparslan Hoca ve Serdar Yakar Beylere takdir, tebrik ve teşekkürlerimi sunarım.

Daha nice eserlere inşallah sağlık ve mutluluklarla...

“BEDİR KARAHAN EFENDİ”

Lütfi Alıcı¹⁸ Bey kalem tutan o zarif elleriyle hazırladığı o güzel kitabı bizzat uzatınca birçok cihetten sevinmiştim. Bir dostun yeni bir eserini görmek, mürüvvetini görmek gibi sevindiricidir. Yazara kitabı sanki bir evladı gibidir. Bir ana baba gibidir kitaba nisbeten yazar. Yavrusu için icabında aç kalır, susuz kalır, gece uykusuz kalır. Büyütüp kendine teslim edinceye kadar ne çileler çeker, ancak ana baba olanlar bilir.

Kitap aslında 208 sayfa ama bunun 166. sayfasından sonrası biyografik eserlere göre kaçınılmaz sayılan ve bolluğu insanı sevindiren fotoğraf albümüdür. Karton cilt içinde sunulan bu zarif kitap, ilk kitap basımına bizim “Anılar ve İbretler” ile başlayan “Ukde”den. Para olursa kitap böyle basılırmış demek ki!

Kitabın adı “Bedir Karahan Efendi” şöyle de bir alt başlık var: “Hayatı ve Tasavvufî Şahsiyeti”. Lütfi Alıcı Bey kendisi için “hazırlayan” sıfatını kullanmış. Demek kitap üzerinde başka büyük emekleri olanlar da var ki, tam olarak sahiplenmemiş eseri. Zamanımızda pek alışık olmadığımız bu tevazu ifadeleri bizi sevindiriyor doğrusu.

¹⁸ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesinde Öğretim Üyesi, Yard. Doç.
Dr. e-mail: lutfialici@mynet.com.

“Bedir Efendi” yakın ve uzak çevremizde duyduğumuz bir isimdi. Bir şiirinde “Benden ders alan otuz bin kişi” diyor.(s.109) Bu yüzden çalışma bizim için de ilginçti. Heyecanla elime alınca yüz sayfa okumuştum. Orada firene bastım. Çünkü not alarak okumalıyım. Oysa ben evimden ve yazı malzememden uzaktım. Tabi ki bunları yazarken yeniden başladım kitaba haliyle.

“Önsöz ”den öğrendiğimize göre “Nakşi-Kadirî karışımı” bir “aşk ve muhabbet” yolu tutan bu “kısmen üveysî” şahsiyet hakkında daha önce bir çalışma yapılmamış. Ancak yakın zamanda yaşadığı için hala tanıyanları, sevenleri, hatıra taşıyanları, yolundan gidenleri var. Bunlar bir hayli malumat veriyorlar araştırma yapanlara. Bir de onunla ilgili kaset ve CD’leri arşivleyen ve koruyan, üstelik yolunu da devam ettiren bir torunu var Efendinin; Muhammed Arap Karahan.

Bu sözlü rivayet ve kasetlerin akademik ölçüler içinde değerlendirilip özel ve geneli birbirinden ayırma ve yazma işi de artık kitabı hazırlayana düşmektedir. Bu bakımdan Lütfi Alıcı Beyin emeğini tebrik gerekir. Zira bu tür biyografi çalışmaları çok önemlidir. Konu bir yandan tasavvuf tarihini, bir yandan milletin manevi değerlerini, din psikolojisi ve sosyolojisini, yakın tarihi, folklorik yapıyı, genel ahlakı ilgilendirmektedir. Keşke bu tür çalışmaları bizzat devlet yürütse. Böylece bütün değerli insanlar hakkında müstakil kitaplar oluşsa...

Allah Teâlâ’nın Lütfi Alıcı Bey’e kitabı yazarken amaçladıklarını bol bol vermesini dileriz. İyi ki çalışmış ve bizi zevkle okuduğumuz bu çalışmayla tanıştırmış.

Kitap bir “Giriş”, iki “bölüm” ve bir “sonuç”tan ibarettir. En sonunda da “Ekler” vardır.

Kitabın girişi başlı başına bir bölüm kadar zengin. Bu yüzden neden “Giriş” dendiğini anlamadım doğrusu. Burada çok geniş olarak Bedir Efendi’nin hayatı, tarikatı ve silsilesi işlenmiştir. Buna göre Bedir Efendi zamanında Orta Asya’dan göç eden bir Türk Boyuna mensuptur. Kendisi bu boyu “Karahanlılar” olarak ifade eder.(s. 13) Soyadının izahı da yapılmış olur böylece.

Büyük dedesi Şeyh Muhammed adıyla maruf bir zat-ı şeriftir, bir mürşittir. Kendi ifadesine göre soyundan gelen 13. Mürşittir kendisi. Babası ise iki kardeşiyle beraber cihat meydanlarındadır. İki amcası hiç gelmez. Babası İbrahim (ibiş) Efendi ise yaralı ve bitkindir. Onu Sivas’tan Bedir Efendi getirir. Ama çok yaşamaz herhalde. Kabri “Kevenli” köyündedir.

Bedir Efendi h. 1318, m.1900-1901 yılında Kayseri ilinin Sarız ilçesinin Çavdar köyünde dünyaya gelir. Annesi ehl-i beyt’ten Fatma Hanımdır. Babası onun dindarlığını görünce tahsil yapmasını ister. İlk önce Pınarbaşı’nda Kur’an öğrenir, sonra Kayseri Medreselerine yönlendirilir. Orada özellikle hocası Şeyh Bedreddin Efendinin ilgi ve himayesindedir. Hatta onu Mısır’a göndermiştir. Orada ne kadar kaldığı bilinmez.(s. 15) Döndüğünde Malatya/Hekimhan’da dört yıl askerlik yapar. Sonra Kevenli’ye döner. Dört evlilik yapar. On oğlan, sekiz kızı olur. Fakat dokuz oğlu ve bir kızı genç yaşta vefat etmiştir. Bunları ağlamadan elleriyle toprağa vermiştir. Bu da onun sabır ve metanetini, irade gücünü ve teslimiyetini gösterir.

Bedir Karahan Efendi önceleri ticaret işiyle uğraşır. Bu vesileyle geniş seyahatler yapar. İnsan sarrafı olur. İşi iyidir ve çevresinde hayır hasenat sahibi, evi misafirle dolup taşan bir zengin olarak tanınır. Ancak tarikata girince dünyadan soğur, fazla mala rağbet etmez, kifayyetle geçinir ve aşkla Allah Teâlâ'nın yolunda çalışmaya başlar.

Tarikata girişi kendi ifadesiyle 1938 yılındadır. İlk müridi Sarız Müftüsü Baki Efendidir. İlginç manevi haller yaşar maneviyat yolunda. O zaman mürşidi onu maneviyat âleminde kendi mürşidi olan Muhammed Necmeddin hazretlerine yönlendirir. Cismen asla buluşmadığı halde manen dört birlikte olur bu yeni mürşidi ile. Her an beraber yaşarlar ve onun devamlı terbiyesinde çok şey öğrenir, çok makamlara erer. Bunların macerasının bir kısmı kitapta vardır. Bu açıdan bu kitap tarikatın bazı uygulamalı bölümlerine girer ve bir dervişin iç dünyasına ayna tutar. Bu yüzden de değerlidir.

Her veli gibi o da çilelerden geçer, imtihanlarla sınanır. Devir ülkede kapkara bir devirdir. Şeriat kaldırılmış, tarikat yasaklanmış, tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Rejim irtica avına çıkmıştır...

Bu arada kendisine bir merasimle “irşat icazeti” verilir. Bu icazetin töreni ilginçtir. Demin dediğimiz gibi, tarikatın bazı pratiklerini merak edenler için çok ilginç bilgiler verilir oralarda. (s. 28 vd.)

Uzuna yakın orta boylu ve pehlivan yapılıdır Bedir Karahan Efendi. İbadete, özellikle de namaz ve tilavete düşkündü. Sünnet-

i seniyyeye titizlikle bağılı idi. Zıkr-i daimi içindeydi. “Delail-i Hayrat” ve “Evrad-ı Fethiyye” günlük virtleriydi.

Az ve öz konuşurdu. Herkese nasihat ederdi. Çok gülmezdi. Gülerse, arkasından gözyaşı dökerdi. Gölgesi ağırdı ama mütevazı idi. Herkesle oturur kalkar, müşkülleri hallederdi. İşi olmazsa derin bir sükût ve murakabe halindeydi. Çocukları çok sever, cebinde onlar için şeker taşırdı. Dünyaya değer vermezdi. Ama giyimine ve temizliğine çok dikkat ederdi.(s. 18-22)

En çok okuduğu kitaplar, meşrebini de ortaya koyarlar. Bunların en önde gelenlerini şöyle sayabiliriz: Mızraklı İlmihal, Gunyetu’t Talibin, Reşehat, Âdab, Envarü’l Âşikin, Müzekki’n Nüfus, Divan-ı Mısırî ve Kuddusî.(s. 97 vd.) İki kitaba da yukarıda işaret etmiştik.

Bedri Efendi ilahi tarzında şiirlerde söylemiştir. Ancak bunların edebi değerinden ziyade öğüt değeri vardır. Bu yüzden kendisine “şair” diyemiyoruz. İşte bazı örnekler:

*Gönül aşka yol eyledi
Hakkın emrini söyledi
Gel dosta gidelim dedi
Razı olmadı olmadı.*

*Ben bilemem nedir halim
Yenilmez bu nefsim zalim
Acep nereye gider yolum
İlhamı olmadı olmadı.*

*Münafık elinden çok yedik taşı
Bize atıp tutmak onların işi
Akşam oldu batırdınız güneşi
Ayrılıyom sizden olsun elveda.*

Sonuçta şunları söyleyebiliriz: Bedir Karahan Efendi XX. Asır tasavvuf tarihinde çok kurak ve sert bir iklimde iz bırakmış bir velidir ve onu tanımak bir kazançtır. Buna vesile olarak bizi manen zenginleştiren Lütü Alıcı Beye ve kitaba emeği geçen herkese teşekkürlerimizi sunarız.¹⁹

Bereketi büyük olsun inşallah.

¹⁹ Bedir Karahan Efendi, Ukde y. Temmuz 2011, İst.

“KİTABA ÇAĞRI SINAVINDA İNSAN”

Bu bir kitap adı. Değerli meslektaşım Duran Boz’un editörlüğünü yaptığı bir hayli hacimli bir kitabın adıdır bu başlık. Bir kitaba çağrıdır aynı zamanda.

Ne ifade ediyor?

İnsan bir sınavda bu dünyada. Sınavın konusu bir kitapta. Çağrı ise o kitabı tanıma, okuyup anlama ve yaşamı ona göre ayarlama.

Her insanın böyle bir kitabı var aslında. Ya seninki hangisi? Seni hangi kitap çağırıyor? Sen hangi kitaba çağırıyorsun? Kur’an mı, Tevrat mı, İncil mi, Das Kapital mı, Nutuk mu, Zendavesta mı? Yoksa aran yok mu kitaplarla? Kitapsız mısın yani?

Duran Boz aslında bir ilahiyatçı, ama çalışmalarına bakarsanız onu daha çok bir edebiyatçı sanırsınız. Nitekim daha önce yazdığı şiir ve biyografi çalışmaları bunun bir örneğidir. Din dili ve dine davet hakkında ilginç görüşleri de vardır azıcık bildiğim kadarıyla. Ama onlar değildir bizim konumuz şimdi.

Duran Boz Bey ağır başlı, vakur, ilişkilerinde ciddi, ilke ve tezlerine sahip çıkan bir arkadaşımızdır. Onunla Kahramanmaraş İmam Hatip Lisesinde uzun bir süre beraber çalıştık. Mesafeli, saygı ve sevgi çerçevesinde bir ilişkimiz oldu hep. Okulumuzda adını benim koyduğum “Dost” diye bir dergi çıkarırdık. O gelince bütünüyle devrettik ona.

Ben daha çok dini ilimler üzerinde okur yazarken, onun edebiyat ve şiir üzerinde yoğunlaşması, dostluktan öte bir okuma, yazma, ve değerlendirme müşterekliğimize pek imkan vermedi. Şöyle de diyebilir miyiz acaba; gönlümüz müşterek atarken, üslup ve ifademiz ayrı semalarda cevlan ediyordu.

Sevgili dostum Duran Boz lütfedip andığım kitaptan bir tane hediye etti bana. Tam da o günlerde okuma, yazma ve kitap üzerine çalışmalarım vardı. Kitap sevgisi, okuma aşkı, kitabın medeniyet inşası üzerine yazıyordum. Bir kitap olarak düşünmüştüm bu çalışmayı, ama yazmaya başlayınca en az dört kitabı bulacağını görmüştüm. Bu arada ilk iki kitabın müsveddesi de bitmişti. İşte tam da bu sırada bu kitap kondu avuçlarıma bir güvercin gibi. İşime yarayacaktı yeni çalışmamda kuşkusuz. O yüzden soluk soluğa okudum.

Kitabın tam adı “Kitaba Çağrı Sınavında İnsan”. Kahramanmaraş valiliği bastırmış. Büyük boy, tam 384 sayfa. Yedi bölümden oluşmakta kitap. Her bölümde o bölüme uygun yayınlanmış yazılar seçilmiş dergilerden, kitaplardan. Bazen de ilk defa burada yayınlanan yazılar var. Dostluğunu kullanarak sağlamış bunu Duran Bey. Üstelik yazarların çoğu Kahramanmaraşlı. Yurt çapında maruf usta yazarlar da var elbette. Yarı şaka, yarı ciddi, bir ben yokum sanki. Neden acaba?

Oysa ilim ve okuma yazma üstüne birkaç kitabım yayınlandı. Bu konuda yazı içeren daha başka kitaplarım da var. Günlük yazdığım yerlerde de hakeza benzer yazılar yayınlandı. Benim yazımın olmadığı bir derlemenin - en azından benim yanımda - eksik kalacağını sevgili dostum bilmeli değil miydi? İlk rastladığımda söylerim bunu kendisine diyordum, işte buradan söylüyorum.

Kitabın birinci bölümü “Okumak (Neyi, Nasıl, Niçin)” başlığıyla sunulmuş. Yanlış saymadıysam otuz yazı var burada. Bu yazılar okuma eylemini açıklamaya çalışan, okuma işinin ciddiyetini ortaya koyan yazılar. Niçin okuruz, nasıl okuruz üstüne düşünceler serdedilmiş. İnsan ile harfler, kelimeler, cümleler, kağıt, kalem ve kitaplar, derken ekran ve klavyeler arasındaki sıcak ve dostane ilişkiler verilmeye çalışılmış. Daha çok okumayı sevdiren, kitapla insanı buluşturan yazılar var burada.

Belki ikinci bölüm de benzer yazılardan oluşmakta: “Kitapların Sonsuz Ağı”. Belki daha yakından kitabı anlatan, kitap iklimine insanı çeken tam yedi yazı.

Üçüncü bölüm biraz daha özel: “Edebiyat Eğitimi/Okuma/Anlama”. Burada yer alan sekiz yazı da okuma işimizi sorguluyor ülke olarak. Yeterince okuyor muyuz? Değilse neden? Okumayı nasıl sevdirebiliriz? Burada okula ve öğretmene düşen nedir? Kitap Okutma Konusunda nerede hata yapıyoruz? Kitaplarımızı tanıyor muyuz? Okumayı anlamaya dönüştüren hepsi de birbirinden önemli konular.

Bundan sonra “Kitaplar” diye bir başlık var ve adından da anlaşıldığı gibi bize kimi kitapları tanıtıyor. Kitapların hukuki yönünden tutun da edebi yanına kadar, ama eski sahaflarda kalmış, ama bir okuyucu elinde didik didik edilmiş, altı çizilmiş kitaplar. Eski dergilerin değeri üstüne de bir yazı var burada. Dergi de girdirilmiş kitaplar arasına...

Benim ilk okuduğum yer oldu beşinci bölüm. Adı bile çekiyordu kendine. “Benim Kitaplarım/Unutamadığım Kitaplar”. Yaz gününde bir tas soğuk su gibi içiverdim o usta kalemlerin genellikle ilk okuma maceralarını ve etkilendikleri kitapları. Ülkemizin çok okuyan ve eser veren yazarlarının ilk izlenimleri, biraz bize benzediği, biraz da magazinvari olunca, okutuyor kendini heyecanla. Bence öğretmenler veya rehberlik yapabilecek kişiler, oradaki her yazıyı yeni yetişenlere okutmaları yanlarında, gerekirse kendisi yorum yapmalı, kendini katmalı yazıya. Sanırım okumayı sevdiren bereketli bir eylem olur bu birlikte okumalar.

Yedinci bölümde Kitap/Okumak/Yazmak Üstüne Şiirler derlenmiş kimi şairlerden. Konusu kitap olan bir derleme olunca hem faydalı, hem de işin içine duygu katan bir bölüm olmuş.

Son bölümde ise Duran Boz, okumak, yazmak üzerine bir kitap kaynakçası sunmuş bizlere. Şöyle diyor başlarken bu bölüme: “Okumak ve yazmak insana kendilik bilgisini kazandıran edimlerin başında yer alır. İnsan, bir takım yeteneklere sahip olabilir; ancak bu yeteneklerin keşfedilip ortaya çıkartılması gerekir. Keşfedilip açığa çıkartılmayan yeteneklerse gün gelir kaybolur gider.”

Onlar baştan kayıp değiller mi zaten? Hangi günün gelmesine gerek var ki beklensin?

Ve tevazusunu gösteriyor bu kaynakçayı hazırlayıp sunarken: “Elbette, böylesi çalışmaların her zaman bir eksikliği olacaktır. İleriki zamanlarda bu eksiklikleri aza indirerek okuryazarlık serüveninde yol gösterici nitelikteki çalışmalarla daha da zenginleşecek olan çalışmamızda; kitabın yazarı, kitap adı, çevirmeni, yayınevi ve baskı tarihinin verilmesine özen gösterildi.”(s. 363.)

Kutlarım değerli dostum Duran Boz’u. Editörlüğünü yaptığı bu kitap güzel bir derleme olmuş sonuçta. Böyle bir derlemeye hem öğretmen ve öğrencilerin, hem de kitap dostu okuryazarların ihtiyacı vardı. Sanırım bu sayfalar arasında, tarlasında saban sürer gibi elinde kalem dolaşanlar, işlerini bitirdiklerinde başlarının bilgi ve kültürden yana dolgun başaklar gibi daha bir ağır basarak olgunlukla eğildiklerini hissedecek ve onu eğer sayfalardan kaldırılabilselerse, üstlerindeki semanın gönülleri gibi daha parlak, güneşin de kalplerinde hissettikleri sıcaklık gibi daha ateşin olduklarını fark edeceklerdir.

Bize düşen ise istifade ettiğimiz bu bereketli sofraya herkesi davet ve vesile olanlara dua etmektir sadece.

Evet, insan sınavda ve sınav da kitapta. Mutluluk denen şey, bu sınavı başarmaktan başka bir şey midir acaba?

“ÜÇ DEĞİRMEN ÖTESİ”

Ahmet Süreyya Durna Beyi ilk defa Darende’de görmüştüm. “Somuncu Baba Dergisi” bir hayli ilim ve fikir adamını çağırmıştı geçen yılların birinde istişare amaçlı. Fakir de davetliydim. İsmen duyduğum o yağız delikanlıyı orada gördüm ve sevdim. Bendeki ilk intibai sakın bir ciddiyet, dengeli bir duruş, mesafeyi koruyan bir tebessüm ve vakar içinde bir tevazu. Ben severim böyle kendini net ifade eden yüzleri.

Gazeteciydi. Şiir yazıyordu. Bildiklerim bu kadardı. Ama sevmeye yetiyordu. Çünkü gazetecilik demek fikir demektir, hizmet demektir, fedakarlık demektir bizim illerde. Şairlik de bir gönül taşımaktır. Birisini sevmeye yetmez mi bunlar?

Tanıştıktan sonra daha yakından öğrendim onu. 1954 Doğumludur. Kahramanmaraş’ın Afşin ilçesine bağlı Nadır köyünden. Ben Maraş’ta okumadığımdan yollarımız tahsil sebebiyle daha erken kesişmemiş maalesef.

Onun şiirlerini ilk kez “ontoloji.com”da okudum. (<http://www.antoloji.com/ahmet-sureyya-durna/hayati/>) Hikaye yazdığını da oradan öğrendim. Şiirlerinde halk edebiyatının hecesi gibi teması da aynı sanki; acı var, ızdırap var, yokluk var, yetimlik var, gariplik var, ayrılık var, hüznün var, sıra var, ana var,

yar var, köyler kasabalar, engin vadiler ve ulu dağlar var... İlk
şiiinden başlayarak hep bir hayatı sorgular durur:

Acı Son

*Gül gibi solmakta hayatın rengi,
Düşüyor ömürden hergün bir yaprak.
Ölümler bitiyor yaşama cengi,
Bir mıknaş gibi çekiyor toprak!*

Birkaç kez sosyal medya üzerinden konuştuk. Bunların birisinde bana yeni bir hikaye kitabından bahsetti. Sevindim. Kitaba adını veren hikayeyi istedim kendisinden. Hemen mailime atmış sağolsun. Baktım, “ Üç Değirmen Ötesi” adıyla başlıyor hikaye. Hemen okudum tabi sığağı sığağına.

Beni ilk saran yöremizin kelimeleri ve duygularıydı. Tanıdık dertler yani. Erken biten aşklar, açlık, yoksulluk, kahr ve iffet. İçe atarak açığı vermeme erdemi. Asalet, soyluluk. Aile, akraba, komşuluk bağları ve edep. Ve dahi kin, kıskançlık, tembellik, avaralık, düşmanlık. Daha başındasınız hikayenin, ama adım adım kendi köyünüzü kasabanızı geziyorsunuz sanki sessizce.

Ben ve ailem açlık çekmedik ama çok gördük perişan köylülerimizin iç yakan halini. Ben de bir gün anamın dizine yatmışım küçükken gurbetten gelince. O beni “aslan oğlum okuyacak, adam olacak” diye severken, ben de ona “ve sana bakacak sonra” demişim. Gözlerini kaçırmıştı benden. Sebebini biliyordum.

Hikaye de böyle bir sahne ile başlıyordu ve hatıralar alıp götürüyordu okuyanı. Ah Anadolu, aynı çeşmeden içmişiz demek! Hikaye boyunca kendi yaşadıklarımız geliyordu aklımıza. Bizim derelerimiz, değirmenlerimiz, korkarak, okuyarak geçtiğimiz cinnik'imiz, eşeklerimiz ve insanlarımız, yaşlısı ile genciyle, halden bilir bilmeziye, fedakar veya sorumsuzuyla bizim insanlarımız geliyordu bir bir aklımıza.

Fakat hikaye kötü bitiyordu. Serkan anasına kahramanlığını anlatacaktı daha. Ama olmadı. Çünkü “Onların arasından Serkan’ı fark edince; “Ciğeriimm!” dedi” anası “ve olduğu yere yığıldı. Bir daha da kalkmadı.”

“Bir daha da kalkmadı.” cümlesi ölü selası gibi tekrar etti durdu beynimizin içinde.

Güzel bir hikaye.

Anadolu’dan bir günlük kesit.

Acı tatlı bir hayatın kendisi.

Bir iki yerde durdum okurken. Bazı kelimelere takıldım. Bana kekre geldiler. Mesela “Teskin ve teselli etme çerçevesinde şu ifadeyi kullandı” diyor yazarımız. Buradaki “çerçevesinde” kelimesi etrafını kuşattığı cam gibi soğuk geldi bana. Yine ‘Gedikburun’ mevkiinde tam düşecekti ki sağolsun postacı Alırıza Efendi’nin atını mahmuzlayarak imdadına yetişmesi kayda değerdı.” cümlesindeki “kayda değerdı” tabiri bulunduğu yerde çok resmi duruyor bence. Herkesi fişleyip “kayda” alan o abus suratlı kamusal zihniyetten bence cümleleri korumak gerek.

Bir de “yerel ağız/şive kullanma” o ağız/şiveyi bilenlere zevk verir, tamam, ama acaba ona uzak olanlara zahmet verir mi? Verirse terke değer mi? Tartışılan bir mesele zaten. Bilmem siz nasıl değerlendirirsiniz?

Yeni eseriniz için sizi tebrik ederim sevgili Ahmet Süreyya Durna kardeşim. Daha nice eserler vermeye adanmış uzun ve hayırlı ömür dilerim Rabbimden sizler için.

Muhabbetle kucaklarım selam ve dualarımla.

GEÇMİŞİNİ ARAYAN ADAM

Baskıya hazırladığım yeni bir kitabımı son kez okuyan ve dipnotlarının düzenlemesini yapan sevgili dostum Serdar Yakar beyin makam odasına iken içeriye bir dost daha girdi sevinç ve heyecanla. Uzun zamandır görüşemediğimiz Mehmet Adil Alcioğlu Bey ile kucaklaştıktan sonra elime bir kitap tutuşturdu. Şimdi anlamıştım üzerindeki o mutlu ahvalini.

Mehmet Adil Bey yıllar önce kafasına “sigara”yı takmıştı. Sigaranın haram oluşunu savunuyor ve bu konuda selefin ve halefin yazdıklarını topluyordu. Bizim ilgi alanımız olduğu için bize de gelmiş ve bu konuda bir hayli konuşmuştuk. “Acaba o çalışmasını mı kitaplaştırdı?” diye düşünürken, içimi okumuş gibi: “Sigara çalışması değil bu. O daha sonra inşallah” dedi.

Peki ne olabilirdi? Kitaba dikkatle bakınca şu başlığı okudum “Tarihte Alıcı – Tecirli Geçdili-İlbeyli-Elbeyli Türkmenleri Soykimlikleri.”

“Hayırdır, bu da nerden çıktı?” der gibi gözüne baktım. Açıkladı: “Bizim aslımız bu soydan ve babamın bana bu konuyu araştırmam için vasiyeti vardı. Bunun için yıllarca araştırma yaptım, vilayetleri gezdim, hatta Suriye’ye kadar gittim. Sonunda bu çalışma çıktı.”

Tebrik ettim kendisini. 316 sayfalık bir çalışma. İçinde neler yazdığını henüz okumasan bile bu kadar bir çalışmayı yapmış, yazmış ve temize çekmiş, nihayet bastırmış, bütün bunlar bizatihi tebrik etmeye değmez mi? Kitap yazmadan profesör olunan bir ülkede yaşıyoruz. Bunca din dersi, edebiyat, tarih, felsefe, yabancı dil öğretmeninin bir kitap olsun yazmadan veya çevirmeden ölüp gittikleri, onca birikimlerini beyinlerinden bir kağıda aktarmadan toprağa teslim ederek çürümeye terk ettikleri ülkemizde, bir ilkokul mezunu vatandaşın okuyup araştırması, araştırdıklarını yazıya dökmesi, üstelik kitabın lüks madde görüldüğü ve müşterisinin olmadığı, hatta okuyanların ince ince alaya alındığı bir ortamda tutup bir de bastırması, az şey midir yani?

Mehmet bey bana kitabını hediye ederken:

-Bu konuda en tecrübelimiz sensin. Basılı kitapların şu kadar oldu. Özellikle senin bu kitabı okumanı ve değerlendirmeni isterim. Dedi.

-Estağfirullah. Hem benim branşım da değil. Bunu bir tarihçi değerlendirir ancak, dedim

-İçinde sıla-i rahimle ilgili dini yazılar da var. Bir de ben sana güvenirim. Sen ne dersin doğruyu dersin. Bir zahmet bunu yap, dedi.

-İnşallah, dedim ben de.

Kitap, yazarını tanıtarak başlıyor. İyi etmişler bunu. Bazı kitaplar hala bu güzellikten yoksun çıkıyorlar. Yazarı ve

alanındaki yetkisini tanımak okuyucunun hakkı değil mi? Eskiden alimlerimiz fevkalade mütevazi, alçakgönüllü idiler. Bu duygunun ifrat derecesi sayabileceğimiz bir anlayışla kitap yazmayı, haddi aşmak bilen nice alimler çıkmış ve maalesef bu yanlış kanatla yazmamışlar. Bu konuyu “Alimin Önderliği” kitabımızda tartışmıştık. Mesela “Elmalılı “Bu kadar tefsir varken ben neden yeni bir yazayım ki” deseydi ne kadar acı bir kayıp olurdu değil mi?

Kitap sıla-i rahimle, yani akraba ziyaretinin dindeki yeri ve önemini bildirmekle başlıyor. İyi de etmiş. Soyu sopu öğrenmenin ırkçılık olmadığını ispat etmek istiyor yazar. Bu konuda sitemler de almış. Doğrudur; insanın sülalesini, soyunu sopunu araştırması ırkçılık değildir. Irkçılık bununla övünerek başkalarını küçük görmek ve başkalarına yapılan haksızlık ve zulümlerde soyunu körü körüne desteklemektir.

Ancak yazarımız da zaman zaman hamasi duygular içinde kantarın topuzunu kaçırmamış değil. Bu Batıcı laik Cumhuriyetin ırkçı mekteplerinden geçip de etkilenmemek nerdeyse imkansız gibi. Mesela sayfa 32 de iki bin yıl beraber yaşadığımız “Kürtler”i “Türk” saymak gibi bir resmi söylemi çok rahat yazabiliyor. “Biz Kürtlerle “pekmezin yoğurda karıştığı gibi” kaynaşmışız” diyor. Sadece Kürtlerle mi? Biz Araplarla da kaynaşmışız. Eskiden tek devlet ve tek millet iken bir sorun mu vardı? Yooook! Öyleyse onlar da mı Türk?

Müslümanlar bu ırk sorununu aşmalı artık. Mesela s. 27 de sonradan Müslüman olanlar söz konusu edilirken “bunlar İslam’ın ve Türklüğün gerçeğini bilip anladıktan sonra bir çoğumuzdan daha iyi müslümandırlar” gibi bir cümle var. İslam’ın gerçeğini

anlamak iyi bir Müslüman olmak yetmez mi ki, bir de “Türklüğü” anlamayı eklemiştir. Sanki Türklüğü anlamadan iyi bir Müslümanlık olmazmış gibi... Bunlar eğitimdeki İrkçı politikaların zihinde kalmış tortuları, bulaşıklarıdır. Bunları silmek gerçekten de zor...

Kur'an mealleri dikkatimi çekti. Acaba hangi meal kaynak olarak alınmış? Mesela Hucurat/13 ün meali enteresan..(s.15) Ve sonra bazı ayetler yazılıyor, ama sure ve ayet rakamı yok.(s. 15) Bunlara dikkat edilse iyi olurdu.

Hadislerin de kimisinin kaynağı hiç yok, (s. 22-23) kimisinin kaynağı ilmi kurallara göre yazılmamış (s. 15), kimisi de kısmen yazılmış (s. 17). Keşke bu konular uzmanına bir okutulsaydı basılmadan önce. Keşke gereken düzeltmeler basılmadan önce yapılsaydı, daha güzel olurdu. Gereksiz işlerde acele etmek, gereksiz yanlışlıklara ve pişmanlıklara sebep oluyor. Bazı dil bilgisi hataları da bu yolla önlenebilirdi. Mesela (s.17) fiil cümlesi malumla (etken fiil) başlıyor, mechulle (edilgen fiil) bitiyor.

Kitapta bazı ilmi yanlışlıklar da var. Mesela s. 38. de Nuh (as)un ömrü, s. 47 de şeytanın:” Melek ilen şeytan oldum.” Sözü. Şeytan melek değildi, cinlerdendi. Melek günah işlemez ki şeytan olsun...

Kanaatim kitabın başından s. 38 e kadar gerekli bilgiler verilmiş. Sonra s. 107 ye kadar gereksiz yere bilgiler depolanmış. Maksat genel tarih yazmak olmadığına göre bu araya hiç girilmese daha iyi olurdu. Amaç dünya tarihi yazmak değil, soyunu

tanıtmak çünkü. Hem kitap 200 sayfaya düşerdi, daha rahat okunurdu.

Bütün bunlara rağmen, başta da dediğimiz gibi ortaya hacimli bir emek konmuştur. Yazar da acele ettiğini bana şifahen söylemişti. Ömrü varken eseri görmek ve babasının yanına huzurlu varmak istiyordu. Takdire şayan bir duygu. Gelecek baskıları daha güzel olur inşallah.

Yazardan yeni yayınlar bekliyoruz ifadesine göre. Evet, yazmalı ve yazmayan tahsillileri utandırmalı. Bir mecliste kimseye laf düşürmeyen ama iki kelimeyi yan yana getirerek iki sayfa yazamayanlara, devletin üniversitelerini ve kurumlarını yıllarca işgal edip de milletine iki satırlık eser bırakmayanlar da ders verme açısından yazmalı Mehmet Adil bey. Nice yeni eserlere diyerek alkışlarım, kutlarım kendisini.

Acı Tatlı Bir Hatıra

Bu yazıyı Habervaktim'deki köşemde ve sitemde yayınladıktan bir müddet sonra bir gün Bahçelievler Camiinde M. Adil Bey ile karşılaştık. Daha doğrusu namazdan çıkarken ben onu gördüm ve yanına doğru sevincim tebessümümde zahir yaklaştım. Hani kitabını okumuş, üstelik bir de yazı yazmıştım. Serdar Bey aracılığıyla o yazıyı muhakkak görmüştür diye düşünüyordum. Kim bilir beni nasıl bir sevinçle karşılayacak ve teşekkür edecekti. Bu mutluluk duyguları içinde sevinçle birkaç adımla vardım yanına.

Ama o da nesi?

M. Adil Bey beni görünce yerinde durdu ve hiç memnun olmamış gibi bana bakarak suratını buruşturdu. Neyse ben aldırmadım, “belki hastadır, yorgundur” dedim, vardım elimi uzattım. O da tokalaşırken elini uzattığı kadar dilini de uzattı:

- Nedir o kardeşim, bir yazı yazmışsın, “ilkokul mezunu” diye bizi küçük görmüş, aşağılamışsın. Sana yakışır mı bizi küçük görmek?

Bozuldum birden. Etrafımızda hala camiden çıkan cemaat var. Elinden tutup kenara doğru duvar dibine çekerken sordum:

- Sen ilkokul mezunu değil misin? Bunu kendin söylemiyor musun?

- Evet.

- Peki senin söylediğini ben de dersem bunun neresinde oluyor küçük görmek? Üstelik onu söylerken ben seni küçük görmedim, bilakis büyük gördüm. Seni öğretmenlere örnek olmakla övdüm. Bu adamdan ders alın diye tahsilini zikrettim. Bunu nasıl anlamazsın?

- Peki tamam tamam.

- Hadi öyleyse eyvallah.

İçime bir hüznün çöktü. Kalbimin sıkıntısından göğsüm daraldı. Yok yere al sana musibet. İçimden “Allah’ım sabır ver, göğsümü aç, kalbime ferahlık ver” diyerek uzaklaştım oradan. Şu işe bak yahu! Biz adamı övüyoruz. “Kitap yazmadan profesör olunan bir ülkede yaşıyoruz. Bunca din dersi, edebiyat, tarih,

felsefe, yabancı dil öğretmeninin bir kitap olsun yazmadan veya çevirmeden ölüp gittikleri, onca birikimlerini beyinlerinden bir kağıda aktarmadan toprağa teslim ederek çürümeye terk ettikleri ülkemizde, bir ilkokul mezunu vatandaşın okuyup araştırması, araştırdıklarını yazıya dökmesi, üstelik kitabın lüks madde görüldüğü ve müşterisinin olmadığı, hatta okuyanların ince ince alaya alındığı bir ortamda tutup bir de bastırması, az şey midir yani?” diyoruz. O teşekkür edecek yerde kalkıp bize sitem ediyor. Asıl hakaret budur yahu! La havle vela kuvvete illa billah...

Aradan ne kadar geçtiyse, bir gün yine Serdar Beye uğradım. Her zaman güler yüzle karşılar bizi sağolsun. Ama ben bu gülmeyi şu malum olaya hamlederek:

- Duydun mu? Dedim.

- Duydum, duydum, dedi. Gülerek. Kitabı yazım aşamasında aralarında geçen bazı şeyleri anlatarak bizi teselli etti sağolsun.

Ömür dediğin ne ki, ne kadar geçti bilmiyorum, bir de duydum ki M. Adil Bey vefat etmiş. Oturduğum yer biraz şehrin kenarı. Pek çarşı pazara da inmiyor, münzevi yaşıyorum. Bazen böyle soğuk duş etkisi yapan olaylarla karşılaşıyoruz maalesef. Birisi telefon açıp da haber vermese, çok tanıdıkların vefatından habersiz kalıyoruz. Neyse, Fatahasını okuduk ve sorduk soruşturduk. Meğer kanser olmuş ve çok da yaşamamış. Allah bu hastalık sebebiyle mükafatını bol versin, hata ve kusurları varsa af etsin, devasız hastalıktan öldüğü için şehitler divanına yazsın.

Bir gün Elbistan'a doğru seyehat ederken Yaşar Alparlan Hocam "Ben çok severim, şu M. Adil Beyin mezarını bir ziyaret edelim, başında bir Fatiha okuyalım" dedi. Değirmendere Kasabasının mezarlığındaki kabrini ziyaret ederek Fatihalarımızı bir de başında okuduk.

Evet, o da gitti. Fakat hiç olmazsa geriye babasının vasiyetinin gereği yaptığı çalışmalarla bir eser bıraktı. şimdi evlatları, torunları o kitabı okuyarak onu hatırlarlar da mezarında sevapsız bırakmazlar inşallah.

Ruhu ş d olsun. Rabimiz cennetinde buluştursun.

MÂTURÎDÎ VE MEZHEBİNİ YENİDEN OKUMAK

Ebu Hanîfe’yi ve Mâturîdî’yi bilmeyen nice gençlerimiz var. Ne Hanefilik, ne de Mâturîdîlik hakkında bilgileri var maalesef. Bu yüzden onları kınamıyorum. Kınanacak birisi varsa, onlara dinlerini, imanlarını, mezheplerini okullarda öğretmeyen Batıcı sistem ve onun Pozitivizmi “Millî” diye yutturmaya çalışan Millî Eğitim Bakanlığıdır. Ayıpladığım, bu ülkede idarecilik yapmalarına rağmen, bu vatanın dinine, tarihine, medeniyetine yabancı kalmış siyasiler ve bürokratlardır.

Burada hikâyesini yazdım, adam “bizim çocuk ‘selefî’ olmuş, her şeye şirk diyor, bize de müşrik diyor hocam, ne yapacağız?” diyor. “Sor bakalım, Ebu Hanife ve mezhebinin nesini beğenmemiş de ayrılmış” dedim. Aldığım cevap ibretlik: “Kurban olsun, adını bile bilmez”.

İşte cehaletin boyutu...

Daha bunlar mümin kalanlar. Bir de dini çirkin ve çağ dışı görenler var. “Allah bu asrın ihtiyacını bilmez. Laiklikten ve Batıyı taklitten başka çare yoktur” diyenler, dinden imandan çıkmışlar var. Belki kafir olduklarından haberleri bile yok...

O yüzden başlık önemli. Mâturîdî ve mezhebini yeniden okumak lazım. Okutmak lazım.

* * *

Kahramanmaraş IV. Kitap Ve Kültür Fuarında Prof. Dr. Ahmet Ak ile karşılaştım. Biraz sohbet ettik. Bana bir kitabını imzaladı sağolsun; “Büyük Türk Alimi M tur d  Ve M tur dil k”. Fuar bitince hemen okudum ve sıcacı sıcacına bu yazıya oturdum.

Kitabı Ensar basmış. İkinci baskı. Orta boy, 241 sayfa. Titiz bir çalışma olduğu belli. Akademik bir dil ve usulde yazılmış kitap aslında 221. Sayfada bitiyor. O sayfadaki son dipnot rakamı 757. Her sayfaya    ve fazlası dipnot düşüyor. Arkasında is geniş bir bibliyografya ve indeks var. Kitapta her baskı için  ns z yazılmış. Bir giriş ile üç bölüm üstünde bir planla sunulmuş eser. İçindekiler başlığı eser hakkında iyi bir fikir veriyor ve okurken zihni tazelemede iyi bir işlev görüyor. Okuduğumda mutluluk duydum ve yazarına dua ettim.

Kitabın yazarı Kahramanmaraş’lıdır ve şu anda şehrimizin İlahiyat Fakültesinde hocadır. Son zamanlarda her türlü fikirlerin seviyesizce ilgi gördüğü ilahiyatlarda böyle ilmi disipline riayet edenlerin oluşu i imize su serpmektedir doğrusu.

* * *

Kitap akademik bir dil ve üslup ile yazılmış demiştik ya, daha başında bunun örneklerini görüyoruz. Yazar “Giriş” kısmında (sanırım unutulduğundan maalesef bu “İçindekiler”de yazılmamış) izlenecek metodu, kaynaklarını ve dönemin konu açısından tarihini belirtmiş. Bu kaynakların kitap boyunca dipnotlar halinde verildiğini de söylersek, sıradan okuyucular için ne kadar sıkıcı olduğunu bilmem ifadeye gerek var mı? Ama neylersiniz ki, bu gerekli bir işlem. O yüzden akademik eserlerin sıradan okuyucular için zorluğu ortada.

Kitabın ilk bölümü İmam Mâturîdî'nin hayatı anlatılmaya çalışılmış. İsmi, künyesi, ailesi, doğumu, vefatı yanında hocaları ve talebelerinin tanıtıldığı tahsili ve ilmi hayatı kaynaklara dayalı olarak yazılmış. Bu arada metodu, dersleri ve temel görüşlerisunulmuş. Sayfa 99.da “İmamet / Siyaset Anlayışı” başlığının okunmasını bugün için faydalı gördüm.

II. Bölüm, Mâturîdîliğin arka planı, daha doğrusu Hanefilikten Maturidiliğe geçişin süreci işlenmiş. Son bölümde ise Mâturîdî kaynaklarda İmam Mâturîdî'nin nasıl sunulduğu incelenmiş. Bütün bunlar böyle bir çalışma için gereklidir elbette. Ama halk için bu bölümde faydalı olacak iki husus akıllarda kalacaktır diye düşünüyorum. Birincisi, o kelimde imam olduğu kadar fıkhıta ve usulü fıkhıta da büyük bir imamdır. Kelamcı yanı bunu örtmemelidir. İkincisi ise daha da önemlidir. O aynı zamanda ilk büyük dirayet tefsirini yazmış büyük bir müfessirdir. Kendisinden asırlar sonra gelen bu konunun üstadı Zemahşeri'yi çok etkilemiş ve ilminden istifade ettirmiştir.

Bu konu çok önemlidir. Zira yakın zamanlara kadar bu büyük tefsir yazma olarak kütüphanelerde bulunuyordu. Yazarımız bu tefsirin basım macerasını da veriyor. Şimdi ise haklı olarak bu tefsir ilim adamlarının ellerinde dolaşıyor. Hatta internet dünyasında, bilgisayar ortamında en çok bulunanlar arasında sayılır.

Bu konu elbette bizi memnun etmektedir. Hatta şunu söyleyebilirim; gördüğüm kadarıyla zamanımız ilim adamı iki büyük müfessiri sanki yeniden keşfetmiştir ve gereken ilgiyi göstermektedir onlara. Bunlardan birisi Mâturîdî'nin “Te'vîlatü'l Kur'an"ıdır. Diğeri de Tahir b. Âşur'un tefsiridir.

* * *

Buradan Ahmet Ak Beye bir teklifim var. Lütfen bu eserinizin bir özetini çıkarınız. Şöyle halkın, özellikle gençliğin anlayıp yararlanacağı bir şekilde kısaca hayatını, ilmî gücünü ve itikadi – kelimî görüşlerini sade bir dille yazınız.

Zamanımızda buna çok ihtiyacımız var. Bu sizin çok zamanınızı da almaz diye düşünüyorum. Belki halkımıza çok faydalı olacağından, sevabınız o nispette daha fazla olacaktır. Bilirsiniz, en sevaplı iş, kullara Rabbimizi doğru tanıtmak ve sevdirmektir. Buna imkanınız varken, fırsatı fevt etmek olacak iş midir?

Öyleyse, inşallah o eseri yakında göreceğiz demektir. Hatta dua ederiz, Rabbimiz sağlık ve afiyet versin, daha nice güzel eserlere imza atarsınız inşallah.

SONSÖZ

Maraş yollarında sümbül ve kekik koklayarak, çiğdem ve kenger toplayarak gezdik dolaştık. Vatana tapu sayılan eserleri gördük. Bazen vadilerden, bazen dik yamaçlardan aştık, değirmenlerden geçtik, garip mezarlara fatiha bağışladık. Dönüp maziye bakarak kurtuluş savaşlarından, yedi uyurlardan haber aldık. Maraş, Göksün, Afşin ve Elbistan ovalarında tarihin kaydettiği dehşetli savaşlarda atalarımızın naralarını ve kişneyen atların nal seslerini dinleyerek dolaştık. Ulu mabedleri, bereketli medreseleri, maneviyatlı tekkeleri, görklü yatırları, yıkık kalaları, çökmüş hanları, harabe hamamları, metruk yolları seyyah olup ziyaret ettik. İnsanın kitapla sınavını alimlerle, velilerle birlikte aştık. Bazen bir şiirle coştuk, bir felaketle ağlaştık.

Burası Maraş'tır. Burada bin bir duygularla dört mevsim birden yaşanır. Gönül yufkalaşır burada, insan şair kesilir. Burda yaşayıp da ya şair, ya alim olmamak, yazmadan, söylemeden yaşamak, hiç değilse onların kıymetini bilerek sükut ile dinlememek mümkün değildir. Burda insanlar hal ehlidir. Uzun kış gecelerinde teheccüdlerle, evrad-u ezkârla, tilavet-i Kur'an'la ehli kamil ve irfan olmamak müstesna bir iştir. Buralarda çiftçiler sakın ve mütevekkil, sanatçılar zevkli ve erdemli, tüccarlar doğru ve yardımseverdirler. Burada yaşamak bazı devirlerde çok zor olsa da, konu komşuluklarla, hısım akrabalıklarla, ümmet-i

Muhammed taraftarlıklarıyla müşküller hep âsân olur, gönüller huzur bulur. Her taraf mutlu ve bahtiyar insanlarla doludur.

Eşkîyaları bile bir başkadır Maraş'ın. Yoksulu korur, iffete hürmet eder, halka zarar ziyan vermez, yaşar gider özgürce dağlarında. O ulu dağlar ki, baş edilmez ordular geldiğinde, sarar sarmalar milleti bir şefkatli ana kucağı gibi.

Burası Maraştır. Destan yazar çeteleri. Ulu Camiinde kahramanlık itikafa girmiştir, hep secde eder. Kale burçlarında özgürlük dalgalanır bir sancak gibi nazlı nazlı.

Havasından mı, suyundan mı, yok manzarasından mı, kadim tarihi boyunca Maraş hep böyledir. Allah bilir ya, devran yine böyle dönecek, Maraş hep böyle bir başka belde olarak kalacaktır kıyamete kadar.

Bu Maraş için yüzlerce kitap yazılmıştır. Hele de son zamanlarda bu konuda adeta depara kalkılmıştır. İşte biz bu kitabımızda, Maraş'ta yazılan ve basılan on kitabı konu edindik, adeta konuştuk yazarlarıyla, hatta yer yer çevreleriyle. Her biri ciddiyetle okunmaya değer faydalı kitaplar bunlar. Emek mahsulü oldukları verdikleri bilgi şöyle dursun, kapaklarından, tertip ve düzenlerinden bile belli.

Bu on kitap koca gölden bir kova su sayılır. Bu kitapların gerisi var malum olduğu gibi. Bu kitaplar kaynak gösterilerek yapılan seminerler, sempozyumlar var. Bu kitaplarla Maraş'ın memlekette bir ağırlığı var. Birkaç insanın fedakarlıkları ile gelinen bu seviyeyi artık Vilayet de gördü, Belediye de. Gördü ve benimsedi, tuttu bir ucundan. Kim bilir kimlerle bu kervan devam

edip gidecektir kıyamete kadar. Çünkü yaslandığımız Ahır dağımız “âhir dağ”dır aslında. Saati geldiğinde hallaç pamuğu gibi atılacak dağların en sonuncusudur yani.

Keşke Yaşar Alparslan Hocamızın bizzat titizlikle üzerinde durup meydana getirdiği bu eserlerin her birisine ayrı bir yazı yazabilseydik. Ama işin peşini bırakmış değiliz. Yoğun bir okuma ve yazmanın içindeyiz hamdolsun, fakat fırsat buldukça bir yandan da bu kitapları basınıımızda tanıtmaya devam edeceğiz inşallah yeni nesillere duyurabilmek ve okutabilmek için, karınca kaderince.

Rabbimiz bu güzel faaliyetleri kabul buyurarak bereketlendirsın diye dua ve niyaz ile kitabımızı bitirelim isterseniz.

Hoşça kalınız sevgili kitap dostları. Ellerinizden kitap, dillerinizden Allah Teâlâ’nın hamdi, şükrü ve övgüsü düşmesin inşallah.

KARMA İNDEKS

- Abdurrahman Hâfız, 38
Abdülkadir İnan, 77
Ab-ı hayat Obası, 31
Âdab, 120
Adana, 29
Adnan Menderes, 80
Afşin, 23
Agop Dilaçar (Martayan, 76
Ahır dağı, 146
Ahmet Ak, 140, 142
Ahmet Cevat Emre, 76
Ahmet Gürkan, 80
Ahmet Süreyya Durna, 127
Aktaş, 40
Alevi-Kürt, 65
Alıcı, 94
Ali Rahmi Kaya, 35
Ali-İlahi, 71
Alimin Önderliği, 133
Almanya, 32
Alpler'de, 32
Amerika, 14
Amerika'da, 14
Anadolu, 30, 54
Anılar ve İbretler, 116
Ank'a, 59
Ankara, 19
Ankara Üniversitesi Dil ve
Tarih Coğrafya Fakültesi,
64
Arapça İslâmi ilimle, 41
Arsus, 59
Ashab'ı Kehf, 55
Ashabı Kehf, 23
Ashabu'l Kehf, 55
Atatürk'ün, 72
Babiler, 73
Bahçeci hoca, 42
Bahçelievler Camiinde, 135
Barbara Hanım:, 28
Barbara Kellner, 22
Başbakanlık Arşivi, 27
Bedir Karahan Efendi, 116
Bektasilere, 71
Bektaşilik, 71
Belediye, 11
Belediye Başkanı, 11
Berit dağı, 54
Berlin, 68
Bilal-i Habeşi'nin, 78
Bu Ülke, 51
Büyük Türk Alimi Mâturîdî
Ve Mâturîdîlik, 140
Cela (Ekinözü, 21
Cemal Eyüboğlu, 85
Cemal Gürsel, 89
Cemal Nar, 48
Cemil Meriç, 51
Cerit, 32
Cevdet Kerim, 85
Ceyhan nehrinin, 13
Ceyhan'da, 55
CHP, 80
coğrafyada, 21
Cüce Mevlüd, 38
Çanakkale, 66

Çankaya Köşkü'ne, 77
Çavdar köyünde, 118
çilelân, 36
Dakyanus'un, 58
Darende, 127
Das Kapital, 122
Değirmendere, 54, 92
Delail-i Hayrat, 119
Delibekirliler'den Osman
Hâfız, 36
Demokrat Parti, 44
Denizli, 19
Dersim, 71
Dış İstihbarat Bölümü'nün,
67
Dil ve Tarih Tezlerimiz
Üzerine Gerekli İzahlar,
64
Divan-ı Mısırî, 120
Diyanet İşleri Başkanlığının,
79
DP, 81
Dresden, 68
Dulkadıroğulları, 17
Dulkadir Beyliği, 26
Duran Boz, 122
Duz Hanı, 36
Dürzilik, 73
Ebu Hanîfe, 139
Efsus, 58
Elam'ın, 59
Elbistan, 19, 23
Elbistan Maraş Hanları ve
Yol Güzergahları, 19

Elmalılı, 133
Emine, 36
en- Nusayriyyûn, 62
Engizek, 31
Ensar, 6, 140
Envarü'l Âşikin, 120
Ermeniler'i, 71
Etimolojik, 64
Etno-Politik İnceleme
Raporları, 68
Evrad-ı Fethiyye, 119
Ezan, 78
Ezan-ı Muhammedi'nin, 88
Faruk Sümer, 22
Fuat Hulusi Demirelli, 86
Galiçya, 66
garipler mezarlığı, 38
Gâvur gölü, 53
Gaziantep, 65
Gökahmetoğlu Mevlüd, 38
Göksu, 24
Göksün, 54
Gregorius, 56
Gregoryan Ermeni, 73
Gunyetu't Talibin, 120
Güblüceli, 36
Gülcan Tanıdır Alıcı, 103
Güllü Hoca, 41
Güneş Dil Teorisi'ne Göre
Dil Tetkikleri, 64
Güneş Dil teorisi, 74
Habervaktim, 135
Hafız Ali Efendi, 45
Hakkı hocadan, 41

- Halep, 52
Halk Evleri, 54
Halloma Emmiye, 92
Hamburg, 68
Hanefilik, 139
Hariciye Vekaletinden, 68
Harp Akademisinde, 67
Hasan Reşit Tankut, 49
Hatay meselesinin, 69
Hazre-i Ali, 72
Herman F. Kvergic, 77
Herman Kvergic, 76
Hıristiyan, 58
Hoca Efendi, 41
Hugo, 51
Hüseyin Rahmi (Apak, 67
Hz. İsa, 61
İsmaililik, 73
İbrahim Necmi Dilmen, 76
İlahiyat Fakültesi, 19, 140
İslam ahlak ve seciyesi, 31
İslam Dini, 20
İslam medeniyeti, 40
İslâm'dan, 57
İslamî ilimlerde, 20
İsmail Berkok, 83
İstanbul, 30
İstiklal madalyasını, 66
Kadir hoca (Kızdırcı, 41
Kadir Mısıroğlu, 51
Kahramanmaraş, 5, 7, 9, 10,
11, 12, 17, 18, 19, 22, 41,
47, 52, 64, 92, 102, 103,
104, 115, 122, 123, 127,
140
Kamus, 51
Karakollara, 42
Kayseri'ye, 53
Kehf Suresi, 59
kelime-i şهادet, 37
Kemalist, 50
Kerhan'da, 53
kervan yolları, 21
Kevenli, 118
Kızılbaş, 73
kilim, 30
Kitaba Çağrı Sınavında
İnsan, 123
Kitap Ve Kültür Fuarı, 140
Konya, 26
Köroğlu, 63
Köylerimiz Dün Nasıldı?
Bugün Nasıldır? Yarın
Nasıl Olacaktır?, 64
Kuddusî, 120
Kur'an, 55
Kur'an-ı Kerim, 40
Kur'an-ı Kerimin, 56
Kur'ân, 37
kurultay, 75
Kuzu Başlı, 92
Küçük Cerit, 34
lâikliğe, 82
Laiklik, 5
lâiklik, 90
Libya, 25
Lingüistik, 64

Lutfiyye-i Vehbî", 103
Lütfî Alıcı, 92
M. Eskiyaş, 33
Maarif Vekâletine, 50
mandaların, 55
Maraş, 11, 36
Maraş Yollarında, 53, 62
Masonluk, 73
Matba-i Bahriye, 58
Mâturîdî, 139, 140, 141, 142
Mehmet, 33
Mehmet Adil Alıcıoğlu, 131
Mehmet Ali Ağakay, 76
Mehmet Ali Ağakay, Naim
Hâzım Onat, Abdülkadir
İnan ve İsmail Müştak
Mayakon'du, 77
Mehmet Bayrak, 70
Mehmet Niyazi Tanılır, 19
Melamilik, 71
Meriç Usta'ya, 51
Mevlânâ Müzesi, 26
mezunu. I. Cihan, 49
Mızraklı İlmihal, 120
Milletvekili, 49
Millî Eğitim Bakanlığı, 139
Millî İstihbarat Teşkilatının,
67
Muhammed Kamil, 40
Muş, 64
Mükrimin Halil Yinanç, 26
Mülkiye, 49
Mülkiye Mektebi'ni, 66
Münih, 68

Münih'de, 68
Müzekki'n Nüfus,, 120
Nadır, 127
Nasihatname-i Vehbi:, 92
Nedirli, 54
Nuh, 134
Nutuk, 122
Orman Çiftliği'ne, 77
Orta Asya'dan, 117
Osman Hâfız Seferberlikten
Dönmüştü, 36
Osmanlı, 40
Osmanlı Devleti, 17
Ömer Hoca, 20
Ömer Kaya, 19
Peygamberimiz Efendimiz,
38
Peygamberimize, 60
postacı Alırza Efendi'nin,
129
Pozitivizm, 139
Rakim, 58
Reşhat, 120
sakalını, 43
Salih Bozok, 77
Salzburg, 68
Saraycık Beli'nden, 54
Sarız, 118
seccade, 33
seferberlik, 36
Serdar Yakar, 10, 35, 49
seyr-ü sülûk, 96
Somuncu Baba Dergisi, 127
Son Posta gazetesinin, 87

- Suriye, 23
 Sus, 59
 Süleyman Bey, 26
 Sümbülzâde Vehbî, 91
 Sünni, 65
 Süryanî, 56
 Şam, 52
 Şark İlleri Asayiş Müşaviri,
 67
 Şarkî Türkistan, 59
 Şemsettin Günaltay, 86
 Şeraif, 42
 Şevket Bulut, 36
 Şeyh Muhammed, 117
 Tahir b. Âşur, 142
 'Tanrı misafiri', 32
 Tarihte Alıcı – Tecirli
 Geçdili-İlbeyli-Elbeyli
 Türkmenleri
 Soykimlikleri, 131
 tarikat, 71
 Tarsis, 59
 Tarsus, 59
 tasavvuf, 98
 TBMM, 64
 TDK, 49
 Te'vîlatü'l Kur'an, 142
 tecahül-ü ârif, 34
 tek parti dönemi, 42
 Tekir'den, 54
 Tevbe Süresinin, 98
 Tevrat, 122
 Tırşik, 30
 Tur-i Sînâ'da, 66
 Türk Ceza Kanununun, 83
 Türk Dil Kurumu, 50
 Türk Edebiyatını, 95
 Türkiye, 40
 Türklerde Atıcılık ve
 Atıcılık, 25
 Türkmen kilimleri, 28
 Ukde Yayınları, 15, 92
 Ulu Camii'nin, 26
 Ulus Gazetesi'dir, 81
 Umutlu, 24
 ve'n Nusayri, 62
 Vezir, 47
 Vezirin tölü, 46
 Vikipedi, 63
 Vilayet, 11
 Viyana'da, 68
 Walther Nicolai, 68
 Y.İslam Enstitüsü
 Kütüphanesi, 69
 Yabanlu Pazarı, 23
 Yahudi dönmeligi, 73
 Yalçın, 27
 Yalçın Özalp, 26
 Yaşar Alparslan, 10
 Yaşar Bey, 15
 Yaşar Hocam, 11
 Yedi Uyurlar, 55
 Yeni Sabah, 81
 Yezidilik, 73
 Yusuf Ziya Ortaç,, 85
 Zafer Gazetesi, 80
 Zazalar, 70

Zazalar Üzerine Sosyolojik
Tetikler, 64

Zeki Bey, 26
Ziya Gökalp'in, 78